

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Mishnayot

‘im perushe ... Rabenu ‘Ovadyah mi-Berçinorah ve-Tosfot Yom Tōv ...
Ve-elu nitosfu ... kol hilufe girsa’ot, mar’eh meqomot ba-Rambam u-ve-Ṭur
ve-Sh.‘A ... u-mar’eh meqomot ba-Shas

Seder Zera‘im

Berçinorah, ‘Ovadyah ben-Avraham mi-

Dihrenfurç, 543 [1782 oder 1783]

מיאלכ תכסמ

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-11109

רל"ז

כלאים ירושלמי כתיב (ויקרא י"ט) שדך לא תזרע כלאים הייתי אומר אפילו שני מיני חטים ואפילו שני מיני שעורים בהמתך לא תרביע כלאי (ש"ב) הייתי אומר אפילו שור שחור על גבי שור לבן או שור לבן על גבי שור שחור ובגד כלאים שטעמו לא יעלה עליך (ש"ב) הייתי אומר אפילו שני מיני צמר ואפילו שני מיני פשתן פירש בגדים (ר"ב) ב"ב לא תלכש שטעמו צמר ושפתים יחדיו מה כלאי בגדים שאסרתי לך לא זה ממין זה ולא זה ממין זה אף כלאים שאסרתי לך

א מ"י פ"ב מה
כלאי טו"ד ט"ו
רמב"ם י"ד ו"י
ט"א טע"ב כ"ב
פסחים נ"ג

מסכת כלאים

החטים והזנין אינן כלאים זה בזה
השעורים ושכולת שועל
הכוסמין והשיבון הפול והספיר
הבורקן והטופח ופול הלבן והשעועים
אינם כלאים זה בזה : ב הקשות
והמלפפון אינם כלאים זה בזה רבי
יהודה אומר כלאים חזרת וחזרת גלים
עולשין ועולשי שדה כרישים וברשי
שדה

החטין והזנין קורין לו
בערבי ז"אן : אינן
כלאים זה בזה לפי שכל שחיתו
דור המבול את דרכם היתה
הארץ גם היא מונה את
פירותיה והיו זרעים חטים
ומנוחה וזנין הלכך לא היו
כלאים עם החטים אבל אם
שאר מיני תבואה היו כלאים
ואף על גב דלא חזי למאכל אדם
מכל מקום כיון שתולכיבם
אותו ומקום למקום למאכל
יונים הווי כלאים השעורים

בכל מקום לא זה ממין זה ולא זה
ממין זה : אקדים לשון
הרמב"ם בסוף פרק א' מהלכות
כלאים וזהו הזרעונים נחלקים
לג' חלקים האחד מהם הוא
הנקרא תבואה והוא חמשת
מינים החטים והכוסמים
והשעורים ושכולת שועל והשיבון
והשני מהם הוא הנקרא קטניות
הנאכלים לאדם חוץ מן
התבואה כגון הפול והאפונים
והעדשים והדוחן והאורז
והשומשומין והסרגיל והספיר
וכיוצא בהן והשלישי מהם הוא

הנקרא זרעונים שאינם ראויים למאכל האדם והפרי של אותה
הזרע מאכל אדם כגון זרע הבצלים והשומין וזרע החציר
והקצח וזרע לפת וכיוצא בהן וזרע פשתן הרי הוא בכלל זרעוני
בינה כשזרעו כל מיני זרעונים אלו וצמחו נקרא הצמח כולו
כל זמן שלא ניכר הזרע דשאינו נקרא ירק ויש זרעוני בינה
זרעונים שדרכן לזרוע מהן שדות כגון הפשתן והמרדל ואלו הן
הנקראים מיני זרעים ויש זרעוני בינה זרעים שאין דרך
בני אדם לזרוע מהן אלא ערוגות ערוגות קטנות כגון הלפת
והלנן והתרדיו והבצלים והכסדר והכרסם והמרור וכיוצא
בהן ואלו הן הנקראים מיני ירקות ע"כ ועיין סוף פרק ט'
דמסכת שבת עוד כתב הרמב"ם שם הלכה ד' ה' אין
אסור משום כלאי זרעים לא הזרעים הראויין למאכל אדם
אלא עשבים המרים וכיוצא בהן מן העיקרים שאינן ראויין
אלא לרפואה וכיוצא בהן ואין בהן משום כלאי זרעים כלאי
אילנות הרי הם בכלל מה שאסר שדך לא תזרע כלאים :

החטים והזנין אינן כלאים זה בזה כדי להורות ששנייהם
זוגות זוגות להם הפשיק זוג קצח ומני עלה אינן
כלאים זה בזה : והזנין כשב הר"ב ואע"ג דלא חזי למאכל
אדם מכל מקום כיון שתולכיבם אותן ממקום למקום וכו' דאי
לא הכי לא היו אוסרין אלא באותו מקום לבד כחכמים דמוק
כתב הר"ב והא דאמרין במנחות (פרק עשירי

ושכולת שועל כל השנויים במשנה זוג זוג אינם כלאים זה בזה
אחד מוזהב ואחד מוזהב זה הם כלאים זה בזה והא דאמרין
במנחות הכוסמין מין חטים וסיפון מין שעורים הני מילי לענין
חלה שמצטרפין זה עם זה לשעור חלה אבל לענין כלאים הווי
כלאים זה בזה : ושכולת שועל שעורים מדברים ובלעז
אוי"א כוסמין בלשון לשון אש"ל ט"א : סיפון בלעז סי"גלא
ומשום דכוסמין וסיפון דמו להדדי אינם כלאים זה בזה :
והספיר יש אומרים צירקל"א בלעז : ומצ"ם פירש שקורין
לו בערבי מא"ש : הבורקן רמב"ם פירש שהוא זרע דק
שקורין לו בערבי גילבא"ן : ועושה הוא קטנית שגרבריו
עגולים לבנים וקורין לו קורטמא"ן ואינו שמעתי שטופח הוא
שקורין לו גילב"און : והשעועים קורין לה בערבי לוב"א"ה :
אינם כלאים זה בזה : אם זרע כל אחד עם בן זוגו : ב הקישו
קשאין שקורין בערבי סאק"ם ובלעז קוקומבר"ש :
והמלפפונות נקראים בערבי פי"אר ובלעז ציטרול"י : רבי
יהודה אומר כלאים ואין הלכה כרבי יהודה : חזרת וחזרת
גלים החסא הגדלה בננים וחסא הגדלה בהרים : עולשים
של גנים ועולשי שדה ונקראים בערבי הכדב"י : כרישין של
גינה וכרישי

פרק ה' לענין קנינים בדרם והכי מפרש בירושלמי : אינם כלאים זה בזה
משנה ז' והכוסמין וכו' הני מילי לענין חלה וכו' עיין שם בפירוש הר"ב וכן עיין בפרק ד' ממסכת חלה :
ושכולת שועל כתב הר"ב בלעז או"א ושכולת שלה עשוי כונש שועל רש"י פרק כל שעה דף ל"ה : ומבואר עיין
בפירוש הר"ב במשנה ג' פרק ה' דפאה : והשעועים בירושלמי הגירסא והשעועית בת"י וס' בגמרא כינו
מתניתא הלבן והשעועית אחר רבי יונה למה נקרא שמה שעועית שהיא משעשעת את הלב ומהלכת את בני מעים ופירש
הר"ש כלומר שמתממת את הלב ומשלשלת מלשון ועיניו השע (ישעיהו') ועח את הבית (ויקרא י"ד) מרגם ושוע :
ב כרישים פירש הר"ב בלעז פורו"ת ובאו"ה ריש שער ל"ח כתב שקורין לאוי"ך וככתב בגיליון ובלעז סאר"י : והם דומים
קצת לבלב"ס ולשומים בהיותם ירוקים

י כלב כומרי • כלב שמגדלים בני הכפרים והוא קטן ודומה
לשועל : היעלים • מין חיה ואקו מתרגמין ויעלה : ערוך •
חמור סבר : ז אין מביאין אילן באילן • אין מרכיבין אילן מאכל
באילן מאכל מין בשאינו מינו או אילן סרק באילן מאכל אבל

והכלב • כלב הכופרי והשועל • העזים
והצבאים • היעלים והרחלים • הסוס
והפרד • הפרד והחמור • החמור והערוך •
אף על פי שדומין זה לזה כלאים זה בורה :
ז אין מביאין אילן באילן • ירק בירק ולא
אילן בירק ולא ירק באילן רבי יהודה
מתיר ירק באילן • ח אין גומעין ירקות
בתוך כדן של שקמה • אין מרכיבין פיגם
על גבי קדה לבנה מפני שהוא ירק באילן •
אין גומעין יתור של תאנה לתוך החצוב
שיהא מקירו • אין תוחבין זמורה של
גפן לתוך האבטיח שתהא זורקת מימיה
לתוכו מפני שהוא אילן בירק אין נותנין
זרע דלעת לתוך החלמית שתהא
משמרתו מפני שהוא ירק בירק :

ט רשומין לפת וצנונות

החת

אחר שתהא עליו לכל לשן קורה : תימיה למיכה
שהאבטיח לחומלח מיס : חלמית • צערנא כוזבזוא
ובלעו מלוצ'א : ט רשומין לפת וצנונות • כדי שיהיו
בשמים החם הקרקע של כדרך שתהא גלי דעמיה שאינו
דונה בהשקטן כגון טעמן אגודה של לפת ואגודה של צנונות
יחד

והרמוזה • לשון הרמב"ם חסר השם החמור ויראה לומר עם
דלעת החמורית ועם דלעת הרמוזה ע"כ • ופסוק הוא דלו או
קמי וכו' הרמב"ם בפרק ג' : ז אין מביאין אילן באילן •
אע"ג דכבר תני לה במתני' ד' חור ושלא כאלו לפרושי דהא

דאימא כלאים באילן היינו דוקא
בהרכבה דאילו לזרוע שני מיני
זרע אילנות מותר שאין לך
כלאים באילנות אלא הרכבה
בלבד כמ"ש הרמב"ם סרק א'
מהלכות כלאים : רבי יהודה
מתיר ירק באילן ובמאי דסיים
ה' קפתח איהו וה"ה איפכא דמאי
שנא וכן כהניא בתוספתא ר"י
מתיר ירק באילן אילן בירק •
והר"ב והרמב"ם ז"ל לא פירשו
טעמו של ר"י • וז"ל דטעמו
אחפוש צירושלמי שהביאו הר"ש
מחלפא שטעמיה דרבי יהודה •
תמן הוא חומר נוטל אדם מעה
(פירוש זרע) אחת מפיטמא
של אבטיח ומעה אחת מפיטמא
של סכום וניתנו למוך גומא
אחד וכן אמרתי ונעשין כלאים
וכאן הוא חומר ג' בכין • תמן ע"י
שהוא גומא זה בצד זה סן מתאחזין
והיינו

ונעשין כלאים גרם כפי ירק באילן הוא עד כאן • והיינו
שכובר רבי יהודה דדוקא כשעלידי ההרכבה כן מתאחזין
וכעשה עלידין פרי או ירק משונה בהאפרה הסורה משום
כלאים • וזה דוקא באילן ואילן או ירק בירק אבל ירק
ואילן כלאים מתאחזין להשמות ולעשות ירק או פרי אחר
אע"ג שניקיים זה חוץ לא חסרה הסורה : ח שקמה פירש
הר"ב דהכא הוא פירוש של הרמב"ם דריש מסכת דמאי

וכן מפרש עוד לקמן פרקו משנה ד' • וז"ל דאף על גב דלהרמב"ם היינו במת שקמה היינו שקמה אלא דפירות שקמה קורא לכו
בנות להר"ב תרתי נינהו וכו' שברים דמאי בס"ד : חצוב כהב הר"ב בן יומס יחושע את הארץ • במרה פרק אין לדק
במסכת ביצה דף כ"ה וסיים הרמב"ם ועל גבן נקרא חצוב עד כאן • ונראה שר"ל על שם שחוצב נוחלק הארץ ביושר לחלקים
שויים • ועיין בפרק קמא דעכו"ם משנה ה' : אין תוחבין זמורה וכו' שהיא אילן בירק • כתב הר"ש מטעם הירושלמי
דמיירי כשעמיק שורש הגפן והאבטיח ליטת משלטה טפחים ושם הכניס זה למוך זה ובמקום שהענפים יוצאים חוץ מן הארץ
דמוקים זה מזה כשעור הרקפת זרע מגפן יחידי בריש פרקו' • דאי לאו הכי אפילו בלא תחיבה אסור להביא זרע תחת הגפן
כדלקמן : שתהא משמרתו • החלמית מרטיב הרע ושומרו עד שיאה הרע נשרש בארץ מצאתי בפירוש שהוכרתי :
ט לפת וצנונות • ותלגי הרמב"ם והראב"ד אי הוו כלאים זה בזה • הרמב"ם בפרק ג' מהלכות כלאים סבירא ליה דלא
הוו כלאים שפרייהן שוה וראויהו כתב בסף מש"ס מ"ה תירוש למו • וכתיב דנקט הני משום דדרבן לאגדן ובאגודה מיירי
כמו שכתב הרב ברטנורה ואו או קתני • והראב"ד סבירא ליה דהוו כלאים • ומלשון רש"י בעירובין דף ע"ז סכתב כלאים
כלאי הכרס וראה דסבירא ליה דדוקא קתני דהא בעיקר שני מינים עם הכרס כדמסיק הר"ב ברטנורה בסוף סהרין ואם לך
דוקא תרתי קתני וסבירא ליה כהראב"ד דלפת וצנון כלאים זה בזה • ומדברי הר"ב ברטנורה בפירוש משנה ה' שכתבתי עליו
שאובר דהולכין להקל היינו כדעת הרמב"ם בפירוש הירושלמי והולכים בלפת וצנונות להקל ולא הוו כלאים :

אמ"י • מ"ה •
כלאים • הנה"ה
טו"ל • פי' • זכ"ה
ט"ו • א' •
ב' • טו"ע • י"ג
ג' • ט"ו •
ד' • טו"ע • ז
ה' • טו"ע • ז
ו' • טו"ע • ז
ז' • טו"ע • ז
ח' • טו"ע • ז
ט' • טו"ע • ז
י' • טו"ע • ז
יא' • טו"ע • ז
יב' • טו"ע • ז
יג' • טו"ע • ז
יד' • טו"ע • ז
יז' • טו"ע • ז
יח' • טו"ע • ז
יט' • טו"ע • ז
כ' • טו"ע • ז
כ"א • טו"ע • ז
כ"ב • טו"ע • ז
כ"ג • טו"ע • ז
כ"ד • טו"ע • ז
כ"ה • טו"ע • ז
כ"ו • טו"ע • ז
כ"ז • טו"ע • ז
כ"ח • טו"ע • ז
כ"ט • טו"ע • ז
ל"א • טו"ע • ז
ל"ב • טו"ע • ז
ל"ג • טו"ע • ז
ל"ד • טו"ע • ז
ל"ה • טו"ע • ז
ל"ו • טו"ע • ז
ל"ז • טו"ע • ז
ל"ח • טו"ע • ז
ל"ט • טו"ע • ז
מ' • טו"ע • ז
מ"א • טו"ע • ז
מ"ב • טו"ע • ז
מ"ג • טו"ע • ז
מ"ד • טו"ע • ז
מ"ה • טו"ע • ז
מ"ו • טו"ע • ז
מ"ז • טו"ע • ז
מ"ח • טו"ע • ז
מ"ט • טו"ע • ז
נ"א • טו"ע • ז
נ"ב • טו"ע • ז
נ"ג • טו"ע • ז
נ"ד • טו"ע • ז
נ"ה • טו"ע • ז
נ"ו • טו"ע • ז
נ"ז • טו"ע • ז
נ"ח • טו"ע • ז
נ"ט • טו"ע • ז
ס' • טו"ע • ז
ס"א • טו"ע • ז
ס"ב • טו"ע • ז
ס"ג • טו"ע • ז
ס"ד • טו"ע • ז
ס"ה • טו"ע • ז
ס"ו • טו"ע • ז
ס"ז • טו"ע • ז
ס"ח • טו"ע • ז
ס"ט • טו"ע • ז
ס"י • טו"ע • ז
ס"יא • טו"ע • ז
ס"יב • טו"ע • ז
ס"יג • טו"ע • ז
ס"יד • טו"ע • ז
ס"טו • טו"ע • ז
ס"טז • טו"ע • ז
ס"טז • טו"ע • ז
ס"יז • טו"ע • ז
ס"יח • טו"ע • ז
ס"יט • טו"ע • ז
ס"כ • טו"ע • ז
ס"כ"א • טו"ע • ז
ס"כ"ב • טו"ע • ז
ס"כ"ג • טו"ע • ז
ס"כ"ד • טו"ע • ז
ס"כ"ה • טו"ע • ז
ס"כ"ו • טו"ע • ז
ס"כ"ז • טו"ע • ז
ס"כ"ח • טו"ע • ז
ס"כ"ט • טו"ע • ז
ס"ל"א • טו"ע • ז
ס"ל"ב • טו"ע • ז
ס"ל"ג • טו"ע • ז
ס"ל"ד • טו"ע • ז
ס"ל"ה • טו"ע • ז
ס"ל"ו • טו"ע • ז
ס"ל"ז • טו"ע • ז
ס"ל"ח • טו"ע • ז
ס"ל"ט • טו"ע • ז
ס"מ • טו"ע • ז
ס"מ"א • טו"ע • ז
ס"מ"ב • טו"ע • ז
ס"מ"ג • טו"ע • ז
ס"מ"ד • טו"ע • ז
ס"מ"ה • טו"ע • ז
ס"מ"ו • טו"ע • ז
ס"מ"ז • טו"ע • ז
ס"מ"ח • טו"ע • ז
ס"מ"ט • טו"ע • ז
ס"מ"י • טו"ע • ז
ס"מ"יא • טו"ע • ז
ס"מ"יב • טו"ע • ז
ס"מ"יג • טו"ע • ז
ס"מ"יד • טו"ע • ז
ס"מ"טו • טו"ע • ז
ס"מ"טז • טו"ע • ז
ס"מ"טז • טו"ע • ז
ס"מ"יז • טו"ע • ז
ס"מ"יח • טו"ע • ז
ס"מ"יט • טו"ע • ז
ס"מ"כ • טו"ע • ז
ס"מ"כ"א • טו"ע • ז
ס"מ"כ"ב • טו"ע • ז
ס"מ"כ"ג • טו"ע • ז
ס"מ"כ"ד • טו"ע • ז
ס"מ"כ"ה • טו"ע • ז
ס"מ"כ"ו • טו"ע • ז
ס"מ"כ"ז • טו"ע • ז
ס"מ"כ"ח • טו"ע • ז
ס"מ"כ"ט • טו"ע • ז
ס"מ"ל"א • טו"ע • ז
ס"מ"ל"ב • טו"ע • ז
ס"מ"ל"ג • טו"ע • ז
ס"מ"ל"ד • טו"ע • ז
ס"מ"ל"ה • טו"ע • ז
ס"מ"ל"ו • טו"ע • ז
ס"מ"ל"ז • טו"ע • ז
ס"מ"ל"ח • טו"ע • ז
ס"מ"ל"ט • טו"ע • ז
ס"מ"מ • טו"ע • ז
ס"מ"מ"א • טו"ע • ז
ס"מ"מ"ב • טו"ע • ז
ס"מ"מ"ג • טו"ע • ז
ס"מ"מ"ד • טו"ע • ז
ס"מ"מ"ה • טו"ע • ז
ס"מ"מ"ו • טו"ע • ז
ס"מ"מ"ז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"ח • טו"ע • ז
ס"מ"מ"ט • טו"ע • ז
ס"מ"מ"י • טו"ע • ז
ס"מ"מ"יא • טו"ע • ז
ס"מ"מ"יב • טו"ע • ז
ס"מ"מ"יג • טו"ע • ז
ס"מ"מ"יד • טו"ע • ז
ס"מ"מ"טו • טו"ע • ז
ס"מ"מ"טז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"טז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"יז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"יח • טו"ע • ז
ס"מ"מ"יט • טו"ע • ז
ס"מ"מ"כ • טו"ע • ז
ס"מ"מ"כ"א • טו"ע • ז
ס"מ"מ"כ"ב • טו"ע • ז
ס"מ"מ"כ"ג • טו"ע • ז
ס"מ"מ"כ"ד • טו"ע • ז
ס"מ"מ"כ"ה • טו"ע • ז
ס"מ"מ"כ"ו • טו"ע • ז
ס"מ"מ"כ"ז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"כ"ח • טו"ע • ז
ס"מ"מ"כ"ט • טו"ע • ז
ס"מ"מ"ל"א • טו"ע • ז
ס"מ"מ"ל"ב • טו"ע • ז
ס"מ"מ"ל"ג • טו"ע • ז
ס"מ"מ"ל"ד • טו"ע • ז
ס"מ"מ"ל"ה • טו"ע • ז
ס"מ"מ"ל"ו • טו"ע • ז
ס"מ"מ"ל"ז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"ל"ח • טו"ע • ז
ס"מ"מ"ל"ט • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"א • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"ב • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"ג • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"ד • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"ה • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"ו • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"ז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"ח • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"ט • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"י • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"יא • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"יב • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"יג • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"יד • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"טו • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"טז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"טז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"יז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"יח • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"יט • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"כ • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"כ"א • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"כ"ב • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"כ"ג • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"כ"ד • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"כ"ה • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"כ"ו • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"כ"ז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"כ"ח • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"כ"ט • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"ל"א • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"ל"ב • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"ל"ג • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"ל"ד • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"ל"ה • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"ל"ו • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"ל"ז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"ל"ח • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"ל"ט • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"א • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"ב • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"ג • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"ד • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"ה • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"ו • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"ז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"ח • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"ט • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"י • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"יא • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"יב • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"יג • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"יד • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"טו • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"טז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"טז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"יז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"יח • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"יט • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"כ • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"כ"א • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"כ"ב • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"כ"ג • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"כ"ד • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"כ"ה • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"כ"ו • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"כ"ז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"כ"ח • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"כ"ט • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"ל"א • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"ל"ב • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"ל"ג • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"ל"ד • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"ל"ה • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"ל"ו • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"ל"ז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"ל"ח • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"ל"ט • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"א • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"ב • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"ג • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"ד • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"ה • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"ו • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"ז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"ח • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"ט • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"י • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"יא • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"יב • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"יג • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"יד • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"טו • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"טז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"טז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"יז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"יח • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"יט • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"כ • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"כ"א • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ב • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ג • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ד • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ה • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ו • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ח • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ט • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"ל"א • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ב • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ג • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ד • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ה • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ו • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ח • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ט • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"א • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ב • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ג • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ד • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ה • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ו • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ח • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ט • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"י • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"יא • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"יב • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"יג • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"יד • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"טו • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"טז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"טז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"יז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"יח • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"יט • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ"א • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ב • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ג • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ד • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ה • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ו • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ח • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ט • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ל"א • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ב • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ג • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ד • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ה • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ו • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ח • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ט • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"א • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ב • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ג • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ד • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ה • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ו • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ח • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ט • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"י • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"יא • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"יב • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"יג • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"יד • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"טו • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"טז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"טז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"יז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"יח • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"יט • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ"א • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ב • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ג • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ד • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ה • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ו • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ח • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ט • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ל"א • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ב • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ג • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ד • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ה • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ו • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ח • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ט • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"א • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ב • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ג • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ד • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ה • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ו • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ח • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ט • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"י • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"יא • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"יב • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"יג • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"יד • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"טו • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"טז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"טז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"יז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"יח • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"יט • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ"א • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ב • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ג • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ד • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ה • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ו • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ח • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ט • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ל"א • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ב • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ג • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ד • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ה • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ו • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ח • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ט • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"א • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ב • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ג • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ד • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ה • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ו • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ח • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ט • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"י • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"יא • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"יב • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"יג • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"יד • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"טו • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"טז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"טז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"יז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"יח • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"יט • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ"א • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ב • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ג • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ד • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ה • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ו • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ח • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"כ"ט • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ל"א • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ב • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ג • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ד • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ה • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ו • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ח • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ל"ט • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"א • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ב • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ג • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ד • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ה • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ו • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ז • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ח • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"ט • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"י • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"יא • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"יב • טו"ע • ז
ס"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"מ"יג • טו"ע • ז

מרוכב שרי ואין הלכה כרבי יוסי : בין ממין אחד : בין שאינו רוכב ממין אחד בין ממינין הרבה צריך למעט : לא אמרו אלא ממין אחד : דלוי שני מינין מנטרסין לשעור רוכב : וחכמים אומרים כל שהוא כלאים בסאה . איכא דין חכמים

לח"ק כגון סאה שעורים שיש בה רוכב שכולת שועל וכוסמין לח"ק צריך למעט : לחכמים אין צריך למעט דלוי שכולת שועל מנטרסין לכוסמין כיון דלא הוו כלאים בסאה של שעורים והלכה כחכמים : ב כמה דברים אמורים תבואה בתבואה : תבואה זמין תבואה או בקטנית הוא דאמרן רוכב בסאה ימעט אבל זרעוני גינה שנתערבו בתבואה או בקטנית : אחד מעשרים וארבע כנופל מהן לבית סאה : חטין כלומר כשנור הורע שזרעים מהן למקום שזרעו בו סאה של חטין ושעור המקום שזרעים בו סאה של חטין הוא חמשים אחת על כ' אחת ואין זרעים בו מזרעוני גינה אלא קב וחצי לפי שהן דקין וקב וחצי מהן יש בהן

כדי לזרוע מקום שזרעים בו סאה של חטין כנופל לפי שהבון זה טהור נתערב בסאה אחת של תבואה או של קטנית או של זרעונים אחד מארבעה ועשרים של קב וחצי מזרעוני גינה שהוא אחד מששה עשר בקב חייב למעט הלכך אם נתערב בסאה תבואה כביצה וחצי זרעונה גינה שהוא אחד מכ"ד בקב וחצי קב ימעט : כשם שאמרו להחמיר : דזרעונים דקים אסורים בשעור ימעט אחד מארבעה ועשרים כנופל מהן לבית סאה כך אמרו להקל דזרעונים גסים שצריך מהן הרבה לזרוע בבית סאה אינן אסורין בסאה חטין אלא אחד מארבעה ועשרים כנופל מהן לבית סאה חטין אין צריך למעט עד שיתערב מהן שלש רביעים בסאה והיינו דקטני הפשתן בתבואה מצטרפת אחד מארבעה ועשרים כנופל מהן לבית סאה וכיון דנופל מהן שלשה סאין לבית סאה דהכי אמרינן בירושלמי נמצא סאין צריך למעט עד שיתערב מהן שלש רביעים של קב בסאה וכן הלכה : ג עד שתתליע . ושעורה הוי בשתהא בדרך שלשה ימים בקרקע למה וביבשה צריך יותר : ויוסף : יהפוך הקרקע במחרושה בשביל שלא ימח הזרע : כמה יהא חריש : שלא תאמר שהוא צריך לחרוש תלמים תלמים קטנים שמונים זה לזה אלא בתלמי הרביעה בתלמים שדרך בני אדם לחרוש אחר שתירד הרביעה שחורשים תלמים גדולים :

בין ממין אחד בין משני מינין . רבי שמעון אומר לא אמרו אלא ממין אחד וחכמים אומרים כל שהוא כלאים בסאה מצטרף לרוכב : ב כמה דברים אמורים תבואה בתבואה וקטנית בקטנית . תבואה בקטנית וקטנית בתבואה . באמת אמרו זרעוני גינה שאינן נאכלין מצטרפין אחד מעשרים וארבע כנופל לבית סאה רבי שמעון אומר כשם שאמרו להחמיר כך אמרו להקל : הפשתן בתבואה מצטרפת אחד מעשרים וארבע כנופל לבית סאה : היתה שדהו זרועה חטים ונמלך לזרעה שעורים ימתין לה עד שתתלוע ויופך ואח"כ יזרע . אם צמחה לא יאמר אזרע ואח"כ אויףך לא הופך ואח"כ יזרע . כמה יהא חורש בתלמיה ביעה . אבא שאול אומר

אמרו והם אמרו וכן משמע בירושלמי כמה אינן קיימין אם במתכוין לזרע אפילו חטה א' אסור אם לערב אפילו כ"ס אסור לערב (דרבי) אחא בר יעקב ב' אלא שנתערבו דרך תכנס ופירש הראב"ד בהשגותיו פרק ב' מהלכות כלאים ששערה

שכנס תבואה זו המעורבת היתה כוונתו לאכלה ונמלך לזרעה והכ"מ פירש שבעת שנים התבואה נתערב שלא מדעתו והוא היה חסדן שלא יראה ולא ימלא זה המין האחר :

ימעט ירושלמי כי"ד ימעט או יוסיף על סאה או סוטה מרוכב לא כן אמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן כל האסורים שרצה עליהן שוגג מותר מויד אסור מן את מרצה לבטל אסור תורה וכה את מרצה לבטל מפני מראית עין :

ב באמת אמרו . עיין בפירוש הר"ב

כדי עיין מ"ס בסוף פ"ט דשבת : אחד מכ"ד כנופל לבית סאה . פרש הר"ב אחד מכ"ד מט"ז בקב . והיא רביעית הרוכב

והוא כביצה וחצי מפורש בפרק כי"ד משתתפין בעירובין וכבר התבאר גם בסוף מסכת פאה . ונקרא נופל על שם שהזריעה הוא במפולת יד כ"כ רש"י בפרק המקבל דף ק"ה ע"א . ומ"ס הר"ב ששעור בית סאה חטין הוא כ' על כ' סיים בו הרמב"ם ויהיה מדת המקום אלפים וחמש מאות וכל מקום מן הארץ שיש בו בחשבון התשבורות אלפים וחמש מאות אחד שתהיה מרוכבת או עגולה או משולשת או על זולת חצנית זה נקראת בית סאה : ג ויופך כמב הרמב"ם יוסף ויהפך אחד והם הבקיאוס בלשון הקדש אפשר שהיה אלגס זה הלשון שהיו אומרים [יוסף] והפך ועינין אחד וזה אינו חידוש בלשונו שהרי יאמר ילך והלך והם שני עקרים והענין אחד וכשיהיה הפעל העובר [יוסף] יהיה הפעל העמיד ממנו יוסף ואוסף . עכ"ל . והטעם כי בבנין הכבד הנוסף נחיו יו"ד פ"א ישתנו בעתיד לוי"ו כאשר תאמר מן ידע יודיע אודיע ומן יוסף אל תוסף ראות פני (שמות י') וזה ציר"י תוסף פת"ח שהנח שאחריו הוא יו"ד הנוסף בזה הכנין בין עיין ללמ"ד ומלאנו בפת"ח (איוב ט') זכור מלפניה אל תוסף ולכך אין למנוע מלקרות יוסף הפ"א פתוחה : אם נמחה לא יאמר אזרע כו' . ואע"פ שהלמנים נכרים הם שנודאי יהפוך כולם אפילו הכי יהפך מתחלה : בתרבי לשון הרמב"ם פירוש תלם הוא נקט שעושה המחשק

א מ"י וסוף טס
כג סספעי' ו
דה"מ' פכ טס
טו"ל ס' רנב
טע' יב

שמחשת בעוניו בארץ * ע"כ * ולשון עברי הוא על תלמי שדי (חושעו) : כרי שלא ישייר * פירש הר"ב שלא יאחר בארץ כו' * לשון הר"ש יש לפרש בכל הבית סאה רובע במקום אחד * וי"ל דכשתצטרף מה שאינו מרוש לא יעלה לרובע :

כדי שלא ישייר רובע לבית סאה * שלא יאחר בארץ במקום שאינו מהוקף אלא פחות מכ"ד בקרקע שהוא חורש דהיינו רובע קב לבית סאה ואין הלכה כאבא שאול : ד זרועה ומלך לנוטעה * שהיתה זרועה תבואה ומלך לנוטעה גפנים : גומם * לשון גוממו עם השוסי דפרה גיד

הנשה כלומר כורת הגפן סמוך לקרקע שלא ישייר גבוה מן הקרקע טפח : ה קנבוס או לוף * שמינים הללו אין התלעה והחרישה מועלת בהן לפי שמתקיימים בארץ שלשנים ואין תוליעין : אסטיס * זבוע דומה לתכלת וקורין לו בערבי נ"ל וזלעז אגדי"קו ורגילים שכרתי אותו ומזור וזומח ומה שזומח טעם שנייה נקרא ספיח אינמי מה שזומח מן הזרע הנזבל משעת קלידה קרוי ספיח : במקום הגרנות * שדשים בו תבואה וקטנית : תלתן * בערבי חולב"א וזלעז סינורי"קו : אין מחייבין אותו לנכש דבלאו הכי סופו לעקרם לפי שאסטיס קשה לתבואה והעשבים קשים לתלתן כשזרע למאכל אדם ומקום הגרנות נמי קשים לו הזרעים שמחלידים את הקרקע ומלקים אותה ולא חזי תו למקום דישה :

כדי שלא ישייר רובע לבית סאה : ד זרועה ומלך לנוטעה לא יאמר אמע ואחר כך אופך אלא הופך ואחר כך נוטע * נוטעה זומלך לזרעה לא יאמר אורע ואחר כך אשרש אלא אשרש ואחר כך זורע * אשרצה גומם עד פחות מטפח זורע ואחר כך משרש : ה היתה שדהו זרעה קנבוס או לוף לא יהא זרוע ובא על גביהם שאינן עושין אלא לשלשה שנים * תבואה שעלה בה ספיחי אסטיס וכן מקום הגרנות שעלו בהן מינין הרבה וכן תלתן שהעלה מיני צמחים אין מחייבין אותו לנכש

אם תלת אשרש ומשרש גזור ממלת שרש וענינו לכרות השרש ולעקור אותו וכבר נמצא בספרי הגבואה (תהלים נ"ב) ושרשך מארץ חיים :

ה קנבים או לוף * פירש הר"ב שמינין הללו אין התלעה וחרישה מועלת בהן וכו' * והדר כתב ואין מתליעים * לפי זה קשה מאי קאמר בתכלה שאין התלעה מועלת הא אין בהן התלעה * ולשון הר"ש אין להם התלעה וחרישה שעומדין וכו' * וכתב הרמב"ם שאינו יודע האך עושים לשלש שנים ע"כ ובפירוש שהוכרתי מלאתי קנבוס מין פסחן וזלעז קונב"א * יש גרסינו קנבוס וגיורססם עיקר שהרי אותם שאנחנו קורין אותו קנבוס עושה בכל שנה כמו פשתן * ובערוך מלאמי קנבוס ופירש לשם שהוא מין סבלין שמינין * בקדשה עכ"ל * ונסוף פרק ה כתב קנבוס קוטלו"א זלעז : הפיחי סטיס * עין מ"ש בפרק קמא דפאה השנה ד' * ועין ריש פרק ד' דשיעית ומ"ש הר"ב זבוע דומה לתכלת * לשון הרמב"ם שזובעים בו תכלת * וכ"כ בפרק ט' מ"ס נ"ג שנת משנה ה' שזובעים בו ענין הרקיע * אבל במורה חלק א' בהקדמה י' למדברים כ"ז שהוא זבוע שחור * ומלאתי בפירוש הראב"ע בפרשת תרומה שכתב שיש קוראין לשחור תכלת בעבור שהיא ח' לית הגוונים ומ"ש הר"ב אינמי מה שזומח וכו' קרוי ספיח ובפירוש החומש להרמב"ן פרשת בהר כתב שנקרא כן לפי שהוא נספה אל קליה השנה שעברה מגו תוס' חו' על ד"ס יעקב (ישעיהו י"ד) * ע"כ * וכתב הרמב"ם ויש מן הממחמם שזרעו ויקלרוהו ואחר כך צמח פעם שנייה וסלישית כגון העשב וכו' וזה הצמח שיצמח בפעם שנייה נקרא ספיח ועליו נאמר (ישעיהו י"ד) * אכול השנה ספיח וזבועה השנית ספיח עכ"ל : אין מחייבים אותו וכו' * פירש הר"ב העשבים קשים לתלתן כשזרע למאכל אדם וזלעז הכי יוספו לעהרם * וכ"פ ר"ש בפרק מרובה דף פ"ה והקשו התוספות דאין מחייבין משמע שאין אסור בהנאתו * ועוד דאם מחייבים ומתחיל לעקור למה לא מחייבנו דהא א"כ אסור כשנתייאש כדהנן בפרקה דכלאים הרושה ירק בכרם ואומר לכשתהויר אלהטנו והוסיף מחיים אסור * ונראה לר"י דאין מחייבין אותו לעקור דליכא איסורא שהרי הוא לא זרען אלא מחייבין בלא ומסוס מקיים כלאים ליכא כיון דקשו להו עשבים * דדוקא היכא דזרעה צ"ח חייבנו חכמים שלא יחדושו ע"כ * וכך הם דברי הרמב"ם בפרק ז' מהלכות כלאים דכל שיש לשחוד שגורעו אסור מפני מראית העין אבל בזמן שנראה שאין זה מדעתו של זעל הסדה אלא מחייבין עלו אין מחייבין אותו למעט עד כאן * וכתב עוד וזמא יודע שהתלתן זרועה למאכל אדם כשהיתה זרועה ערוגות ערוגות ולהגבול סביב * עד כאן * ואוקמתא ב"ס הכי הוא * וז"ל התוספות משמע שאין אסור בהנאתו שיטת הרשב"ם ולימא כ"ש בריש פרק קמא דשקלים ומתקייסין דריש פרק ח' :

ע"כ * ולשון עברי הוא על תלמי שדי (חושעו) : כרי שלא ישייר * פירש הר"ב שלא יאחר בארץ כו' * לשון הר"ש יש לפרש בכל הבית סאה רובע במקום אחד * וי"ל דכשתצטרף מה שאינו מרוש לא יעלה לרובע :

מחייבין אותו לנכש דבלאו הכי סופו לעקרם לפי שאסטיס קשה לתבואה והעשבים קשים לתלתן כשזרע למאכל אדם ומקום הגרנות נמי קשים לו הזרעים שמחלידים את הקרקע ומלקים אותה ולא חזי תו למקום דישה : אם תלת אשרש ומשרש גזור ממלת שרש וענינו לכרות השרש ולעקור אותו וכבר נמצא בספרי הגבואה (תהלים נ"ב) ושרשך מארץ חיים : ה קנבים או לוף * פירש הר"ב שמינין הללו אין התלעה וחרישה מועלת בהן וכו' * והדר כתב ואין מתליעים * לפי זה קשה מאי קאמר בתכלה שאין התלעה מועלת הא אין בהן התלעה * ולשון הר"ש אין להם התלעה וחרישה שעומדין וכו' * וכתב הרמב"ם שאינו יודע האך עושים לשלש שנים ע"כ ובפירוש שהוכרתי מלאתי קנבוס מין פסחן וזלעז קונב"א * יש גרסינו קנבוס וגיורססם עיקר שהרי אותם שאנחנו קורין אותו קנבוס עושה בכל שנה כמו פשתן * ובערוך מלאמי קנבוס ופירש לשם שהוא מין סבלין שמינין * בקדשה עכ"ל * ונסוף פרק ה כתב קנבוס קוטלו"א זלעז : הפיחי סטיס * עין מ"ש בפרק קמא דפאה השנה ד' * ועין ריש פרק ד' דשיעית ומ"ש הר"ב זבוע דומה לתכלת * לשון הרמב"ם שזובעים בו תכלת * וכ"כ בפרק ט' מ"ס נ"ג שנת משנה ה' שזובעים בו ענין הרקיע * אבל במורה חלק א' בהקדמה י' למדברים כ"ז שהוא זבוע שחור * ומלאתי בפירוש הראב"ע בפרשת תרומה שכתב שיש קוראין לשחור תכלת בעבור שהיא ח' לית הגוונים ומ"ש הר"ב אינמי מה שזומח וכו' קרוי ספיח ובפירוש החומש להרמב"ן פרשת בהר כתב שנקרא כן לפי שהוא נספה אל קליה השנה שעברה מגו תוס' חו' על ד"ס יעקב (ישעיהו י"ד) * ע"כ * וכתב הרמב"ם ויש מן הממחמם שזרעו ויקלרוהו ואחר כך צמח פעם שנייה וסלישית כגון העשב וכו' וזה הצמח שיצמח בפעם שנייה נקרא ספיח ועליו נאמר (ישעיהו י"ד) * אכול השנה ספיח וזבועה השנית ספיח עכ"ל : אין מחייבים אותו וכו' * פירש הר"ב העשבים קשים לתלתן כשזרע למאכל אדם וזלעז הכי יוספו לעהרם * וכ"פ ר"ש בפרק מרובה דף פ"ה והקשו התוספות דאין מחייבין משמע שאין אסור בהנאתו * ועוד דאם מחייבים ומתחיל לעקור למה לא מחייבנו דהא א"כ אסור כשנתייאש כדהנן בפרקה דכלאים הרושה ירק בכרם ואומר לכשתהויר אלהטנו והוסיף מחיים אסור * ונראה לר"י דאין מחייבין אותו לעקור דליכא איסורא שהרי הוא לא זרען אלא מחייבין בלא ומסוס מקיים כלאים ליכא כיון דקשו להו עשבים * דדוקא היכא דזרעה צ"ח חייבנו חכמים שלא יחדושו ע"כ * וכך הם דברי הרמב"ם בפרק ז' מהלכות כלאים דכל שיש לשחוד שגורעו אסור מפני מראית העין אבל בזמן שנראה שאין זה מדעתו של זעל הסדה אלא מחייבין עלו אין מחייבין אותו למעט עד כאן * וכתב עוד וזמא יודע שהתלתן זרועה למאכל אדם כשהיתה זרועה ערוגות ערוגות ולהגבול סביב * עד כאן * ואוקמתא ב"ס הכי הוא * וז"ל התוספות משמע שאין אסור בהנאתו שיטת הרשב"ם ולימא כ"ש בריש פרק קמא דשקלים ומתקייסין דריש פרק ח' :

ואם נכש או כסה . דהשתא גלי דעתיה דניחא ליה בלתי
הנשאר . שהרי עקר הכל חוץ מזה . אומרים לו עקור את הכל
מפני שהוא נראה כמקיים . כללית : נכש . עקור הנמחים בדיו
עם השרש : כסה . שחקך העלים והשרש נשאר בארץ מרגום
לא תור . לא תקסח : ו' משר

ואם נכש או כסה . דהשתא גלי דעתיה דניחא ליה בלתי
הנשאר . שהרי עקר הכל חוץ מזה . אומרים לו עקור את הכל
מפני שהוא נראה כמקיים . כללית : נכש . עקור הנמחים בדיו
עם השרש : כסה . שחקך העלים והשרש נשאר בארץ מרגום
לא תור . לא תקסח : ו' משר

משר . ערוגות לערוגות וכל
ערוגה ממין אחד לבדו : שלשה
תלמים של תנים . כלומר תנים
בין משר למשר ריוח שלש
תלמים של מחרישה מלשון
יפתח ויפחד אדמתו (ישעיה
כ"ה) ובירושלמי מפרש שהם
שתי אמות רוחב על שתי אמות
אורך ואחר כך ומינר והולך אם
ירצה עד שלא יסאך ביניהן
בסוף המינר אלא כל שהו שהרי
בכך הן נראים . שלא נורעו
כמלוא רוחב העול שחורשים בו
בשרון דהיינו בבקעה שהוא רחב

אם נכש או כיסה אומרים לו עקור את
הכל חוץ ממין אחד : ו' הרוצה לעשות
שדהו משר משר מכל מין ב"ש אומרים
שדשד תלמים של פתוח . ובית הלל
אומרים מלא העול השרוני וקרובין דברי
אלו להיות בדבריו אלו . ו' היה ראש תור
חטים נכנס בתוך של שעורים מותר מפני
שתוא נראה כסוף שדהו . שלו חטים
ושל חברו מין אחר מותר לסמוך לו
מאותו המין . שלו חטים ושל חברו
חטים מותר לסמוך לותרלם של פשתן
ולא תלם של מין אחר רבי שמעון
אומר

חכמים חייבוהו למעט ואחריו
דדיו נכך . והלכך כשתמעט
מפני החיוב שחייבוהו חכמים
אין נראה כמקיים כללית בזה
שאינו צורך נאח הכל . מה שאין
בזהכא דלא חייבוהו כלל למעט
והוא עושה מעצמו ועוקר
מקלק ומניח מקלק נראה ודאי
בזה שמניח כמקיים כללית :
אבל הר"ב פירש שסופו לעקור .
אם כן לא התירו לו אלא
שיעקור ולמה לא תסגי ליה נמי
במיעוט ואין לחלק כלל בין
כשתמעט קודם שנורע לממעט
אחר שכבר נמח דהשתא הכלאים
זרועין ועומדין . דהא ק"ל בראו'

א"ת מ"ד
כלאים ט"ז
פ"ד ר"ב
כ"ה פ"ג
כ"ה פ"ג
כ"ה פ"ג
כ"ה פ"ג
כ"ה פ"ג

מן העול שחורשים בו בסר : וקרובים דברי אלו וכו' . ששעור
שלשה תלמים של פתוח קרוב להיות שיהא למלוא העול השרוני :
ז' תור . הוא שם תכשיט של אשה שנורע ומשולש כלומר
בעל שלש זוויות לשון תורי והב' נעשה לך (ש"ה א') ועל שמו
קורין קרן זוויות המחודדת ראש תור ואם קרן זוויות של שדה
שהיא זרוע חטים נכנסה בתוך שדה של שעורים מותר מפני
שהוא נראה כסוף שדהו וכיכר שלא נורעו בערבוביה : מותר
לסמוך לו מאותו המין . מותר לסמוך אלא שדה חטין שלו
המין של שדה חברו ואין נראה כללית בשדהו משום דנראה
כסוף שדה חברו : מותר לסמוך לו תלם של פשתן . שהרואה
יודע שלא זרעוהו שם אלא כדי לבדוק שדהו אם טובה לזרוע
בה פשתן אם לא לפי שאין אדם עשוי לזרוע תלם אחד של
פשתן שאין לו בו שום תועלת אבל של מין אחר דאדם עשוי
לזרוע ממנו תלם אחד בלבד אפילו לא זרעו אלא לבדוק שדהו
אסור שהרואה אומר
לזרעו

כלאים בשדהו ולא ידע בו כשורע שחייב למעט כמו בתלוש
וסגי ליה בכך וכמ"ס הרמב"ם בפירושו לריש פרקין . ובחבורו
פרק ב' . ועיין במשנה ריש שקלים ובש"ס מסכת מ"ק דף ו' :
ו' שלשה תלמים של פתוח . לשון הר"ב ובירושלמי מפרש
שהם שתי אמות רוחב וכו' . ולקמן משנה ח' דבור
וניר מפסיקין לכלאים . ובש"ג משנה ו' פירש הר"ב דשתי
אמות בורות הוו הפסק . א"כ שתי אמות דלקמן אליבא דב"ש
ובירושלמי הכי איתא רבי ועירא ר"א בשם רבי חייה רובא
עושה שתי אמות על שתי אמות ומינר והולך אפילו כל שבו
ע"כ . ויחסמא אליבא דהלכתא אתו לאשמועינן והיינו שעורא
דבית הלל . והיינו טעמא דהרמב"ם שפסק לרבי חייה בפרק
ד' מהלכות כלאים . והא דרבי פירש שדהו מפרש שעור
צור ג' תלמים . והתם רבי יוחנן אמר הכי בירושלמי י"ל
דשעורא זוטא היא מדב"ה . ולענין פאה מודו ב"ה לחומרא
דאפילו שעור זוטא מחייב בשתי פאות . אך קשה דא"כ ב"ה
דכא לחומרא דבעינן שעורא רבא לכלאים והוא ליה למתני

בעדיות גבי קולי ב"ש וחומרי ב"ה ועיין עוד במשנה ג' פ"ג . ועיין נפי' הרב ריש פרק ג' דיבמות וריש פרק ח' דחולין :
ו' ראש תור . נכח הר"ב ועל שמו קורין זוויות המחודדת ראש תור ור"ל מכל אינה תבנית שתהיה בין משולש בין מרובע
או שאר תבנית וכן מבואר בס' הרמב"ם : נכנס בתוך של שעורי מותר . כבר כתבתי בפ"ק בשם כ"מ דמן התורה
לא נאסר אלא כשזרע במסולת יד ורבען אסרו שלא במסולת יד כ"מ שיש מראית עין ולפיכך התירו על הרבה דרכים : בזבני שהוא
נראה ככוף שדה . וכן בלשון הרמב"ם וכ"ק כסוף נרין ביאו' . ואפסר דמדכנסם הראש תור בשדה השניי' נחשב הכנים' בכלל
אומה שדה שהרי בה היא הלכך כשאנו מתירין ונפשנו מכלל השדה שממנה יצאה . עלינו לומר שגראית כסוף שדה שיוצאה ממנו
אבל אין לנו לומר שהיא כ"ף שדה ממש שהרי היא בכלל השדה שבו נכנסה : מותר לסמוך לו . פירש הר"ב אלא שדה חטין של
ומסיים הרמב"ם ובלבד שיסמכהו לשדה חברו :
שלו חטים ושל חברו חטים מותר לסמוך לו וכו' . ולא היו משום מראית העין כמו באמצע שדהו . ולכתיבן ושל חברו
חטים דאלו ממין אחר משלו לא הוה מצי למתני ולא תלם של מין א' דהא מותר לסמוך לו מאותו המין ובכ"מ בשם הר"י
קור קום דלרבותא דלא של מין אחר נקט הכי : של פשתן . פירש הר"ב שהרואה יודע שלא זרעוהו שם אלא כדי לבדוק שדהו
ומסיים הרמב"ם בפרק ג' מהלכות כלאים וממלא כזרע להשקפה
ובירושלמי

א. ט. ט. כד
ב. ט. ט. כה

ובירושלמי הביאו הר"ש דאף תנא קמא דוק במתכוין לבדוק שרי ומכל מקום אסור באמצע שדהו מפני מראית עין ובדמיון הירושלמי הגירסא משיבשת : ח אין סומכין לשדה תבואה חרדל וחריע . ופירש הר"ב ששני מינים הללו מוזיקין לתבואה

וכו' . עד הלכך נראה כמקיים כלאים בשדה . ע"כ . גם הרמב"ם בפירושו יהיב טעמא משום שאלו המינים מפסידים וכו' . וקשה להם כן שאר כל המינים מותר לסמוך ולעיל לא שרינן אלא תלם של פשתן ושאר כל המינים אסור . והכא נמי דתנן אין סומכין לשדה

משמע דבין שלו בין של חברו של תבואה ולא של מין אחר . וכן לשון הרמב"ם בהדיא בסוף פרק ג' מהלכות כלאים היתה שדה ושדה חברו שבגדו זרועים שני מיני תבואה וידוע ששם תבואה אינו כולל רק החמשת מיני דגן וכדכתיב שם הרמב"ם בסוף ס"ק וממשנתנו הוא משנה בפ"ו דגדרים ולכך אין לומר דהכא מייירי בשדה של חברו זרוע חרדל וחריע וקמשמע לן דאשילו הכי אסור הוא לסמוך . ועוד קשה מאי שגח דנקט הכי ולא נקט ספיחי סטים דמוזיקין נמי לתבואה ולא שרינן לעיל

לזרכו זרעו כדי ליהנות בו : אחד זרע פשתן ואחד כל המינין . אסור לסמוך תלם אחד שהרואה אינו יודע דלבדוק שדהו הוא עושה ; מותר לבדוק בתלם של פשתן . שהכל יודעים שאין מתכוין לקיים הפשתן אלא לבדוק שדהו אם היא יפה לפשתן

ואמר אחר זרע פשתן ואחד כל המינין . רבי יוחי אומר אף באמצע שדהו בותר לבדוק בתלם של פשתן : ח אין סומכין לשדה תבואה חרדל וחריע אבל סומכים לשדה ירקת חרדל וחריע . כומך לבור ולגיד

והלכה כר"ק : ח חריע . כרכום יערי וקורין לו בערבי אלקובט"וס ושני מינים הללו דסינו חרדל וחריע הן מוזיקין לתבואה , ואם לא שבעל השדה זרעם ורונה בקיומם לא היה מניח לאדם אחר שזרע אחד משני אלו המינים סמוך לתבואה שלו הלכך נראה

כמקיים כלאים בשדה : אבל סומכים לשדה ירקות . שאינן מוזיקין לירקות והרואה אומר של אדם אחר הם ובעל הירקות אינו מקפיד עליהם הן סומכים לירקות שלו לפי שאינן מוזיקין להן : וסומך לבור . אם יש בסוף שדה של תבואה מקום בור שאינו חרוש זרוע בית רובע או יותר סומך שם זרע אחר וכן סומך אלל ניה והוא מקום חרוש :

ולגסה

אלא בעלו מאלהין . כדתנן בהדיא . והרמב"ם בחבורו סוף פרק ג' פירש הטעם . בהסוף שכתב מותר להקיף חרדל או חריע לכל מין חוץ מן התבואה מפני שאינן מוזיקין אותה . והקשה בכסף משנה גם כן הקושיא דהא לא שרינן אלא פשתן . ומירץ בשם הר"י קורקם דהא דנקט הכא חרדל וחריע משום שהרואה נקט להו דמותר לסמוך לירקות חרדל וחריע וס"ק דעתך אמיתא שיהיה מותר לסמוך גם לתבואה קמשמע לן דלא לפי שאין מפסידין אותה . וכל שכן שאר מינים שאסור לסמוך בין לירקות בין לתבואה עד כאן . אבל לזירועם דהכא אינו עולה זה הסירוף . ולקמן אכתוב קצת יישוב . ומה שכתב הר"ב ואם לא שבעל השדה זרעם ורונה בקיומם . כלומר דאין אפשר . גם כן לומר שזרעם לבדוק בלבד דהא על כרחך אכן במתכוין לבדוק קיימין דאין לאו הכי אשילו תלם של פשתן נמי אסור כמ"ש לעיל בשם ירושלמי אשילו הכי מפני מראית העין אסור בכני שלפי שהן מוזיקין הדבר נראה שאלו לא רנה בקיומם לא היה זורען כדי לבדוק שדהו בלבד הואיל ומוזיקין . והיינו שביים הר"ב הלכך נראה כמקיים כלאים . דעיקר קפידא תקיום כלאים אבל חריע ליכא קפידא דבמתכוין לבדוק קיימין . אלא שמשני שמזיקים יאמרו הרואים שלקיומן זרען . ומ"ש לא היה מניח לאדם אחר וכו' אמיר כרצון דרבי יוסי במשנה פרק ב' דבבא בתרא . דסברי על המזיק להרחיק עצמו . ואשילו להרמב"ם דמזריך שלשה טפחים להרחיק הא לא סגי לענין כלאים בירק בתבואה בסמות מששה טפחים . והא דקאמרי ולא את חרדל לבדוק רבותא קאמרי דאף על גב דבבא בתרא נמי מוקי לחרדל כמו שאכתוב שם בסייעמא דשמיא אשילו הכי לא יסמוך . וכל שכן דאסור לסמוך לתבואה שאין התבואה מוקת בחרדל . ולפי שהלכה כרבי יוסי איכא לאוקמי מתני' נמי כותיה . וכגון שידוע שהשדה שבו זרוע חרדל וחריע היא של בעל שדה התבואה . וקמשמע לן דאסור לו להניח לאחר לזרען . דאף על גב דלא אסרינן אלא כשהוא בעצמו זרוע לג' כדדייק הרמב"ם בפרק ג' מהלכות כלאים שלא נאמר הארץ לא תזרע כלאים אלא שדך לא תזרע כלאים הלכך מותר לחברו שזרע שעורים בגד שדה חברו של חטים . הכי נמי יודק אכן מדלא קרינן תזרע הוי"ן בקמ"ך ודגושה מלשון נפעל . והוא משמע שלא תהיה נזרעת בין על ידו בין על ידי אחרים אלא קרינן תזרע הוי"ן בשב"א ורש"י שמשמעו אתה לא תזרע שדך . אבל אין אסור לאחר הזרע מין אחר בתוך שדך כשזרע לעצמו . וקמשמע לן מתניתין דאשילו הכי באלו המינין אסור להניח לאחר לזרוע משום הרואים שיאמרו שאי אפשר שהיה לאחר שזרע שדהו אלו המינין סמוך לתבואתו . אלא הוא זרען . ולפי זה יחא נמי דנקט הני תרתי דהא באחר שזרען קיימין ולא דמיא למאי דאסרינן לעיל כל המינין חוץ מתלם של פשתן דלעיל כשהוא עצמו זרע . אלא שלשון א"ת ודברת"ם בפירושה לא משמע דאיירי באחר אלא בעצמו . וגם קושיא השנייה דאמאי לא תני ספיחי סטים עדין במקומה עומדת . ואולי י"ל בזה דאין דרך לזרוע ספיחי סטים אלא ערוגה ולא תלם כל שכן שדה שלימה :

וחריע פירש הר"ב כרכם יערי וכו' . ועיין מ"ש בזה במשנה ה' פרק ג' דעוקנין : לבור עיין פרק ג' משנה ו' ומה שכתבתי לציל משנה ו' :

ולגסה

ולגסה בגדר אבנים סדורות כעין חומה בלא טיט : ולדרך *
 אם דרך היסוד מפסקת בין שתי שדות מותר לזרוע מין א' בזו
 ומין א' בזו : מוסך על הארץ * שאין נשאו גבוה מן הארץ
 שלשה טפחים אם יש תחתיו זרע מותר לסמוך מכחון זרע אחר
 דכגדר דמי : ולסלע * ולא
 אצטרך למתנייה דאין לך
 מחיצה גדולה מזו אלא
 לאשמועינן דאפילו סלע בעינן
 ארבעה רוחב דנפחות מכאן
 אין שמה מחיצה להפסיק :
 ט קרחת * מקום פנוי שאינו
 זרוע כשהוא מרובע קרוי קרחת
 כמו בקרחתו דהיינו שנמרט
 השער והמקום חלק : עשרים
 וארבעה קרחת לבית סאה *
 ובכל קרחה זרוע מן אחד וזית
 סאה הוא חמש' אמה על חמשים
 אמה וכשאתה עושה בו כ"ד
 קרחת נמצאת כל הקרחה עשר

ולגיר ולגפה ולדרך ולגדר גבוה עשרה
 טפחים ולחריץ שהוא עמוק עשרה ורחב
 ארבע ולאילן שהוא מיסך על הארץ
 ולסלע גבוה עשרה ורחב ארבעה :
 ט הרוצה לעשות שדהו קרחת קרחת
 מכל מין עושה עשרים וארבעה קרחות
 לבית סאה מקרחת לבית רובע וזרוע
 בתוכה כל מין שירצה היחה קרחת אחת
 או שתים זרעם חרדל שלשלא זרע
 חרדל מפני שהיא נראית כשדה חרדל
 דברי ר"מ וחכמים

אמות ושני טפחים ומחצה אורך על עשר אמות רוחב כיצד
 אם תעשה מחמשים על חמשים כ"ד קרחת תהיה כל קרחה
 עשר על עשר קח אחת מהן כדי שישררו כ"ד קרחת ותחלקנה
 לכ"ד רצועות נמצאת כל רצועה שני טפחים ומחצה רוחב על
 אורך עשר שכל אחת היא בת ששה טפחים הרי ששים טפחים
 לעשר אמות הן כל רצועה תאלו לראש כל קרחה נמצאת כל
 קרחה עשר אמות ושני טפחים ומחצה אורך יל עשר אמות
 רוחב : מקרחת לבית רובע * שהרי יש בסאה עשרים וארבעה
 רביעיות של קב הן אותם לעשרים וארבעה קרחת הרי לכל
 קרחה בית רובע : כל מין שירצה * ולא מצריך רבי מאיר
 הרחק כלל דכיון דמרובעות הן נראות מסורסות ומובדלות זו
 מזו : היתה * בתוך שדה סבואה קרחת אחת של בית רובע
 או שתי קרחת : זרעם חרדל * דאינו נראה כשדה חרדל
 בתוך שדה סבואה אבל שלשה קרחת נראות כשדה חרדל
 בתוך שדה סבואה לפי שאין רגילות לזרוע מן החרדל שדה
 גדולה ושאר מינים אפילו שלשה קרחת אינן נראות כשדה ביון
 שרגילין לזרוע

ולגפה ולדרך * ולגדר גבוה עשרה
 טפחים ולחריץ שהוא עמוק עשרה ורחב
 ארבע ולאילן שהוא מיסך על הארץ
 ולסלע גבוה עשרה ורחב ארבעה :
 ט הרוצה לעשות שדהו קרחת קרחת
 מכל מין עושה עשרים וארבעה קרחות
 לבית סאה מקרחת לבית רובע וזרוע
 בתוכה כל מין שירצה היחה קרחת אחת
 או שתים זרעם חרדל שלשלא זרע
 חרדל מפני שהיא נראית כשדה חרדל
 דברי ר"מ וחכמים

והכא חייב מפיסין ואסור
 לזרוע שני מינין משני עבריהם
 מזה ומזה * ומרוביכו לחומר *
 והיינו כמו טעמא דלא תני הכא
 נחלושלויל דתני הכא :
 ולסלע כתב הר"ב
 לאשמועינן דאפי'
 סלע בעינן ארבעה רוחב
 * הואיל ולא נעשה לשם
 גדר שאלו נעשה לשם גדר
 סגי בגובה עשרה ורוחב כל
 שהוא כך נמצאת בפירוש
 שהזכרתי * וכתב הר"ש ורוחב ארבעה דקתני ברישא גבי
 חריץ אגפה וגדר כמו קאי ומיהו לא יתכן דאינו מעיין אחד
 דארבעה דגדר לאו בעובי גדר אלא ברוחב אף על פי שעביו
 כל שהוא אבל ארבעה דחריץ אפילו ארוך כמה אמות בעי ד'
 טפחים משפתו אל שפתו * ע"כ * והטעם מבוחר דגדר נראה
 שמפסיק מה שאין כן חריץ * ועיין בפרק ד' משנה ג' ד'
 ועיין פ"ג משנה ג' וריש פרק ו' :

ט קרחת פירש הר"ב מקום פנוי שאינו זרוע וכ"פ הר"ש *
 ועל שם שמתחילה קודם הזריעה חולק השדה
 לחלקים קורא כולן קרחת קרחת בין הנשארים בלתי זרועים
 ובין הנזרעים * וכראש ד' בפרק ד' מהלכות כלאים כתב מקום
 הזרע נקרא קרחת * ונראה לי שרצה לומר נקרא גם כן
 קרחת לא כדברי כסף משנה שפירש דרובה לומר דוקא מקום
 הזרע דמ"ט * ומ"ה הר"ב כשהוא מרובע * כלומר דאלו ארוך
 היינו משור וז"ל הרמב"ם בפרק הנזכר ומה בין המשור לקרחת
 שהמשור ארוך והקרחת מרובעת * ע"כ * ומכל נוקים אינו
 מרובע שיהי' הולעות ממש שאי אפשר לך לרבע בית סאה
 מרובע לעשרים וארבעה חלקים שיהיה כל חלק מרובע שיהי'
 חלק שנים עשר אמות ומחצה על שמונה אמות ובלים * אבל
 יקרא גם כן מרובע אף על פי שאינו שיהי' הולעות כי תמונות רבות בכלל המרובע ואין להחריץ בהם * ובתוספתא ובמה רובע
 עשר אמות ומחצה על עשר אמות ומחצה מרובעת * רבי יובי אומר אף ארבעה כשנים ברהב וכבר כתב הר"ב במשנה ו' פרק
 ג' דפאה דשצור עשר אמות וכו' שהן בקירוב ובעל כסף משנה כתב בפרק ג' דמחצה דבתוספתא לאו דוקא * והר"ש כתב
 בזמנה דלקמן המחצה באמה בת חמשה טפחים והעשר באמה בת ששה טפחים :

זרעם חרדל * ומתניתין דלעיל דלא כרבי מאיר ולא כוי בתם ואח"כ מחלוקת * דהכמים לא פירשו הכא ליתני ^{ההיא}
 אבל אין נראה לפרש דלעיל לא פליגי משום דבקרחת המרובע סבירא להו נמי דחרדל שרי דאם כן הוי ליה להרמב"ם
 לסקוק כן בחבורו :
 שלש לא יזרע חרדל * פי' הר"ב שנראה כשדה חרדל אבל נפחות מכלן לא * והיינו לעינין כלאים * אבל לעינין פאה הוי
 כל ערוגה כשדה בפני עצמה בדלעיל במסכת פאה פרק ג' משנה ב' * ועיין בפרק דלקמן משנה ב' :

לא חיישין אלא לטיקא ע"כ ורש"י עצמו פי' בגמרא
בברייתא עבודת ירק בירק ששה טפחים ורואים אותה כטבלא
הרובעת דהיינו בערוגה שהיא טפחים עלו טפחים
קאמר שוה היא עבודת ירק בירק לזרוע בה' זרעונים

ע"כ ופספסא דשחתי דירק
בירק נרתיב כפירוש הר"ש
וכה"ג מתרצים הרמב"ם והרב
ברטנורה במשנה ג' בפרקין :
היה לה גבול גבוה טפח וגם
ברחבו טפח כדאיתא
בפרק ט' דשבת דף ע"ה מדרכי
יהודה לאמר לקמן במתניתין ג'
רוחב הסרסא וכתבו התוספות

דאע"ג דר"י דלקמן לא חיירי אלא לענין הפסק נראה לבגמרא
דלא שאל לגבול דה"ה נמי ששערו טפח :

שלשה על כל גבול ומתה שלי"ב זרע' לירק י"ב מרחקי'
וכל מרחק שלשה טפחים הם ל"ו טפחים ואין בכל
הגבולים סביב כי אם כ"ח טפחים ולשתיים לכל א' ו' טפחים
ואין נראה לפרש שר"ל ב' שזרע על טפח הגבול מלא עליו ועל
שני זרעו מזה ומזה ויכול לזרוע כל הרוח בין מלמעלה ובין
מהלדדן ואל תתמה על הזריעה שבגדדן שכן שנינו ג"כ
בסוף מסכ' ב"מ שתי גנות זו על גבי זו והירק בנתים שפירשו
בזיקפה הגבוה שוה גבוה מנו דלשון על גביל' א"ו נראה
כן דה"ל שלשה בכל גבול וגבול ומדקתני שלשה על
משמע דעליו מתה הוא זרע שלש ולכן נ"ל שעל כל גבול
הוא זרע ג' וכך יכול לעשות שמינה טפח הסמוכה לקרן וזרע
מין אחד ומניח ג' טפחים וזרע ומניח עוד שלשה טפחים
וזרע ומלא ש"ס עוד טפח סביב בקרן השני וכן הוא עושה לכל
גבול וגבול ש"ס בין מין ומין שלשה טפחים שיעור
הרחקה מלבד באותן סמוכות לקרנות שאין ביניהם הרחקה
לפי שאין זריכין ש"ס היכר בדרך שזרעין שזה נזרע לפי
ודרום זה מזרע ומערב כדפירש הר"ב ברישא שהרי כתבתי
שדומה הגבול טפח ומלא שזרע באורך טפח ויש היכר
בזריעתו כמו שבארנו משא"כ ברישא שאם זרע ט' הוא ערוב
פ"ט ש"ס התו' בחירון הראשון לפי שאין כאן היכר כלל

ואחד באמצע היה לה גבול גבוה טפח
זרעין בתוכה שלשה עשר שלשה על כל
גבול וגבול ואחד באמצע ל"א ישע
ראשה לפת בתוך הגבול מפני שזרעו
ממלאהו ר' יהודה אומר ששה באמצע :
כל

למימר משום דאי אפשר שלא יוכל למוך בערוגה מזרעים
שעל הגבול אלא היינו טעמא דמתעט לפי שדרך להרחיק
זרע הערוגה עצמה מזרע הגבולין מסביב ע"כ והיינו
מתעט ע"כ זריעה הגבול לא יוכל לזרוע בארבעה רוחות
הערוגה ומה שהיה של"ה אין

נראה שגם הרמב"ם בפירושו
מביאו בזה הל' וניתני ששה
באמצע אבל נראה לומר שאף
ע"ש שאינו יכול להקשות אלא
וליתני חמשה דודאי דמשום
הגבול לא תהא האמצעות הערוגה
עדיפא לזרוע מין אחד יותר
ממה שיוכל לזרוע בה כשאין לה

גבול מכל מקום נקט ששה לישנא דר' יהודה כלומר מאי
טעמא דת"ק דפליגי אדרכי יהודה דתני ששה ומיכו לומר
כדלית ליה דהיינוה :

לא יטע ראש הלפת בתוך הגבול מפני שהוא ממלאהו
והרחקתו טפחים לא תהני דלכתי הוי נראה מעורבב
ואצ"פ שאין יונקין זה מזה אבל בערוגה פשוטה ארישא רשאי
ליטע אפילו ראש לפת באמצע לפי שאין כאן אלא ד' מינין לד'
הרוחות לא נראה בערובי' כך נראה בעיני' ולא נהירא מה
שפירש בכך דלית וז"ל מוולאכו וממעט מקום יניקה האחרים
ע"כ דא"כ ברישא נתי :

רבי יהודה אומר ששה באמצע מפרש בירושלמי דדריש זרע
זרעה זרעיה וזרעיה כלומר דנתי למכתב זרע דמשמע
חד וז"מ למכתב זרעה והוי משמע קרי וה"מ למכתב זרעיה
והוי משמע תלת וכתב זרעיה דמשמע ארבעה וכתב תוליא
למחה דתוליא חד ולמחה חד כמו לת"ק הרי שית וכי רמיז
קרא שית זרעונים בערוגה בתו טפחים קאמר דקיס ליה
לר' יהודה דשית בשית לא ינקי כי היכא דאמרינן לרבנן דקיס
להו דה' בו' לא ינקי כמ"ש הר"ב במוסכת שבת וע"ש ולא
אחברר כמה הוא שיעור הרחקה לה"י ואמר משר' וזהלף
ולעקל"ש דלא פליגי ר' יהודה אדרבנן בשיעור יניקה ולדידיה
נתי שיעורו ג' טפחים כמו לת"ק אלא דר"י לטעמיה דפליגי
נתי בספ"ק וסובר דאינו כלאים עד שיהו שני חטים ושעורה
או חטה ובתי שעורים או חטה ושעורה וכוסמת והלכך קאמר
הבא שזרע ששה לפי שבאמצע הערוגה זרע שני מינין ואינן
עושים כלאים לדידיה וגם עם מה שזרעו ברוחות לא הוי
ה"ל רבי יהודה שיעור היניקה עם מקום הזרעים ואף על
פי שהם שנים הואיל ושניהם אינן כלאים זה בזה אינן ממעטין
שיעור ג' טפחים והא קמ"ל קרא דתוליא למחה דבשית
רשאי לזרוע שית ותו לא דאינו רשאי לזרוע באחתו ושמן
הגדדן בכל דב' מינין :

שישה באמצע ר"י פליגי בין ברישא בין ברישא והכי
איתא בירושלמי שהבאתי לעיל תחלת דבריו יקתני

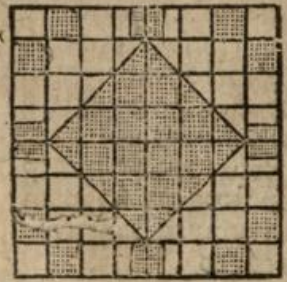
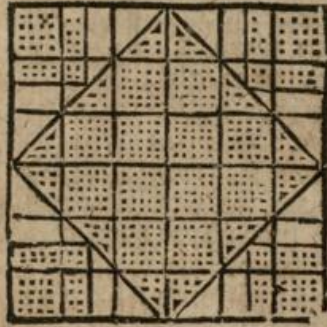
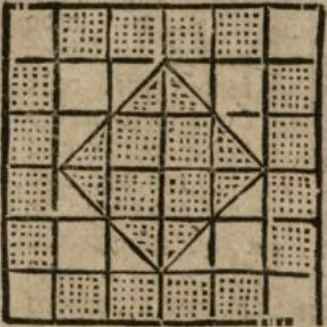
ניתני ששה באמצע תפחר שהגובלין ממעטין ששה אם
 כשהגובלין ממעטין ששה נדה תנינן ר"י אומר ששה באמצע
 וקיימנוה ולא ידעין אי חדריה קיימנוה אי רבי אמי קיימה *
 על ראשה . ואין על ראשה כדה תני ר' חייא ר' יהודה אומר
 שמה עשר * ע"כ בירושלמי . ותחלתו פירשתי לעיל וכחב
 הר"ש ומשני וקיימנוה ולא ידעין וכו' כלומר תירצו הדבר ולא
 ידעין אם החזרים בני הישיבה תירצוה אם רבי אמי דרבי
 יהודה ארישא קאי ולא אגבול הדך פריך ואין על ראשה כדה
 קמי רבי חייא ר"י אומר י"ח כלומר על כרחין [אסיפא] קאי
 ואין מתרץ כלום בירושלמי ע"ז עכ"ל גם הרמב"ם כתב כבר
 הקשו בש"ס על דברי תנא קמא א' באמצע ואמרו וניתני ששה
 באמצע והשתדלו לפרק זו הקושיא ולא עלתה בידם . ע"כ *
 ולעניות דעתי נראה שהקושיא מיתרצת בחירוצא קמא
 שהגובלין ממעטין * והא דפריך עלה מדר"י דאמר ששה *
 היינו שסובר המקשה דכי היכא דשמעיה לר"י דאין הגובלין
 ממעטין לפי שיש היכר בגבהות הגבול ויכול לזרוע מתחת
 בערוגה כמו בערוגה שאין לה גבול * ה"ל לרבנן * דלא ס"ל
 שיהיו חולקים בסברא זאת וגם המתרץ לא רצה לעשות
 מחלוקת ביניהם בסברא זו ולהכי מתרץ ליה דר"י ארישא
 קאי * דלמעט במחלוקת ולהשוות הדעות עדיף טפי *
 וכשהביא אח"כ המקשן תני דרבי חייא ר"י אומר י"ח דאשכחן
 דפליג בסיפא אף על גב דקושיא מדר"י אדרבנן הדרא
 לדוכתא מ"מ קושיא דניהי ששה לא קשיא ומיתרצת שפיר
 בתפחר שהגובלין ממעטין * ואף על גב דלר"י ליתא להך סברא
 דהא אשכחן דבהדיא פליג אף בסיפא * לרבנן מיהו איתא
 שפיר * ור"י ורבנן פליגינמי בסברא זו דגובלין ממעטין
 דלרבנן ממעטין ולר"י אין ממעטין * ואפשר שגם הר"ש
 סובר כן .

לשון הרמב"ם בפירושו למשנת ערוגה

עושים בגני ערוגות מרובעות כדי לזרוע בה פירקת
 ושמור אלו העקרים והוא שכלאים אין האזהרה
 זו אלא לזרואות העין לפיכך כשיראה הנמח האחד מובדל הוא
 מותר ואפילו שיהיה סמוך לו כמו שאמרנו בראש תור חטים
 ומפני כן אם ללע זרע אחר יהיה מותר מפני
 שהוא ראש תור וכ"ש אם היתה ראש זית זרע זה
 נדקקת בזית אחר כה * ואם יהיה ללע
 הזרע הזה מקביל ללע השני כמו זאת הצורה אסור
 להדניק

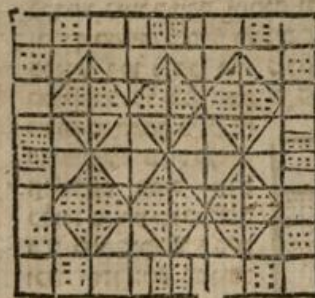

להדניק האחת צננית מפני שיתערב הכל ויהיה בלאים ודרך
 הכפרש צנינים על אחד משלושה דרנים האחד לחפיר
 צנינים הפירה שיגא בעמקא טבח וזארכה ששה טפחים אם
 שני המינים הם ירקות כמו שיתבאר בזה הפרק * או ישים
 צנינים גבול שיהיה רוחו טפח ורחבו טפח * והדרך הב'
 להרחיק צנינים טפח ומחלה והוא שעור שלא ייקזזה מזה *
 והדרך השלישי להחזיר העלים של זרע זה לזה האד והעלים
 של זרע אחר לזרע עד שיראו מובדלת כמו שיתבאר בזה
 הפרק ומל כל אלו העקרים שנאמר שערוגהו' על ו' אפשר
 לזרוע בה חמשת מינין יין
 הזרעים ולא תהיה בלאים
 זו צורתה ויהיה מדה
 כל מה שנזרע מזה הערוגה
 כ"ד כמו שיתבאר בש"ס
 וכבר יתרו זאת הערוגה
 בש"ס ואמ' ערוגה בחרבה
 שינו ר"ל שאסור
 לזרוע אותה כמו
 שזירנו אלא אם
 תהיה [בחורבה] לבדה
 ולא תהיה סביבותיה
 ערוגה אחרת כדי שלא יתערבו בה הזרעים שבא' מזלי הערוג
 עם הזרעים שבערוגה הב' הסמוכה לה * והקשיטין סס ואמרנו
 מפני מה לא התרנו לו
 לזרוע חוץ מן הערוגה
 כנגד הקרנות שאין בה
 דבר זרוע ואמרנו
 שהוא אסור שמא ימלא
 הקרנות ויהיה זריעתו
 לערוגה על זו הצורה
 השנית ויהיה מה שנזרע
 מן הערוגה בזו הצורה
 שעור מדתו כ"ז טפח
 וזה תכלית מה שיוכל
 לזרוע בערוגה שביא
 ו' על ו' כשזרע בה
 ה' זרעונים בלבד
 על התנאי שאמרנו
 היה לה גבול גבוה
 טפח זורעין בה י"ג
 ג' על כל גבול
 וגבול כמו הצורה
 הזאת * ויהיה מדת
 הזרוע ממנה באלו
 משלשה עשר

מינין

מינין שלשים טפח כמו שכתבאר בזו הצורה לנסתכל בה .
ואמר רבי יהודה שאפשר שזרע בזו הערוגה שהיא ששה על
ששה ולה גבול טפח י"ח מינין י"ב על הגבול כמו שאמר תנא
קמא וששה באמצע ויהיה מדת הזרע מונה שלשים טפחים
וירבו המינים ולא יחסר לנו ממת

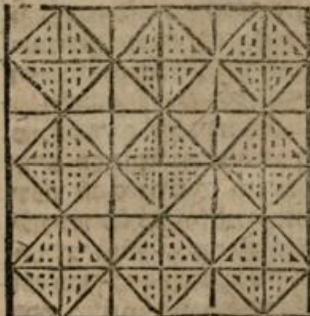

זרוע כלום וזו צורתה * וכשתסתכל בצורה הזאת היטב תמצא מדת כל מסומן מן הששה המסומנים שבאמצע שלשה טפחים וקמצא המרחק בין ב' ללעים שהם תשתנים מאלעות אותם המסומנות גדר

שלשה ורביע והוא אחד וד' חמישיות בקירוב ופירוש זה שכל שטח השתים הנלעות כשגחלק כל ללע מלעטיו בשני חלקים והחברנו בין הנקודות בקיים ישרים ויהיה תבנית השני הנעשה בסוף התבנית הראשון תהיה מדתו חצי התבנית הראשון אשר חלקו ללעיו כיה * וכשתסתכל כל מסומן מן הששה המסומנים שזרעו בתוך הערוגה שהיא ששה על ששה תמצא כל מסומן מהם על הצורה אשר זכרנו ויהיה התבנית שנעשה בו אחד מן המסומנים בארבע שלשה טפחים ורחבו שני טפחים ויהיה מדתו ששה טפחים ויהיה מדת המסומן שכתובו שלשה טפחים וזה צורתו.

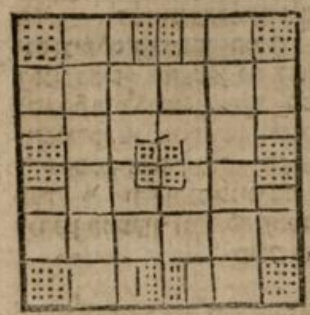

* וכל אלו העינים מבוארים למי שיש לו חלק בחכמת המדות והתשבורת אבל כל מי שלא יסתכל בחכמה ההיא ילמוד אלו הדברים בקבלה ואם יהיה לו שכל טוב יהיה תכלית הבנתו לראות בעין לבו הענין או שיתבאר לו במופת והנני חוזר לענין וכבר הקשה בש"ס על דברי ת"ק ח' באמצע ואמרו וינינו ו' באמצע והשתדלו לפרק זו הקושיא ולא עלתה בידם אבל אמרתי לך זה ללמדך שדעת רבי יהודה בענין זה נכון ואמת היינו יכולין לומר שרבי יהודה חולק על תנא קמא ודרך המחלוקת ביניהם שרבי יהודה אינו מתיר להיות אחד באמצע משני שהערוגה נראית כולן מן המיין הכוא ויהיו המינים שגל הגבול נראין כלאים על הדרך הזה אשר הקדמנו באמרו מפני שגראית בשדה חרדל ונמצא תנא קמא מתירו ולהתיר זה הענין כתבין תנא קמא באמרו אחד באמצע ולא אמר ששה באמצע אבל אין זה הפרוק בש"ס ומה שכתבתי שכל הענין ונתברר בש"ס שמותר לו לזרוע א' באמצע ומותר לו גם כן ששה באמצע כמו שזכרנו ואם תרצה לראות ותאמר ולמה לא אמר רבי יהודה תשעה

באמצע והוא אפשר להיות על זה הצורה והרי הוא לא יחסר ממת ל' הזרעים בערוגה [כלום] יש לך לדעת שזה אי אפשר מפני שיהיה בין שני ללעיו שני הזרעים מן התשעה פחות יתפח ומחצה וזה כי הט מינין שכתובה יהיה בין ללע כל אחד לחברו טפח

ושני חמישיות ואנו צריכין לטפח ומחצה כמו שזכרנו ודרך היותו טפח ושני חומשין מבואר היטב לפי שזלע כל אחד מן התשעה הזרעונים הוא אלכסון טפח על טפח ואלכסון טפח על טפח הוא טפח ושני חמישין בקירוב כמו שאמרנו בדבריהם על דרך קירוב כל אצתא ברבועה אצתא ותרין חומשי באלכסון ומה שהזכירנו כמו כן שלא יאמר בערוגה ששה על ששה וזרעין וכתובה ט' זרעין

זה מבואר בצורה זו * לפי שכל מה שזרוע ממנה הוא תשעה טפחים בלבד ועל הצורה שהקדמנו יהיה הזרע ממנה כ"ד טפחים כמו שבארנו בזה שהקדמנו ומפני כן אמר חמשה ולא אמר תשעה ומה שכוון לערוגה ששה על ששה

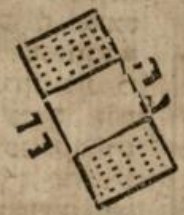
משני שהיא פחות מכל הערוגות העשויות רוצה לומר אחת על אחת ובא ללמדנו שאפשר לזרוע בערוגה הקטנה מכל הערוגות ורעוטים משתני ולא יהיו כלאים כמו שבארנו וגליגנו

עד כאן לשון הרמב"ם

יבוא שכתב והדרך השני להרחיק ביניהם טפח ומחצה והוא שיזרע שלא יינקזה מזה כתב בכ"מ ח' ל' ואע"פ שכל זרע מתפשט וינקתו טפח ומחצה ואם כן היה ראוי להרחיק ג' טפחים ו"ל שלא חששו אלא שלא יינק מין זה המיין האחר עלתו אבל לעירוב ינקות לא חששו והיו דקא זר' בגמרא לא ינקי מהדדי ולא אמר לא ינקי מהדדי דלא חשו אלא שלא יינק זהע זה מורע האחר עממו וב"ב רבינו שלא יינקו זה מזה ולא כתב זה ע"פ ע"ב :

ומ"ש תמצא מדת כל המסומן מן הששה המסומנים באמצע רצה לומר שהם מסומנים בסמיני

בסימני זריעה ואמר ג' טפחים וזה יבואר בסמוך :
 ובז"ש ותמצא המרחק בין שתי זלעים שהם משתנים
 מצלעות אותם המסומנים ר"ל המרחק שיש בין
 מסומן למסומן ויש לגרום השקוים לפי שכלל המסומן
 האחד כן שיה וכוונתו לו הוא הכלל שכנגדו במסומן השני
 שהמרחק הוא ביניהם ר"ל בין אלו השתי זלעות אבל נראה לי
 ש'א' להגיה ויראה כמה שקורה אותם משתנים נא' ו' אמר
 התנגדים וכל שני קוים מתנגדים ומקבילים אם יוגזרו עד
 זלתי הכלית לא יפגשו זה את זה . והרי אלו שני הכלעות
 שאל זה המרחק הם מתנגדים ומקבילים זה לעומת זה ואם
 יוגזרו עד זלתי הכלית לא יפגשו וקורה המרחק לא כל השטח
 הלא קו ישר ממנו : ובז"ש גדר שלשה רביעי . אמר שזה
 המרחק ר"ל בקו ישר בין אלו שתי זלעות ממסומן למסומן
 הוא גדר שלשה רביעי ר"ל שלשה טפחים ורביעי מטפה
 בתשבורת . שתמצא בו בין כל שטחו ג' טפחים ורביעי ואולם
 גדרו הוא זלע אחד מן המרובע ואמר שגד הכלל האחד שהוא
 גדר לג' ורביעי הכנה הוא טפה אחד וד' חמישיות בקרוב שהם ט'
 חומשין ור"ל בקרוב . שכשתרבע ט' פעם ט' הם פ"א עשה
 מהם טפחים יעלו כ"ה לכל טפה שכן רביעי הטפה יוכל ה'
 פעם ה' חומשין שהן כ"ה . יאלו ג' טפחים לע' חומשין ויתירו
 ו' חומשין מן הפ"א ואינם גביעים לרביעית הטפה כי הטפה
 ד' פעמים ו' חומשין ועוד חומש אחד כאשר אמרנו . וט'
 חומשים הוא יותר מטפה ומחצה וזכו מה שבקטנו שיהיו טפה
 ומחצה בין כל זלע המסומן
 לזלע שכנגדו ואני אציב
 לפיך שני מסומנים מן
 השש'ועם המרחק שביניה'
 וזו היא הנורה . * הכה
 המרחק שהו'גדה' וקו ג' ה'
 או קו ד' כל אחד הוא קו
 ישר והוא אותו שקר'מרחק
 שבו שני זלעות וזאת ט חומשין כאשר אמרנו ויתבאר
 לפיכך בס"ד :

ובז"ש וסירוש זה שכל שטח משתנה הכלעות 'אולם כל
 א' לדומה לו ר"ל כל' קוים הדומים במדת אורך
 וכל שני קוים הדומים במדת רחב הנה הנס כל אחת משתנה
 לדומה לו אבל זלע האורך וזלע הרחב אינם צריכים
 להיות שוים :

ובז"ש כשתחלק כל זלע מצלעיו ו
 בשני חלקים והתברנו
 בין הנקודות בקוים ישרים כנורה
 זו * ששתי זלעות האורך והן קו ו'א' ו'
 וקב' חב"ט הם משתוו' בארכן כל א'
 ארכו שלשה טפחי ושתי זלעו הרחב
 וכן קו ו'ג' וקו ז'ט' משתווים ו'
 צרבתן והם כל אחד רחבו שני טפחים וחלקוים בנקודי אגב' ד'
 והתברנו הנקודות בקוים ישרים מנקודות א' לנקודת

ג' עוד מנקודת א' לנקודת ד' . וכן מנקודת ז'
 לנקודת ג' עוד מנקודת ז' לנקודת ד' :
 ובז"ש יהיה תבנית השני הנעשה בתוך תבנית הראשון יהיה
 מדת חצי תבנית הראשון אשר חלקנו זלעיו . וזה
 מבואר מאד שאחרי הנקודת (א') חולקת לקו ו'א' לחלקים
 שוים . וכן היא הנקודה (ז') חולקת קו חב"ט לחלקים
 שוים . כשתחבר קו ישר בין האל"ף והכ"ה הנה חלקנו כל
 שטח וחז"ט לשנים חלקים שוים . וכמו כן הנה נקודת ג' ד' חלקו
 קו ו'ג' וד'ט כל אחד לשנים חלקים שוים אם כן כשתחבר
 בקו ישר נקודות ג' ד' . הנה כמו כן חלקנו עוד כל שטח וחז"ט
 לשנים חלקים שוים . ושני קווי התבניות מתחלקים על נקודה
 ה' ר"ל קו ג'ה' ד' וקו אה"ב . ותמצא שכמו שתחלק כל השטח
 לשנים חלקים שוים ועל ידי קו אה"ב . והחלק הא' הוא ב' והשני
 אב"ט . וקו אה"ב דומה לקו ו'ג' . וכמו שנקודת ג' חולקת
 קו ו'ג' כן נקודה ה' חולקת קו אה"ב . הנהגס קו ג' ה' חונק
 זה השטח אוח"ב ג' כ לשנים חלקים שוים . ועל זה הדרך
 בעצמו חלק השני שהוא אב"ט . מתחלק לשנים חלקים שוים
 בקו ה' ד' והרי להניחו . בזה השטח ד' רבעיות שוים הכלעות כל
 זלע לדומה לו וכל הרבועים שוים כזה כן זה . ונביט אל א'
 מהם ונאמר רבוע אוב"ג קו א' האורך הוא חצי קו אורך שטח
 כולו ויהיה אם כן ארכו טפה ומחצה שזה השטח אשר הנחנו
 כל מדת ארכו שלשה טפחים . וקו ו'ג' מזה הרבוע הוא
 חצי קו רוחב שטח כולו ויהיה אם כן טפה אחד שכן השטח
 כולו שהנחנו רוחב כולו שני טפחים כאשר יזכיר הרמב"ם
 לפיכך . וכמו כן קו ג'ה' שהוא דומה לקו ו'א' אורך טפה
 ומחצה . וקו אה"ב שהוא דומה לקו ו'ג' רוחב א' טפה שהרי
 הוא מרובע שזה הכלעות ואולם כל אחד לדומה לו . וכבר
 חברנו מנקודת א' לנקודת ג' . הנה נעשה מזה בתוך זה
 הרבוע . שני משולשים שזה הכלעות כל אחד לדומה לו
 משולש א'ג' שזה למשולש אה"ג . ואולם קו א'ג' ממשולש א'ג'
 שזה לקו א'ג' ממשולש אה"ג וקו ו'ג' ממשולש א'ג' שזה לקו א'ה'
 ממשולש אה"ג והפוסב' שהוא קו א'ג' משותף לשני המשולשים
 הנה כל משולש שזה למשולש כבר יאל לנו שזה הקו א'ג'
 מחלק לזה הרבוע אוב"ג לשנים חלקים שוים . ובדרך הזה
 דעת לנכון נקל ביתר הרבועים והרי אחת מוצא שזה התבנית
 השני הנעשה בתוך תבנית הראשון על ידי חבור אלו הנקודות
 הוא חצי תבנית הראשון . ודרך ידיעת חלוק כל קו לחלקים
 שוים . יש בו גם כן מופת חותך אין מן הגורך להאריך בו
 מלבד מה שנקל לעשותו במחוגה .

ובז"ש ובשתחלק כל מסומן כולו המוצא כל מסומן על
 הנורה אשר זכרנו ר"ל שכל מסומן הוא חצי תבנית
 מן שטח משתנה הכלעית ר"ל שני זלעיו ארכו שוים זה לזה ושני
 זלעיו רחבו שוים זה לזה והתבנית המסומן בתוכו . עשה
 בחבור הנקודות המחלקות כל קו וקו והנה השטח ר"ל התבנית
 אשר בתוכו נעשה המסומן ארכו הוא שלשה טפחים שהרי הוא
 חצי כל אורך

אורך הערוגה ששה טפחים ורחבו הוא שני טפחים שהרי הוא שלים מרוחב הערוגה כיון שנטעו ג' מסומנים זה בלד זה שנמצא שכל אחד מהם מחויק השליש מהערוגה ואם השטח אשר בו המסומן הוא ג' טפחים ברוחב ג' טפחים שהוא ברובע שלש פעמים ג' שהוא ששה טפחים יהיה אם כן מדת המסומן שנתוכו החצי ממנה שהוא ג' טפחים :

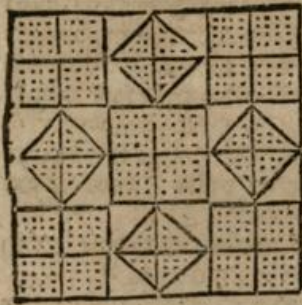
ומערה זכינו לדון שהמרחק יהיה א' וד' חומשים שזה הקו המשותף בין שני המשולשים אשר זכרנו הוא המרחק בעצמו שכן אהר רואה כל ד' קווי המשותפים לשני משולשים הם מקיפים להמרחק וההקו המשותף הוא מיתר המשולש מתחלק הללעות ונצב הזווית כי במשולש אה"ג זווית אה"ג נצבת אחרי שקו א"ה וקו ג"ה הם קוים ישרים שגילו זה על זה והזווית היא נצבת בהכרח . והוא מתחלק הללעות שאין צלע דומה לצלע במשולש וקו א"ה הוא טפה וקו ה"ג טפה ומחצה . וכשנרבע כל אחד . בדרך ריבוע מספר שאין בו חלקים (עוד דרך אחרת נמצא בו במשנה ה' ס"ב דערובין) יהיה טפה עולה טפה בלבד . [וטפה] ומחצה עולה ג' טפחים ורביעי . שתאמר חצי פעם חצי רביעי . ותאמר חצי פעם א' חצי רביעי רביעיות . אמור כמו כן א' פעם חצי חצי . ותאמר א' פעם א' חצי . הרי עוד א' וחצי . הנצטרעם לג' רביעיות עולים ג' טפחים ורביעי . הרי רבוע הקו הא' הוא א' טפה . קו השני ג' טפחים ורביעי . וזה מופת חותך שאין עליו טווח שכפי שני הרבועים הגעשים משתי הללעות המקיפים הזווית הנצבת . כן יש ברובע הגעשה על מיתר הזווית בלבדו . כמספר כל שניהם . נמצאת לחד שזה המיתר שהוא בעצמו צלע המרחק . ששטח רבועו הוא ג' ורביעי . וכבר התבאר כמו כן בגדר ג' ורביעי הוא א' וד' חומשין שכן רבוע ט' חומשים עולים שלש ורביעי . ומנצח שהמרחק בין כל מסומן בסימני זורע לשני לו . הוא אחד וד' חומשין שכן יתר מטפה ומחצה בשעור הדין . ואמנם שזה דבר אמתו שהרבוע מן המיתר כמו כל שני הרבועים מהללעות מקיפים זווית הנצבת מבואר מאוד . ועמדתו על אמתו בלמוד מ"ז מהמאמר הראשון לאקל"דו מבקדמונים שבאה"י עיר ההכמה הנזכרת בדברי רבותינו ז"ל ואם הייתי מעתיק דבריו ולבאר להבינו כל קורא הייתי מנצרך לכמה הקדמות ולמופתו הקודמים בידיעתו עד שכמעט יהיה חבור קצר בפני עצמו . ואם אעתיקו ואניחו סמום א"כ יהיה ללא הועיל כי אם ליודעים והמה כבר ידעוהו מהספר הזה . בעצמו ויהיה ג"כ ללא צורך . אבל מה שרציתי בכתב הוא לבאר שטחית דברי הרמב"ם עד שיוודעו דרכיו :

ואל יבהלוך רעיונך להשיב אל לבך ואך יצדק שזה המיתר הוא גדר ג' ורביעי כמו שאמרנו והרי כל ד' מיתרים המקיפין מסומן אחד מן המסומנים כולם הם מיתרים בגדר כל אחד מהם בגדר ג' ורביעי והשטח אשר בו מקיפים אינו כי אם ג' טפחים בלבד כמו שאמרנו ג"כ בצורת השתי פגניות

אשר זה בחוק זה . כי מה שאמרנו שהמיתר בגדר ג' ורביעי הוא אם נרבע ממנו רבוע נצב הזווית . אבל כל הרבועים שנתסומנים האלו אינם נצבים הזווית אבל מעוינים ולפיכך נתמעטו . ואם נפסק לומר שהמעוט מפני זווית החדוד נתמלא בזווית הנרמזת יהיה גם זה מכלל השטחים שאין גדרם ידוע . וכמ"ס שם בעירובין . עוד במשנה ז' פ"ב דהילכות) ולעולם זה הקו ר"ל המרחק והוא המיתר בעצמו הנה הוא בגדר לשלשה ורביעי אם נרבעו לנצב הזווית ולפיכך זה מופת עליו שארכו א' וד' חומשין כאמור :

וב"ש וכבר הקשה בגמ' על דברי ח"ק ונחמי ששה וכו' . והשפחלו לפרק זה הקיפא ולא פלחה בידם ולפיכך בחבורו אע"פ שפוסק כר"י בסיפא ד"ח זרעים וזרעים . פסק דרישא דדוקא ה' לפי שכבר דתירון דגובלין ממעטים נדחה מכל וכל . אבל נפי מה שכתבתי לעיל על דרך פרש"י ז"ל דלא נדחה ומתורגמת הקושא . כמו כן נזכר לפרש בכתב ר"י פליג נמי ברישא . ולהרמב"ם קשה דרבי יהודה יסבור בסיפא ששה בנמצא ואלו ברישא דאין גובלין מודה שאין זרעים רק חמשה . ואפשר שסובר שהגבול מקבץ הראות ויוכל להכיר ההבדל אף בששה זרעים :

וב"ש לפי שכל מה שזרע ממנה הוא תשעה טפחים בלבד ועל הצורה שהקדמנו יהיה הצורה הוא תשעה טפחים בלבד אע"פ שהוא מספיק למה ששאל הוא ז"ל . אינה מספקת לשאלות אחרות . ששאל וגאמר שיוכל לזרוע ט' מינין ויהיה הצורה ממנו עשרים ושמונה טפחים על זאת הצורה * ודעת לנבון נקל כי כשזרע נהפך זאת הצורה . שבזאת הצורה יש בכל קרן מרובעים וביניהם מעוינים ואם יעשה בהפך שיעשה בקרנות מעוינים וביניהם מרובעים שיהיו כמו כן תשעה מינים ויתוין כ"ז טפחים . אבל בחבורו

כתב בזה הלשון וזרעים חמשה מיני ירקית בערוגה שהיא ששה על ששה והוא שיזרע ד' מינים בד' רוחות הערוגה וא' בנמצע ירחיק בין מין ומין כמו טפח ומחצה כדי שלא יזרעו זה מזה . אבל יותר על המשה מינין לא יזרע . אע"פ שמרחיק בזויתו לפי שמינין הרבה בערוגה . כוונתו הרי הן נכנסו בערובות ע"כ . וזה הטעם יספיק וכולל לומר שלא יזרעו להחיר מינין יותר משום שהראין כמעורבבין . וזני האלוק מוהר"ר אברהם ק"ן דן לפני שגם בזמנו המשנה מתורגמת כמ"ס על הצורה שלכתי האהרונה שאין בין צלע לצלע רק חלקסון של טפח וכו' :

ב כל מין זרעים אין זורעים בערוגה. הא דשרינן לעיל
חמשה זרעונים בערוגה. וי"ג מיני זרעונים כשיש להם גבול
טפה הני מילי במיני ירקות שדרך לזרע' ערוגות ערוגות אבל
מיני זרעים שדרך לזרוע מהן שדה גדולה לא תשום דמחוי
ככלאים: אפונים השופים.

ב כל מין זרעים אין זורעים בערוגה.
וכל מין ירקות זורעין בערוגה. הדלל
ואפונים השופין מין זרעים. אפונים
הגמלנים מין ירק. גבול שדיה גבוהה
טפה ונתמעט כשר שהיה כשר
מתחלתו. התלם ואמת המים שהם
עמוקים טפה זורעים לתוכן שלשה זרעונין
אחד מבין ואחד מבין ואחד באמצע:
ג' היה ראש תורי ירק נכנס לתוך שדה
ירק אחר מותר מפני שהוא נראה כסוף
שדהו. היתה שדהו זרוע ירק והוא
מבקש ליטע בתוכו שורה של ירק אחר
רבי ישמעאל אומר עד שיהא התלם
מפולש מראש השדה ועד ראשו. רבי
עקיבא אומר אורך' טפחים ורוחב

אפונים חלקים שגראן כאלו
הן משופין בכלי שמשפין
ומחליקין בו העצים. פירו'
אחר אפונים (השופים קטני')
גמלנים גסים וגדולים לשון
ארמי קורין לדבר גדול
גמלונא: גבול. כמין אלטבא
של טיט מגובל שעושין סביב
לערוגה לדריסת רגלי אדם:
שהיה גבוה טפה. (כשזרעו בו
שנים עשר מיני זרעונים)
ונתמעט מותרים הזרעונים
שגדלים בו אפי' לאחר שנתמע'
ואין צריך לעקור משום ירקיים
ככלאים כיון שהיה כשר מן התו'
בשעת זריעה ומיהו אינו
יכול לזרוע בו (בתחלה) לאחר
שנתמעט עדן שיעמידנו על גובה

טפה: אחת מכאן. בשפת התלם לרחבו ואחת בשפה האחרת
ואחת באמצע התלם, והולך וזורע כל מין עד שיהיו מרוסקין
זה מזה טפה ומחכה ושהן עמוקים טפה לרבותא נקט משום
דבירוש' איבא מאן דאשר דמחוי כבזש: ג' ראש תור. קרן
זוית מחודדת נכנסת לתוך שדה אחר כתורי זהב של תכשיטי
אשה שיש להן שלש זויות מחודדות: שהוא נראה כסוף
שדהו. וכבר ולא מחוי ככלאים: מפולש. פתוח משני צדדיו
כמו מבוי מפולש שפתוח משתי רוחות: רבי עקיבא אומר
אורך ששה ט' חיס. לא בעינן מפולש אלא שיהא התלם
הזרוע ארוך ששה טפחים אף על פי שזרע אחר מקיסו משלש
רוחותיו שרי: ורוחב

ב כל מין זרעים פירש הר"ב שדרך לזרוע מהן שדה
גדולה. כלומר יותר מערוגה ולא שדה גדולה
ומש דהא במשנה ט' דפרק דלעיל כתב שאין רבילות לזור' מן
שהיה גבוה טפה. פירש הר"ב
כמין אלטבא של טיט מגובל
נראה דגרם גובל ולא גרם
גבול. ואין לומר דגבול מפר'
כמו גובל. דאם כן כבר פירש
במשנה. דלעיל (אף על פי
שבדינו לא כמלא פירוש) ולמה
לו לפרש עוד שנית. אלא

דהכא גרם גובל ובמחוי דלעיל
גרם גבול אבל בסדר המשנה
דירושלמי הכא ולעיל הגרסא
גובל: התלם ואמת המים.
לשון הר"ש ורוחב הפלס ששה
וכן באמת המים זורעים לרחבה
של אמה שהיא כמו כן ששה
וכשיבשו המים דחוי לזריעה
ע"כ. ומ' שהר"ב לזרוע כל מין
עד שיבוי. ורוחקים זה מזה טפה.
ומחכה. כן הוא לשון הר"ש
ולמעמה איל שפירש למשנה

דלעיל דהרסקה שצין כל מין ומין טפה ומחכה וכדע' הרמב"ם
אלא שיש לו שיטה אחרת בסדרן וכלפתן. אבל הר"ב סבור
כרש"י שצריך הרסקה ג' טפחים הנה ברוחב השדה לא יוכל
לזרוע כי אם ג' גרעינין. ובאורך יכול לזרוע כל האורך כולו
ואין נראה כלל לחלק ולומר דהכא שרי הר"ב בהרסקת יניקת
הזרע זורע עצמו אף על פי שהיניקות מתערבין משא"כ
בערוגה דלעיל. דלא ידענא טעמא לחלק. ולכן אפי' אומר
שלפוט ריהטא העמיק לשון הר"ש ולא דק:

ג ראש תור. עיין במשנה ו' פ"ב מה שכתבתי שם וכן
מ"ש שם על כסוף שדהו:
שורה של ירק אחר. עיין במשנה ד' ומשנה ו':
בראש השדה ועד ראשו. שתי הקלוות כל א'

ראש וסוף ובמשנה ג' פ"ה תנן מראש הכרם ועד סופו:
אורך ו' טפחים. לשון הר"ב לא בעינן מפולש אלא שיהא התלם הזרוע אורך ששה טפחים. כן דעת הר"ש לפי מאי דס"א
דכלהו מיירי ברוחב השורה הנזרעת אבל לענין הרחקה לא איירי הכא אלא לעיל תנן בפ"ב עבודת ירק בירק ו'
טפחים. והכא שמעינן דאע"ג דמרחיק כדינו בעינן שיעור לאורך ורוחב ירק אחר עצמו דבפחות מהכי למר כדאית ליה
ולמר כדאית ליה לא חשיב מלתא באפייה נפשיה ובטיל אבז שדה וחשיב כלאים. וכתב על זה. ותימה דבפרק רבי עקיבא
(במשכת שבת) מייטו לדרבי יהודה לענין הרחקה. ועוד היכי מצי למימר דבפחות משעור זה לא מהניא הרחקה הא תניא
בתוספתא אפי' אין שם אלא קלם אחד נותנין לה עבודה ו"ט לפיכך נריך לפרש דכולה מתניתינן בשעור הרחקה דלרבי יצחיאל
תלם חשיב הספק ולרבי עקיבא ו' טפחים ולרבי יהודה פרסה ע"כ. והר"ב פירש דהדיא דר"י לענין הספק שכתב שצריך להיות
בין ירק לירק וכו'. וכן צריך וזמני למתניתינן דלעיל עבודת ירק בירק. ובדרבי עקיבא מפרש לענין זרע עצמו כדטלקא
דעתיה דהר"ש. עירוב פירושים כתב כאן. ואינו נכון. ומ"ש אף על פי שזרע אחר מקיסו מג' רוחות. גם הוא לשון הר"ש
בדמ' קא דעתיה וכלומר שהספק הוא הזרע אחר שזרע בתלם אע"פ שמק' בג' רוחות זרע השדה כיון שהוא תלם ובגד
כרביעי אין בו זרע שעכשיו אינו חבוש. הוי הספק. ולמאי דהדר הר"ש ומפרש משנתנו לענין הרחקה כתב דרבי עקיבא
דלא קאזר אורך ו' ורוחב מלואו למימרא דתסגי בהכי לשורה גדולה של ירק אחד

א פסחים לפ' א
ב פסחים לפ' ב
ג פסחים לפ' ג
ד פסחים לפ' ד
ה פסחים לפ' ה
ו פסחים לפ' ו
ז פסחים לפ' ז
ח פסחים לפ' ח
ט פסחים לפ' ט
י פסחים לפ' י
יא פסחים לפ' יא
יב פסחים לפ' יב
יג פסחים לפ' יג
יד פסחים לפ' יד
טו פסחים לפ' טו
טז פסחים לפ' טז
יז פסחים לפ' יז
יח פסחים לפ' יח
יט פסחים לפ' יט
כ פסחים לפ' כ

אלא אשמועינן דאשילו בקלח אחד של ירק אחר בעינין הפסק ששה על ששה ולעולם לשורה גדולה בעינין (ששה) על פני כלה שורה סביב ע"כ. והרמב"ם כתב ור"ע פירש כי כשיהיה בארכו ששה טפחים בלבד יראה ההפך ולא יצטרך לשוק החפירה ההיא כפי אורך הזרוע:

מ ששה י"ג
טס' כולו' ששה
כ ס' פ' י'
ג ס' פ' י'

ורוחב מילואו פירש הר"ב היינו ששה טפחים שהוא שיעור רוחב תלם. וצריך לחלק בין תלם סתם דהכא לתלם של פתח דמשל' ו' ס"ב: ד הנוטע שתי שורות של קשאון שתי שורות של דלועין וכו' עיין מ"ט בסמוך בד"ה וחכמים אוסרים וכו' שורה של קשאונים וכו' אסור. כתב הר"ב גראין כאלו כורעו כולן יחד במפולת יד. עיין מ"ט בס' בסוף משנה בסוף פ"ק בס"ד: וחכמים אוסרים. כתב הר"ב לפי שאין שתי שורות של קשאונים סמוכין וכו'. כ"כ הרמב"ם. וחכמים גזרין כהן מאחר שאין

ורוחב מילואו. רבי יהודה אומר רוחב כמלא רוחב הפרסה: ד"ה נוטע שתי שורות של קשאון שתי שורות של דלועים שתי שורות של פול המצרי מותר: שורה של קשאונים שורה של דלועים שורה של פול המצרי אסור. שורה של קשאונים שורה של דלועים שורה של פול המצרי ושורה של קשאונים. רבי אליעזר מתיר וחכמים אוסרים: ד"ה נוטע אדם קישות ודלעת לתוך גומא אחת ובלבד שתהא זו נוטה לצד זה וזו נוטה לצד זה (ג"ל ונוטה שער של זו לבאן ושער של זו לבאן שכל מה שאסרו חכמים לא גזרו אלא מפני מראית העין.) היתה שדה זרועה בצלים ומבקש ליתע בתוכה שורות של דלועים. רבי ישמעאל אומר דעיקר שתי שורות

ורוחב מילואו. היינו ששה טפחים שהוא שיעור רוחב תלם ור' ישמעאל כתיב רוחב תלם כמילואו אע"ג דלא פירש למלתיה דכיון דרבי עקיבא דמיקל ולא בעיא מפולש כתיב רוח' מילואו כ"ס ר' ישמעאל דמחמי' ורמב"ם פ' רוחב מילואו שיהיה רחבו (כעמקו): רוחב פרסה.

ורחבו טפח והא דקאמ' רוח פרס' ולא קאמ' רוחב טפח, משו' דמפיק לה עקרא דכתיב (דברים י"א) והסקית צרגלך כגן הירק שצריך להיות בין ירק לירק מקו' להנחת צרגל דהיינו רוחב פרסה והלכה כרבי עקיבא ובפרקין דלעיל דתנן ירק ירק ירק ו' טפחים תס מיידי בין שדה ירק לשדה ירק אחר שצריך להרחיק זה מזה ששה טפחים והכא מיידי בבה ליטע שורה אחת של ירק בתוך שדה כדתנן בהדיא והוא מבקש ליטע בתוכו שורה של ירק אחר הלכך מפסיק בתלם רחבולמר כדאית ליה ולמר כדאית ליה: ד שתי שורות של קשאון שתי שורות של דלועין שתי שורות של פול המצרי מותר. דכל שתי שורות

נראות כשדה בפני עצמה ואיכא הכי' ואין כאן ערבו' והוא דאיכא תלם מפסיק בין מין למין אבל שורה אחת של קשאון ושורה אחת של דלועין ושורה אחת של פול המצרי אסור אף ע"ג דתלם מפסיק בין כל מין ומין לפי ששלשה מינים הללו עלי' שלהם מתפשטים ומתערבים זו עם זו וכשאין שם אלא שורה אחת מכל מין ומין גראין כאלו נזרעו פולן יחד במפולת יד ומיחוו ככלאים ואין הפסקת התלם כנרת בהן: ושורה של קשאונים רבי אליעזר מתיר. קסבר הואיל ואיכא שתי שורות של קשאון אע"פ שאין סמוכות זו לזו חשיבה להו כאלו הן סמוכות ויש כאן שדה של קשאון ושורה של דלועין ושורה של פול המצרי הוי כאלו נטועות שדה של קשאון וסגילהו בהרחקת תלם כדתנן לעיל היתה שדה זרוע ירק והוא מבקש ליטע בתוכו ירק אחר וכו': וחכמים אוסרים. לפי שאין שתי שורות של קשאון סמוכות זו לזו לא חשיבי כשדה של קשאון ומחוו ככלאים ויש כאן ערבו' ואין הפסקת התלם מועלת בהן והלכה כחכמים: ד קישות ודלעת. שהעלים שלהן מתפשטים ומתערבים זו עם זו וכל שכן שאר מינים: זו נוטה לצד זה; דאע"ג דאין הפסקת תלם מועיל להן הטיית העלים זו לצד זה וזו לצד זה מועיל להן הואיל ומה שאסרו חכמים בכלאים לא אסרו אלא משני מראית העין: ו עוקר שתי שורות ונוטע שורה אחת. שיעור השורה אין פחות מד' אמות רוחב וכשעוקר שתי שורות של כצלים שהן פ' אמות ונוטע באמצען שורה אחת של דלועי' שהיא ד' אמות פסחירו

וכו' ומשמע דכי נסמכו מיהו שתי השורות של קשאון קא שרי. וא"כ הא דתנן ברישא שתי שורות של דלועים שתי שורות של פול המצרי לאו דוקא אלא כי הוו שתי שורות של קשאון מו שרי אפי' שורה אחת של דלועים ושורה אחת של פול המצרי דהא איכא שדה ורשאי לסמוך ירק אחר בהפסקת תלם. וכי תימא דלא שרינן אלא שורה אחת של ירק אחר בדמשמע ששטא דמתני' דלעיל. איכא למימר דהא על כרחינו רבי אליעזר מתיר שתי שורות של שני מינין ומדר"א נשמע לרבנן היכי דשריא איכהו דשריין אף שתי שורות ורמב"ם בחבורו העתיק המשנה כדורחה: ד שער עיין בפ"ג דפאה משנה ג'. שבל מה שאסרו חכמים וכו' עיין מה שכתבתי בספ"ק ובפירושו הר"ב במשנה דלעיל: ו זרועה כצלים. לשון הרמב"ם ויחד הצללים מפני שאפשר שכן היה המנהג אצלם. ע"כ. והו' שכתב בחבורו פ"ד זרוע' מין ממיני ירקו' וכו': ליטע בתוכה שורות של דלועים וכו'. לשון הר"ב ולא דמי למתניתין דלעיל שיכול ליטע ש' שורות של קשאון וכו' שורות של דלועים וכו' שורות של פול המצרי דשאני (שורה) מב' שורות ועוד דכיון שבא לעקור חמיר טפי כדאכתתן בירושלמי פ"ד גבי כרס דב"ש מחמיר בחורבנן יותר ממטעתן. ע"כ. ואף לב"ה מציט מבי אליבא ר"ט ור"ש בסוף פרק דלקמן:

ונוטע

שמר לטון הרמב"ם והוא גזור ממלת קרח הוא (ויקרא י"ג) :
ב בחול הכרם לטון הר"ב מקום פנוי בין כרם לגדר
כפי כמו מחלות הנשים . וכ"כ הר"ס סביב
כמו מחלות . וכן ל' רש"י בריש ערובין . דעתם דמסתמא

אמרי"ם מה' כלאים שו"ע ר"י טע' מ' ב טס טע"ף חג ב ד טס טע"ה טס טע"ו

מכאן לא יביא זרע לשם : שחרב מאמצעו . ויש נפנים כל
כביבות הקרחה שהיא שש עשרה אמה על שש עשרה אמה
וכן אם הלכה הקרחה על פני רוחב הכרם שאין גפנים אלא
משני נדי הקרחה : אם אין שם שש עשרה אמה . כדברי בית
הלל לא יביא זרע לשם אפי'

באמה האמצעית דארבע אמות
שכלל הכרם מזה וארבע אמות
שכלל הכרם מזה הווי עבודת
הכרם לעבודת הכרם ארבע
אמות כדהנין לקמן לפי שהיו
בזורים בשורים ובעגלות ובעת
החרישה חורשים אופה בשורים
הלך אופן ארבע אמות ככרם
דמו ואם נשאר בכמים שמנה
אמות חוץ מאותן ארבע לכל
זל לא בטלי לגדי כרם ומותר
לזרעו בציר משמנה אמות שדי
פלגא להכא ופלגא להכא בטלי
לגדי כרם וככרם דמו ואסור
נורע בהן משום כלאים ולבית
שמאי לא חשיב שדה פחות
משמנה אמות הלכך כ"ד אמות
צעינן ארבע לעבודת הכרם
מכאן וכנגדן מכאן פשו ליה
שש עשרה שדי ח' להכא וח'
להכא איכא שדה ולא בטלי :
ב מחול הכרם . מקום פנוי בין

אומרים שש עשרה אמה ובית הלל אומרי'
שתים עשרה אמה ואיזה היא קרחת הכרם
כרם שחרב מאמצעו אם אין שם שש
עשרה אמה לא יביא זרע לשם היו שם
שש עשרה [אמה] נותנין לה (ס"א לו עבודתו)
עבודתה וזרע את המותר : ב איזה היא
מחול הכרם בין כרם לגדר אם אין שם
שתים עשרה אמה לא יביא זרע לשם היו
שם שתיים עשרה אמה נותנין לו עבודתו
וזרע את המותר : ג ר' יהודה אומ' אין זה
אלא גדר הכרם ואיזה הוא מחול הכרם בין
שני הכרמים (ל' ואיזה הוא) גדר שהוא גבוה
'טפחים וחריץ שהוא עמוק עשר' ורחב ד'
ד' מציצת הקנים אם אין בין קנה לחברו ג'
טפחים כדשיכנס הגדי הריוו במחיצה .
'וגדר שנפרץ ער' אמות הרי היא כפרחת
יתר מבין כנגד הפרצה אסור . נפרצו בו
פרצות הרבה אהם העומר

כרם לגדר סביב כמו מחלות הנשים כשמרקדות כסביב לטון
אז תשמח בתולה במחול (רביה"א) : אם יש ס"ב אמה .
כדברי בית הלל נותן ד' אמות לעבודת כרם וזרע השאר
אבל אם אין ס"ב אמה לא יביא זרע לשם . דארבע אמות
דלהדי כרם עבודת הכרם וארבע אמות דלהדי כותל כיון
דלא מזדריע מפני תקון הכותל כדי שיהלך אדם על גבי
קרקע סמוך לכותל ויהיה העפר כדוש ויתחזקו יסודותיו
אפקודי מסקר לטו ואמצעיות אי איכא ד' אמות חשיבי ואי
לא בטלי לגדי כרם וככא לא צעינן שש עשרה שאין האסור לא
מזד אחד . וכל הגך אמות באמה בת ששה טפחים : ג אין
זה אלא גדר הכרם . מקום שבין גדר לכרם גדר הכרם הוא
ואפי' אין שם אלא שש אמות מרחיק ארבע אמת וזרע את
המותר : ואיזה מחול הכרם . שרץ י"ב אמות . מקום שבין
ב' כרמים וט"ק סבר מקום שבין ב' כרמים ככרם שחרב
באמצעו היא גדון ובידו שלמוי מוכיח דלא אמר ר' יהודה איזה
מחול הכרם בין שני הכרמים אלא כגון שאין שורות הכרמים
שוות של זו לזו כגון דכרם של זל זה של מחול שורגיה מן
המורה למערב ושכלל אחר מן הכספן לדרום דאם היו מכויני'
מודה ר' יהודה דנראה כקרחת הכרם וצעי ע"ז אמה ואין הלכה כר' יהודה : איזה גדר . המצויש בין הכרם שיכול להניח כרם
מזד זה ולזרוע מזד אחר וכן חרין : ד ג' טפחים . דכל פחות מג' כלבוד דתי והוא שזור כדי שיכנס הגדי : הרי הוא כמחיצה .
ומותר לסמוך גפנים מזד זה וזרעים מזד זה : כדון כהה . ואפי' כנגדו

ד שלשה טפחים . לטון הר"ב דכל פחות מג' כלבוד
דמי . ודבר זה הלכה למשה מסיני . הרמב"ם :
נפרצו בו פרצות הרבה . לטון הר"ס שגפרץ במקומות
הרבה פרצות פחותות מעשר יתירכו משלש :
אם העומד מרובה וכו' . לטון הרמב"ם שתייה מדת
העומד מן הקיר יותר . ממת כל המקומות
הפרצות בו כשהיו נכללות :
כנגד הפרצה אסור . מ"ט הר"ב כנגד העומד מותר
אם הוא רחב ארבעה . פירוש טפחים . וז"כ
הר"ס . וטעמא מתתני' דלעיל . וכחב הרמב"ם ואם יהיה
פרוץ כעומד יהיה מותר לזרוע כנגד הפרצה : הכי מסיק בסוף
ס"ק (פירובין ד' ע"ז) כרוב ספא דאמר הכי אברייית' דמתנייא
בראש פרוץ מרובה על העומד אסור . יכסיפא עומד מרובה
על הפרוץ מותר וקאמר דעומד כפרץ נמי מותר וסיפא
תנא מרובה אידי דרישא ולפי גירסת משגיאו צריך לומר
איפכא כדמשגי התם אליבא דרב הוגא בריה דרב יואשע :
ח ע

מודה ר' יהודה דנראה כקרחת הכרם וצעי ע"ז אמה ואין הלכה כר' יהודה : איזה גדר . המצויש בין הכרם שיכול להניח כרם
מזד זה ולזרוע מזד אחר וכן חרין : ד ג' טפחים . דכל פחות מג' כלבוד דתי והוא שזור כדי שיכנס הגדי : הרי הוא כמחיצה .
ומותר לסמוך גפנים מזד זה וזרעים מזד זה : כדון כהה . ואפי' כנגדו

מודה ר' יהודה דנראה כקרחת הכרם וצעי ע"ז אמה ואין הלכה כר' יהודה : איזה גדר . המצויש בין הכרם שיכול להניח כרם
מזד זה ולזרוע מזד אחר וכן חרין : ד ג' טפחים . דכל פחות מג' כלבוד דתי והוא שזור כדי שיכנס הגדי : הרי הוא כמחיצה .
ומותר לסמוך גפנים מזד זה וזרעים מזד זה : כדון כהה . ואפי' כנגדו

הם שלו ומו"ש הר"ב שלו ושל חבירו כן לשון הר"ש אבל
 כיה ראוי יותר לכתוב שלו עם של חבירו :
 גבוה מעשרה טפחים . הרמב"ם בחבורו כתב גדר נמוך
 מעשרה מטטרפות ותו לא . דמיוק מניה דאי

וצריך להרמיק ארבע אמות : אם ערבן מלמעלה . שהעלה
 ראשי הגפנים על גבי הגדר ומתערבין אותם שבגד הגדר
 מזה עם אותו שבגד הגדר מזה . ועירסן הוא לשון איזהו
 ערים דתמן לקמן גריס סרק ו' כלומר טעם לכן ערס :

ח הנוטע שתי שורות . של
 שתי שתי גפנים ואין בהן אחת
 יולאה וזב : אם אין ביניהם
 שמה אמות לא יביא זרע לשם .
 דמטטרפין להיות כרם אבל
 רחוקים שמה חוץ ממקום
 הגפנים אין מטטרפין ואין
 בגפן יחידית ומרמיק ששה
 טפחים משורה זו וששה טפחים
 משורה זו וזרע ששה אמות
 שבאמצע : בין שורה לשורה
 ט"ז אמה . דכיון דליכא שלשה
 שורות כיו ככרס גדול והמקום
 שבין כל שתי שורות מהן גדון
 דקין קרחת הכרס שהוא שש
 טפחה אמה אבל חרבה השורה
 האמצעית . לדברי תנא קמא
 לא בעינן ביניהם שיעור קרחה
 כיון דלא נשתיר כרם ולא דמי
 לכרס בן ארבע אמות שורות
 דכי חרבה האמצעית אכתי
 נשאר כרס הלכך בעי המקום
 המוקדם ט"ז אמה : רבי אליעזר
 בן יעקב אומר אפילו חרבה
 השורה האמצעית . מאחר שהיה
 כבר כרס אף עתה דין כרס יש

גבוה מעשרה טפחים אינן מצטרפות .
 רבי יהודה אומר אם ערסן מלמעלה הרי
 אלו מצטרפות : ח"ה הנוטע שתי שורות
 אם אין בניהם שמה אמות לא יביא
 זרע לשם . היו שלש אמות בין שורה
 לחברתה שש עשרה אמה לא יביא זרע
 לשם : רבי אליעזר בן יעקב אומר משו' חנינ'
 (ס"א חנינא) בן חבינאי אפילו חרב' האמצעי'
 ואין בין שורה לחברתה שש עשרה אמה
 לא יביא זרע לשם . שאילו מתחלה נטען
 הרי זה מותר בשמה אמות : ח"ה הנוטע את
 ברמו (לא נהפך על שש עשרה אמה) שש
 עשרה אמה מותר להביא זרע לשם .
 אומר ר' יהודה מעשה בצלמון באחד
 שנטע את ברמו על שש עשרה שש
 עשרה אמה והיה הופך שער שתי שורות
 לצד אחת וזרע את הניר ובשנה אחר' היה
 הופך את השער למקו' (ירוש' הור') אחר זור'
 את הבור וביא מעשה לפני חכמים
 והתירו . רבי מאיר ורבי שמעון אומרים
 אף'

אם פע' ל' ב' נ"ב פ"ב :
 ב' נ"ב פ"ב :
 ב' נ"ב פ"ב :
 ב' נ"ב פ"ב :
 ב' נ"ב פ"ב :
 ב' נ"ב פ"ב :

גבוה עשרה אינן מצטרפות
 והדין עמו ומתקין ג' . והא'
 דמנן גבוה מעשרה לרבותא
 דרבי יהודה אם ערסן וכו' .
 והרבה נמצאים כיוצא בזה
 וכדכתי קתס במשנהו' סרק
 ד' דביצה :

רבי יהודה אומר אם
 ערסן וכו' עיין מ"ש
 בפרק דלקמן משנה
 ג' :

ת אם אין ביניהם שמה
 אמות לא יביא זרע
 לשם . כתב הר"ב ברטנורה
 דמטטרפין להיות כרם . דלעי'
 לעינן מונה לה והכא לעינן
 תוכה . וזכו שאמרו בירושלמי
 אמר רבי אליעזר החמירו תוכה
 יותר מחולפה לה . וטעמא
 דריוק שמה אמות . דאין
 שדה פחות מארבע אמות וכו' .
 בדלעיל ברש פסקין . והרמב"ם
 אף על גב שצטווו כלב
 כפרוש הר"ב . בחבורו סרק ו'
 נראה מדבריו שפרש שתי
 שורות של שלש שלש :

רבי אליעזר בן יעקב אומר וכו' . וכתבו הר"ב והרמב"ם
 דאין הלכה כמותו . וכתב בכ"מ ואע"ג דמשנתו קב
 ונאי איכא לומר דשאי הכא דמסוס חנינא בן חנינאי
 קאמר לה ואפשר ליה לא סבירא ליה ועוד דקאמר בירושלמי
 דרבי אליעזר בן יעקב סבירא ליה כב"ש דשורה אחת הוי
 כרס ע"כ . ובפרק ב' משנה ט' נמי אין הלכה כראב"י .
 והכא כת"ק נמי אין הלכה כמו שפירש בסוף פרקין :
 ט שער עיין בפרק ב' דפאה משנה ג' מ"ש שם : וזרע
 את הניר . כתב הר"ב שכך היה דרכם וכו' .
 פלאר ולא משום איסור וכ"כ הר"ש . ורבי יהודה אתא
 לסיועיה לת"ק . וכ"כ הרשב"ם בפרק הספינה דף פ"ב ע"ב :
 רבי מאיר ורבי שמעון וכו' . וכתב הר"ב וכן הרמב"ם שכך
 הלכה . דהכי אמר רב בירושלמי . ועיין מ"ש בר"ם
 דלקמן . ובסוף משנה ה' . ומ"ש במשנה ד' דפרק הספינה .
 והרמב"ם בחבורו פרק ז' כתב דתוכו מותר להביא זרע
 בהרחק ששה טפחים לכל שורה אבל אם זרע מונה לו צריך
 להרמיק משורה החיצונה ארבע אמות כשאר הכרמים ע"כ .
 והסיג עליו הראב"ד ואמר שלא מלא לו עיקר בירושלמי ואם
 מפני מרחיק העין כ"ש בתוכו . והכ"מ אע"פ שהמלך בעדו ואמר שמצוין אינן

לו וצריך ט"ז אמה : שאילו מתחלה נטען . כלומר שאם לא
 הגיעו לעולם לכלל כרם ולא היה נוטען מתחלה אלא שתי
 שורות לא היה צריך להיות ביניהן אלא שמה אמות
 כדאמרינן לעיל עכשיו שנטען שלש והגיעו לכלל כרם אף על
 פי שחרבה האמצעית ולא נשארו אלא שתי הרי הן ככרס
 שחרב באמצעיתו וצריך ט"ז אמה ואין הלכה כרבי אליעזר
 בן יעקב : ט הנוטע את כרמו ט"ז אמה : שכל שורה של
 גפנים רחוקה מחברתה ט"ז אמה . מותר להביא זרע לשם :
 ואין צריך להרמיק אלא ששה טפחים מן השורה כעבודתה בגפן
 יחידית : נלמון סס מקו' : כוסף שער שתי שורות כרס גדול
 הוי שכל שורה רחוקה מחברתה ט"ז אמה ולא היה רוצה
 לספק בגפן ע"ג תבואתו והיה מצרף השורות שתיים שתיים
 וראשי הגפני' דהיינו השער של כל שתי' שתי' הוסף ללד
 אחד אלו כלפי אלו ושאר המקו' פנוי מצד זה ומצד זה וזרע
 אלא שמיני ששה טפחים ולשנה אחרת עושה להכך שכך היה
 דרכ' מקו' שזרעי' בו שנה אחת לשנה אחרת מגיחי' אורא
 בור בלא חרישה ובלא זריעה :

ג שער כותש' כתב הר"ב שהשריגים של הגפנים שהם קרויים שער (כמ"ש בפרק' דפאה משנה ג') היו מתערבים וכו' וכ"כ הר"ש. וכתב דהיינו דלמך ר"י בפרק דלעיל משנה ז' א"ס ערסן' ודבר תימנה הוא

ורחב ארבעה ומפולש אבל פחות מעשרה או מד' או אפילו עמוק עשרה ורחב ארבעה ואינו מפולש אלא שהכרם מקיפן משלש רוחות א"י וזרעיים בתוכו שהרי היא כגת שנחלקו בה רבי אליעזר ורבנן לקמן ורבי אליעזר בן יעקב סבר כרבנן דאסרי לזרוע בגת : שומרה

שכרם : תל גבוה שהזומר עומד עליו לשמור הכרם ורוחא למרחוק : זרעיים בתוכה : ובהא לא פליגי רבנן על רבי אליעזר לפי שהיא גבוהה ואין אור הכרם מייפסה אבל בגת שאור הכרם מקיפה אסרי רבנן וכן הלכה : וא"ס היה שער כותש' שהשריגים של הגפנים שהן קרויין שער היו מתערבים ומסתבכים למעלה ע"ג השומר זה על זה כעלי במכתש :

ד נקע' בקעים שבשדות כעין גומות : נותנים לה עבודתה : ששה טפחים שזו היא עבודת גפן יחידית : וזרוע את המותר : ולא אמרין דמחוי ככלאים כיון שהגפן והזרעיים

בגת או בתוך הנקע : א"ס אין ס' ד"א אסור : כדון מחול הכרם דפרקין דלעיל דנותן ארבע אמות לעבודת הכרם ואין הלכה כרבי יוסי : והבית שבכרם : שסביבות הבית יש גפנים : זרעיים בתוכו : ולא אמרין הואיל והגפנים מקיפים אותו מארבע רוחותיו אין המחיצות מועילות : ה' הנוטע ירק בכרם פירוש משנה זו פרשתי למטה בסוף זה הקונטרס :

ו כשאגיע

ורחבה ארבעה רבי אליעזר אימר זורעיים בתוכה" וחכמים אומרים י' שומרה שבכרם גבוה עשרה ורחבה ארבע זורעין בתוכה ואם היה שער כורתש אסור : ד גפן שהיא גומועה בגת או בנקע נותנין לה עבודתה וזרוע את המותר : רבי יוסי אימר' אם אין שם ד' אמות לא יביא זורע לשם : והבי' שבכר' זורעין בתוכו : ד' הנוט' ירק בכרם או מקיים הרי זה מקדש ארבעים וחמשה גפנים : אימתי (ס"א לג' בזמן) שהיו נטועות על ארבע ארבע או על חמש חמש : היו נטועות על שש שש או על שבע שבע הרי זה מקדש ט"ז אמה לכל רוח עגולות ולא מרובעות : ו הרוואה

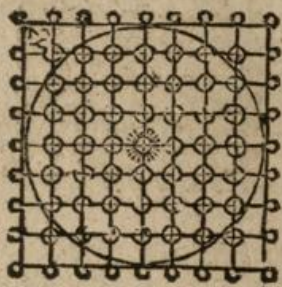
במחול הכרם וקרחת הכרם ע"כ. תדמה לכו לימחול וקרחת דכי הו"י דמזרוד התם ששהער אמה או י"ב וכי הו"י הכי סגי מיהא להרחיק רק ד' אמות ושזרוע המותר : והכל נמי דכותה שרדן קעור ארבע אמות אבל כי הו"י הכי אינו חייב להרחיק רק ששה טפחים וזרוע המותר ולשון הר"ש אבל כשיש ד' אמות סגי בהרחקה ששה' כמו ערים דבבד גדר לר"י בן נורי כמו שאפרש בפ"ע"כ :

והבית שבכרם זורעין בתוכו כתב הר"ב ולא אמרין הואיל והגפנים וכו' אין המחיצות מועילות

וכאלו אור הכרם מקיף הזרע שבבית וגרע משומרה : וכתב הר"ש בירושלמי דריש לה מקרא רבי שמואל בשם רבי אבין ובבבאי כלאים החבאו (ישעיה מ"ב) בית שמחבאין בו את הכלאים ע"כ : ולהרמב"ם פירוש אחר בחבורו : **ה אמר** יום טוב ראיתי כי טוב שבחלה הפרש המשנה בלשון קצרה כדי שתהא מפורשת לכל במעט עיון : ואח"כ אעתיק לשון הרמב"ם בפירושו : ואשים לזרעיו בתוכו ולא כאשר בלאו בדפוס הכסף משנה כי שם בבלו המדפיסים ולא עלו ב"ד ס' כהונ' : ואח"כ אבאר אותם אחת לאחת בביאור מסיק מאוד : ומיילא רווחא שמעתתא שדברי הר"ש מנוחתו כבוד וכמקומו מונח : הם בטלים במקום הזה לא שרירין ולא קיימין : ואחרי ככלות הכל : הגני יוסיף להפליא על דברי הרמב"ם מה שגם בעיני כל משכיל יפלא הפלא ופלא : ואזכיר גם דברי הראב"ד ופירושו ומה שיש להשיב גם עליו : ותדע אף משכיל מן מולא ותכלית הדברים : מה ראיתי על ככה ומה הביע אלי' שפירשתי המשנה בטעם אחר מפירושיה' : ואתה תבחר ותקרב : או מקיים : עד שהוסיף במאמרו כדלקמן וכו' הרמב"ם בחבורו פ"ו מקדש וישראל לשון סן תקדש מ"ה גפנים סתם כרם נטוע על ארבע ארבע שכל שורה שורה של גפנים רחוקה מחברתה ד' אמות : ותנן בספרא דמקדש ט"ז אמה לכל רוח עגולות ולא מרובעות ומפרש בירושלמי והוא שתהא האמצעי עגולה ירק כלומר שסביב הגפן האמצעי נטוע הירק בעגול : וכמלא שכתבתי ט"ז אמות לכל רוח ובע"ל שהעגול הוא המקודש יהיה מחוקק ל"ב אמה על ל"ב אמה : ובמרחק כזה נטועים גפנים ט' שורות על ט' שורות וביניהם ח' מרחקים שכל אחד ד' אמות : אבל משני שהקידוש בעגול ולא במרובע על כן כל ד' שורות החיצונות לא יהיו בתוך הקידוש וישארו א"ס כן בתוך העיגול רק ז' שורות על ז' שורות שבין כולם מ"ט גפנים ולפי שריבוע שורות הגפנים באלו ז' שורות שביניהם ו' מרחקים של ד' אמות עולים כ"ד על כ"ד ואלכסונו עודף תרי קוממי לאמה דכל אמתא בריבוע אמתא ותרי

קוממי

יחיה נטוע על חמשה חמשה שיהיה כל גפן וגפן חמשה
 אמות יהיו כל הגפנים שיש בחוץ העגולה ארבעים וחמשה
 גפנים באשר אבאר אחר שיהיה על ארבע ארבע או על חמש
 חמש אבל אם היה על שש או על שבע שבע ועגל
 עגולה שיהיה באלכסוניה שנים ושלשים אמות לא יבא מנין
 הגפנים החצוין בחוץ העגולה כשיהיה על שש שש כפי
 מנינם כשיהיה על שבע שבע אלא ישנה מנינם ומסני זה
 לקח העקר שיכלול הכל ואמר שש עשרה אמה לכלרוח ויש לך
 לשאול ולומר מאחר שיעקר הקידוש ט"ז אמה לכל רוח
 היה לו לקצר ולומר הנוטע ירק בכרם או מקיים הרי
 זה מקדש ט"ז אמה לכל רוח עגולות לא מרובעות ומכונן שלא
 הודיענו מנין הגפנים הנמצאים בחוץ העגולה כשיהיה נטוע
 על שש ועל שבע או יותר ממנו כך לא היה צריך להודיענו
 מנין הגפנים הנמצאים בחוץ העגולה כשיהיה נטוע על ד'
 ועל חמש הקשורה על זה. אמת שכך היה לו לעשות לילי
 התועלת שהודיענו באומרו שהוא מקדש ארבעים וחמשה
 גפנים אם יהיה נטוע על חמש שאלו עשירו אלכסון העגולה
 שנים ושלשים אמות כשיהיה נטוע על חמשה חמשה יהיה
 מניין הגפנים פחות מ"ה ואשר יהיה נטוע על חמשה חמשה
 יצטרך להיות אלכסון העגולה ארבעים אמה ועשה זה לטעם
 שאבאר לך כשנצייר הצורות שאלו צריכים בזה ההלכה ואומר
 כשיהיה הכרם נטוע על ארבעה ארבעה והפרשנו מזה
 הכרם מרובע ארבע (כולו) שנים ושלשים יהיה מרובע חשב
 שורות מן הגפנים רחב ותשע באורך וכשעגל עגולה
 בחוץ אותה המרובע שיהיה הקפה נוגע בשורות החיצונות
 כדי שיהיה חצי אלכסון העגולה ט"ז אמות ימצא בחוץ העגול'
 חמש וארבעים כנגדן וזהו צורתה וכשתסתכל בצורה האת

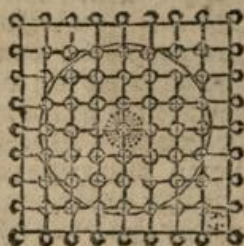
תמצא שמה שבחוץ עגולה מ"ה גפנים וזהו צורתה
 וכשתסתכל השורות תמצאם ז' על ז' הם מ"ט גפן וימצא
 מהם ארבעה גפנים חוץ מן העיגול והם הגפנים הארבעה
 שבארבעה הזויות אבל כשיהיה נטוע על חמש וחקקנו מרובע
 מל"ב על ל"ב יהיה המרובע שהוא כולל בחופו
 יד 14 מן

חומשי באלכסוניה יהיה האלכסון מזה המרובע ל"ג אמות .
 ושלשה חומשים נמצא שכל גפני הזויות הארבעה הם חוץ
 לעיגול של ל"ב על ל"ב וישאר מקודשים מ"ה גפנים אימתי
 בזמן שהיו נטועים על ד' או על ה' ה' כמו שפירשתי
 שסתם כרם נטוע על ארבע ארבע ויכנסו בחוץ העיגול של
 ל"ב על ל"ב מ"ה גפנים לא פחות ולא יותר אבל כשהם
 נטועים על ה' ה' שנתמצא מטע ז' שורות על ז' שורות וביניהן
 ו' מרחקים של ה' אמות ממוזיק בשעת שלשים אמה על
 שלשים אמה ונמצא שבחוץ עיגול של ל"ב על ל"ב שמרכזו
 הגפן האמצעי לא יסלו מכל המ"ט גפנים בחוץ העיגול כי אם
 ל"ז גפנים אפי"ה הואיל ומטע הכרמים סתמן נטועין על ד'
 ד' ולמראית העין לא יספטו בין מטע על ד' ד' למטע על ה'
 ה' הלכך גזרו חכמים ואמרו שבין הנוטע על ד' ד' או על ה'
 ה' לעולם יתקדשו מ"ה גפנים שאם יראו בכרם הנוטע על ה'
 ה' שלא יאסרו כי אם ל"ז גפנים ואמרו הרואים שאינו נאסר
 בכרם סתם כי אם ל"ז גפנים כי ההבדל שבין על ד' ד' לבין
 על ה' ה' לא יבדל ונדע לכל לפיכך אמרו שאף בנטוע על
 ה' ה' יקדש מ"ה כן נראה בעיני: היו נטועות על שש שש
 כו' דכולי האי ליכא למגור אטו על ד' ד' שזה ההבדל יבאר
 ונדע לכל וליכא למטעי. לפיכך העמידו על הדין דמקדש
 ט"ז אמה לכל רוח וכל גפנים הנמצאים בחוץ העיגול הם
 מקודשים ולא יותר: או על שבע שבע. וכשהן נטועות על
 ח' ח' אינו מקדש כלל ולא מבעיא לרבי מאיר ורבי שמעון
 דס"ת דלעיל דסברי דמותר להביא זרע לשם אלא אטילו לק"ק
 דאופר מכל מקום אינו מקדש: הרי זה מקדש ט"ז אמה לכל
 רוחי כדאשכחן בקרחת הכרם ריש פרק דלעיל דכל פחות מט"ז
 מתבטל לגבי כרם ולפיכך כשזרע הירק באמצע כרם מקדש
 סביבו כל שיעור המתבטל עם הכרם ונחשב כמוהו:

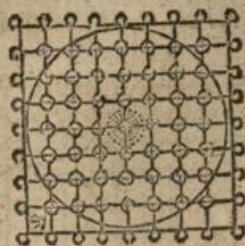
לשון הרמב"ם בפירושו למשנת הנוטע ירק בכרם:

ה הנוטע ירק הוא הזרע אותו והמקיים הוא שיראהו
 צומח ויניחהו ומה שאמר הרי זה מקדש
 ארבעים וחמש גפנים כפי מה שאומר והוא שהוא מקדש לעול'
 שש עשרה אמה לכל רוח עגולות כדי שתהיה העגולה יתקדש
 כל מה שבסוכה עגולה שיש באלכסוניה שנים ושלשים אמות
 ומה שהצריכה לקצוב שיעור שהיה מקדש בדמיון הראשון
 במנין הגפנים הוא מה שאמר ארבעים וחמש גפנים ולקצוב
 בדמיון השני כמידת העגולה והוא מה שאמר שש עשרה אמה
 לכל רוח עגולה מפני שהכרם כשיהיה נטוע על ד' ד' והוא
 שיהיה בין כל שורה ושורה ארבע אמות בשורות האורך
 ובשורות הרחב יהיה בין כל גפן וגפן ארבע אמות או אם

מן הגפנים שבע על שבע שורות ויקח אמה מן השורה
 השנייה מכאן ואמה מן השורה התשיעית מכאן משני השבוע
 שורות יש ביניהן ששה מרחקים ככל מרחק חמשה אמות והכל
 שלשים אמה ואזו זריבין ל"ב אמות לפיכך יוצא כלל המרובע
 מן השורות השבעה ויקח אמה מכל שורה ונמצא קו העגולה
 שיש באלכסוניה ל"ב אמה יוצא מכל שורה מן השורות החיצונות
 אמה אחת וכנגדם במרחק שיש בין שתי השורות ויהיה מרחק
 קו העגולה מכל שורה מהשורות היוצאות מן העגול ארבעה
 אמות על זו הצורה צוה להוסיף אל אלכסוניה עד שיהיה נוגע

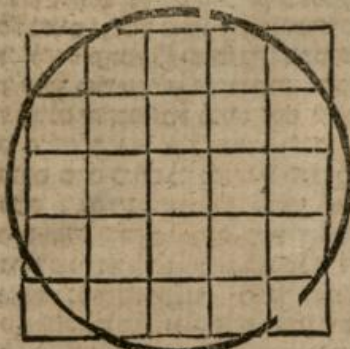

הקו שלה בשורות הגפנים וכשיעשה זה נמצאו הגפנים כולם
 שהם בו' שורות נכנסו בתוך העיגול לבד מ' הגפנים שבד'
 הזויות ויהיה אז אלכסון העיגול כשנרחיב אותו כמו שאמר עד
 שיהיה נוגע בשורות החיצונות מ' אמה ואז יהיה זה הירק
 מקדש כ' אמה לכל רוח עגולות ואז יהיה נכנס בתוך העיגול
 מ"ה גפנים וזו צורתה וכשהמקל בצורה הזאת כמו כן

תמצאה כמו הצורה הראשונה ותמצא שיש בתוך העגולה
 מרובע משבע שורות על שבע שורות ואין מהם מוחץ לעגולה
 לאד מ' גפנים בד' זויותיו וזה הוא שאמר (בגמרא) על מה
 שאמר מקדש מ"ה גפנים אמר היאך עבדא - שבע שורות של
 שבע על שבע לא מהס' ד' גפנים לארבע זויות הכרם

נשתווקעס מ"ה גפנים ונתבאר לך זה הדבר מזה
 שהקדמנו בצורות באר היטב וכן נתבאר ד' העגולה
 הכוללת מ"ה גפנים כשיהיה נטוע על חמש רמט שא' אלכסוניה
 מ' אמות שהיא א"כ כ' אמה לכל רוח וזה הענין הצריכו
 לומר מ"ה גפני' נטוע על ארבע ארבע ועל חמשה
 חמשה ולא אמר שש עשרה אמה על כל רוח שאם יהיה
 על חמש חמש נמצא הנכנס בתוך העגולה שבע ושלשים
 בסך כללד כמו שנתבאר בצורה השנייה מן הצורות שהקדמנו
 אבל כשיהיה נטוע על שש ששים המן הגפנים שבתוך
 העגולה כ"ד בסך

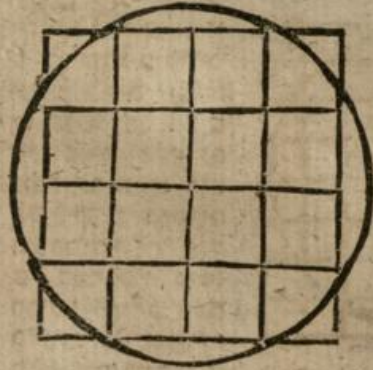

וזו צורתה ויש לך
 לשאול לאיז' טעם
 כשיהיה נטוע על
 חמש חמש כשימ' א'
 העגול' באלכסוניה
 ל"ב ש"י' אלכסוניה
 מן המרובע שיש
 בו' שורות על ז'
 שורה אמה אחת
 לכל ז' מסני מה
 משכנו האלכסון
 עד שיגיע בארבע
 האחרות

הסמוכות לשבעה השורות החיצונות ובכאן כשהוא נטוע
 על שש לא עשוינו כן ומפני מה לא יוסיף באלכסון
 העגולה עד שיגיע בשורות האחרות לאחר שיצא מן השורה
 השנייה אמה כמו שיתבאר מצורה הרביעית שקדמנו
 החשובה שהכרם כשיהיה חמשה על חמשה ועשינו
 עגולה וראינו אותה כאלו היא כולה מלאה ירק ואלכסוניה ל"ב
 יוצא האלכסון מן השורות אמה לכל ז' כאשר מן האלכסון
 העגולה ובין השורה הסמוכה לו מבחוץ ארבע אמות כמו
 שיתבאר מצורה השנייה שהקדמנו וארבע אמות הוא שזור
 עבודת הכרם כמו שנשנה פעמים רבות בעבור שהשזור
 מצומצם ראינו כאלו העגולה רחבה ונמשכה וגדלה עד
 שהגיעה לשורות החיצונות שהיה ביניהן ובין קצה האלכסון
 ארבע אמות וזה הטעם הצריכו לומר מקדש מ"ה גפני'
 כשיהיה נטוע על חמשה שאי אפשר להיותן אלא לאחר
 שיוסיף בעגולה כמו שביארנו אבל בכאן כשיהיה נטוע
 על שש יוצא האלכסון אמה כמו שיתבאר בצורה הרביעית
 כאשר בין קצה האלכסון ובין שורה הסמוכה לו חמש אמות
 ואפילו שנראה כאלו העגולה מלאה ירק ישאר בינה ובין
 החיצונות חמש אמות והיא יותר ממש' שצריך

שצריך לעבודת הכרם בתוספת אמה ועל כן הספיק לנו מה שצמח בתוך העגולה והוא שנתקדש ולא הוספו ברוחב העגול כלום מפני שאין צריך לזה הדבר ואם יהיה נטוע על שבעה שבעה יהיה מגין הגפנים הנמצאו בתוך העגולה שיש בלכסונה

ל"ב אמה עשרים ואחד אילנות וזו צורתה
וכשתסתכל בצורה זו תמצא לכסון עגולה יוצא מצלעו המרוב שיש בו חמש גפנים על חמש גפנים ב' אמות לכל רוח ונשאר המרחק בין קצה האלכסון ובין השורה החיצונה

דסמוכה לה חמש אמות מפני שהיה נטוע על שבע ומפני זה לא משכנו האלכסון עד שיהיה מגיע לשורות החיצונות אם כן כבר נתפאר שמגין הגפנים הנכנסות בעגולה שיש בלכסונה ל"ב אמות כשיהיה נטוע על שש משתנה ממנינס כשיהיה נטוע שבע על שבע . ואולם אנו שומרים שש עשרה אמה לכל רוח עגולות לבד כשיהיה נטוע על ה' שצטרך אז לקדש מ"ה גפנים כמו אלו יהיה נטוע על ד' וביארנו טעם הענין ההם והתבארנו סודות כל ההלכה הזאת על כן שיהיה לך אליה להתבונן בה העיני . מפני שאלו בהם לבין מנאזני הש"ס ויהיה תשובתו אחר רוב דברי יו"ט בדבר דקדוקים הדבה ואחרי כן ישיעו מן השמים ונצוה לפרשהו לכם יו"ט לך לדעת שצוקי סירק אין חוששין עליו אם קטן ואם גדול .

עד באן לשון הרמב"ם

מה שכתב כשיהיה הכרם נטוע על ד' והפרטנו מזה הכרם מרובע וכו' . יהיה מרובע ט' שורות וכו' . זה מבואר מאד שבין כל הט' שורות . הם ח' מרחקים . וכל מרחק ד' אמות . ומנאלו ח' פעמים ד' שהם ל"ב . ואמה מוצא פנסה האמצע שבשורה האמצעית הוא על הנקודה האמצעית של המרובע עצמו וזה הוא נטיעת סירק וסיונו דקאמר בירושלמי דביו"ט בר חנינא הוא שורע כנגד האמצעית . ומעתה כשתעגל עגולה בתוך זה המרובע ותהיה המרכז זאת הנקודה שאמרנו שממנו לכל צד עד הצלע שורה החיצונה הם ט"ז אמה שעמד רגל המחוב' על זאת הנקודה וסיבבה בעיגול וקיפה העגול כל שבע שורות הפנימיות תלכד ארבע גפנים שבארבע זוויות

השורות השבעה . ויהיו אם כן בתוך היקף העיגול מ"ה גפנים כי ז' שורות שכל שורה ז' גפני עולים מ"ט . וכבר יצאו הארבע שבזוויות חוץ להיקף העיגול כאשר תראה בצורה . וכן מבואר מה שאמר הנטוע על חמש חמש . ומה שאמר הנטוע על שש שש שיהיה מגין הגפנים שבתוך העגולה כ"ד גפן . זה גם כן מבואר שכשתעשה מוצא כרם הנטוע שש על שש והפריש ממנו מרובע מטע ו' שורות על ו' שורות שיש בכל שורה שש גפנים ובין כל גפן וגפן ו' אמות . והרי המרחקים (שבין כל השורות) הם ה' . הרי השטח כלו ל' אמות על ל' אמה ומנאלו שכשתעשה מעמיד רגל המחוב' באמצע המרובע הוא ותחוב' במחוב' לעשות עגול' רחב ל"ב אמות עד שיהיה חצי אלכסון ט"ז אמה מבואר הדבר שיצא אמה מזה ואמה מזה לארבע רוחות המרובע ושכל ארבע גפני הזוויות עם שני גפנים שיש לכל גפן שבזוויות סמוך לו אל העבר מזה ואל העבר מזה נשאר חוץ מן העגול וכשתעשה מוט' שש שורות על שש שש גפני העולי' ל"ז גפני ותחסר מהם ג' גפני' אכל זוויות שהן חוץ לעגול' לא תמצא בתוכה יותר מכ"ד גפן . וכן אם יהיו נטועי' על ז' ו' סיהי' מגין הגפנים הנמצאי' בתוך העגול' כ"ה אילנות . זה גם כן מבואר שכשיש כאן כרם הנטוע שבע' על שבע' ונפריש ממנו מרובע חמש שורות על חמש שורות ובכל שורה חמש גפני' ובין כל גפן וגפן ז' אמות והמרחקי' (שבין כל השורות) הם ד' עולים כ"ה שמואל' מדת השטח כולו כ"ה ט"כ כ"ס . וכשתעשה רגל המחוב' באמצע השטח והוא בגפן האמצעי מהסוד' האמצעית . ותחוב' לעשות עגול' רחב ל"ב אמות עד שיהיה חצי אלכסון ט"ז אמה . מבואר הדבר שהוא יוצא שתיים אמות לכל אחת מארבע רוחות הרביע ושגפני הזוויות אינם בתוך העגול' . והרי כל אלו חמש שורות שברצונו הם כ"ה גפני' וכשתחסר ד' גפני הזוויות נשארו רק כ"א שהם בתוך העגולה :

ודגה יצאתי להשכיחך בינה ולהבייך במראה עד שתראה גם בעין שלך . לא בלכד במוחש כאשר מיניך הרואות מתוך הציור והשבוכות ועשויות העגול' במחוגת החוב אבל רצוני להסבב שבוכו' ולהוכיח במופת על כל ציור וציור כי אי אפשר שיפלו יותר אילנות בכל עגולה מן העגולות כי אם כפי מספר משקל האומר בכל אמת ואמת :

ואקדים שתי הקדמו' אשר כבר אמרנו ויודעת אותם מתוך מה שכתבתי בפירושי לפירושו של הרמב"ם ביושנת ערוב' דריס פ"ג והן אלו האח' שמכל שטח מרובע שיהיה הצלעו' שנוציא ממנו בדרו' ג' רביע' שגדרו' אחד וארבעה ח' משין והוא אורך כל צלע מצלעי שטח ג' רביעי . והשניות שכל משולש נצ"ל הזוויות יהיה המרובע שנעשה על המיתר כמדת שני המרובעי' אשר נעשה בשתי צלע מקיפי הזוויות כאשר הראינוך גם שמה מקום הלמוד שהוא :

ונביע X

דגמרא גמור ומורתא תהא ולפי שזה בעלמנו לא ישר
 בשנינו לשיך בחבורו פ"ו מהלכות כלאים במה לשון אחרת
 וכתב הזורע ירק וכו' הרי זה מקדש מן הגפנים שסביבותיו
 פ"ו אמה לכל רוח וכו' במה דברים אמורים כשהיה בין שפתי
 העגולה וכן שורות הגפנים שמוכה לו יותר על ארבע
 אמות אבל אם בנייה ארבע אמות ממוצמות או פחות
 רואין את העגול כאלו הגיע לשורה הסמוכה לו וכאלו רוחב
 העגול ארבעים אמה ורואין כל גפן שתמול בתוך עגול זה של
 ארבעים אמה הרי היא מתקדשת עכ"ל ובכלל דברים הללו
 בין שהיה הנוטעה על ה' או על ו' או על ו' אם שפתי העגול
 בד' אמות ממוצמות וכו' פחות מזה לשורה הסמוכה לו
 שתרחיבין העגול עד שהיא מ' אמה וקריה זריעה הירק על
 אמה דרך שהיה לעולם מקדש או ט"ז אמה או כ' אמה אבל
 בשאלהו שאם זו היא דעת המשנה האם יבצר מן התנא לשנות
 בלשון ההוא שהוא שונה בחבורו ולא הו' ליה לחלק לשתי
 צבות וצבצבא אחת מהן והיא הסיפא והיו הנוטעות על שני
 דרכים דלא ראו זה כראוי זה וכבר נתמרמר בזה הראב"ד
 בהשגותיו על ששינה הלשון והמליצה וסבב פני השמועה
 לפניה אחרים וגם בזה שחזן לעגול ל"ב אסור אמר הראב"ד
 אין לו שורש בשי"ם ולא בתושפתא ולא השכל מורה ולא יאמר
 כלל חזן לעגול ל"ב עכ"ד ועוד אני אומר לדבריו דכיון
 דעיקר דין קידוש ירק בכרם הוא שמקדש ט"ז אמות ואלו מה
 שמקדש בנטוע על ה' עד מ' אמה אינו אלא תוספות וכן
 נמי מספר מנין מ"ה גפנים שבה' אינם מטעם הקידוש אלא
 שכן יקרה מקרה הכרם שבט"ז אמה או כ' אמה יפלו מ"ה
 גפנים קשיא למאי נפקא מינה מתברר התנא ד' ו' וה' ה'
 להדרי' והרי אלו מ"ה גפנים שבד' אינם עיקר וטעם
 לענין הקידוש וה"ל למתני ד' גביו ו' ו' דבבייהו חני
 עיקר דין הקידוש שהוא בט"ז ולמתני דין ה' בפני עצמו
 והכי הוה ליה למימר הנוטע ירק בכרם או מקיים בזמן שהן
 נטועות על ד' או על ו' או על ו' או על ו' מקדש ט"ז אמה לכל
 רוח עגולות ולא מרובעות ובזמן שהן נטועות על ה' מקדש
 מ"ה גפנים ואע"ג דבד' איכא נמי מ"ה גפנים המתקדשי'
 אפילו הכי כיון דלא נפקא מינה מידי במה ששנאו גביו ה'
 טפסי טובא איכא למתני לד' גבי עיקר דין קידוש ותו איכ'
 למידק בענין זה שהמציא מעצמו לומר שכשמגיע בד'
 ממוצמות ובפחות שנתסיב העגולה כדי לקדש יותר הנה
 יש בו מן הדוחקים מה שלא יהיו מעטים וזה שנצטרך לומר
 שזה דוקא כשנכנסה העגולה בתוך מרחק אבל בנטוע על ד'
 שהעגולה נוגעת בכל שורה תשיעית וגם אין בינה לשורה
 עשירית כי אם ד' אמות ממוצמות לא נאמר להרסיב העגולה
 עוד ארבע אמות ושיקדש כל מה שיסול בעגולה מ' על מ'
 וזה לפי שלא נכנסת במרחק כלל לפיכך אינה מקדשת יותר
 מט"ז לכל רוח ואף על פי שגם בכאן אין בין העגולה לשורה
 העשירית כי אם ארבע אמות ממוצמות ומה שעם יש בכניס'

העגולה לתוך המרחק שיקדש עוד ד' אמות לכל רוח ולא כ'
 כשלא נכנסת בתוך מרחק והרי הכניסה היא אינה בעצם
 ולראיית הרואה אלא לפי שפיתת השכל ואין כאן מראית עין
 שנאמר שמפני כן אסרו כדרך כל איסור כלאים ולא עוד אלא
 שבנטוע על ד' שהעגולה נוגעת ממש בכל גפן שבאמצע
 כל שורה תשיעית ואינה מקדשת אמה כלל וזה מפני שאנו
 אומרים שכן כל מדת חכמים אדם טובל במ' אמה הוא טהור
 במ' אמה חסר קורטוב אינו טהור וכשנכנס לתוך מרחק
 ואינו נוגע כלל ועדיין הוא רחוק ארבע אמות מן המצות ופל
 הכניסה אינה למראית העין אלא לשפיתת השכל בלבד אנו
 מרחיבין העגולה עוד ארבע אמות ומתקדשים יותר וכן
 בגפני הזוית או שאכלס בסמוך להם אשר במקצת הצרות אין
 מתקדשים בתוך עגולת ל"ב על ל"ב ואף על פי שאין בין
 העגולה לבנים ארבע אמות הרי אלו דוחקים ולא מעטים
 לפיכך מ"ש בכ"מ בשם החכם הר"ר ישראל בתשובתו להרא"ש
 על דברי הרמב"ם בפירוש המשנה ו"ל הן הדברים שנאמרו
 למשה בסיני עכ"ל לא נאבדו לו ולא נשמע אליו בזה כלל וכלל
 וגרעה גרדפה לדעת דעת הראב"ד מה היא בפירוש
 המשנה ומצאנוהו שאמר שהלוגן על הרמב"ם
 בשנותו את טעמו ולשונו מלשון המשנה ושארן שורש במה
 שהניח לאסור חזן לעגול ל"ב על ל"ב כתב ו"ל שאה שקשה לו
 איך יאמרו מ"ה גפנים בתוך העגול (ר"ל בנטוע על ה' ה')
 והלא מרובע יותרן על העגול רביע (כדאיחא פ"ק דסוכה
 דף ח') ועל כן הוצרך המאסף הזה להוסיף על שפתה העגול
 ולחזק ד' אמות ממוצמות לאסור וכל זה מדעתו שלא מהגמרא
 כלל וכלל ואולי תירון הקושיא זהו שאמר בגמרא רבי אבין
 בשם שמואל והוא שמהא האמצעית עגולה ירק כלומר הרבה
 ירק סביבותיה ואפשר שהיא העגול רוחב שתי אמות מרווחת
 מכל צדדיה שיגיעו ט"ז אמות לסוף שתי השורות שבצד
 האמצעית ולא יגיעו לקרנות אבל חזן לט"ז אמות לא תאסור
 כלום עכ"ל ואומר שגם לפי דבריו ופירושיהם להקשות
 הקושיא בעצמה אותה שהקשינו לדברי הרמב"ם שהמשנה
 מתפרשת בשני ענינים דלא ראינה כראוי זה שבכל הנטיעות
 הנה הירק סביב גפן הוא זרוע מלבד בנטוע על ה' והם
 נשתנה וכמו שהקשינו לשאלו הנה קושיא זו בעצמה ובעיניה
 קשיא לפירוש הראב"ד שכן גם לפי פירושו אמה מנ"ל שנצטר'
 להעמיד המשנה בשני ענינים דלא ראינה כראוי זה שבכל
 הנטיעות אין הירק סביב הגפן כי אם מעט נטיעת גרעין
 סביב ולא יותר ובנטועות על ה' נצטרפה נטיעת הירק
 עוד ב' אמות לכל רוח ומה נשתנה נטיעה דעל ה' מה שאר
 הנטיעות אלא שאותה הקושיא שקשה על הרמב"ם היא
 בנטועות על ו' ו' ולהראב"ד היא בנטועות על ה' ה' ולא
 עוד אלא שלדברי הראב"ד נחת דברך לשיעורן שאם
 נצטרפה הירק יותר מב' אמות לכל רוח שיתקדשו בככר'
 יותר בגפנים מ"ה וכן אם נאמעט מכך שלא יתקדש מ"ה
 גפנים

צפנים וכל זה מזה שאין הדעת סובלת ולא השכל מורה
 שדברי המשנה יהיו מפורשים בזה האופן כלל ועוד דקושי
 הרמב"ם בפרושו לא מיתרצה והיא מפני מה הריבוי המשנה
 לקצוב בדמיון אחד מ"ה גפנים ולקצוב בדמיון השני במדת
 העגולה והוא מה שאמר ר"ז וכו' ומה שחלה עצמו באילן
 גדול והוא הירושלמי שאמר והוא שהא האמצעית עגולה
 ירק אינו נראה כלל שזה יהיה כונת הירושלמי שאם כן לא קאי
 אלא אנטעות על ה' אבל יחא טפי למימר דקאי אכולה
 מהניקון ואתא למימר טעמא ליה בקידוש מקדש עגולות
 ולא מרובעות והו' בכל הבנות וקאמר והוא שהא האמצעית
 עגולה ירק כלומר שירק יהא בעגול ולא צרובע והכסף
 ומשנה כתב על פי דרכו של הרמב"ם שאל לומר שרואין
 העגולה כאלו היא מלאה ירק ע"כ אבל גם זה אינו במשמע
 הלשון דהוא שהא משמע שאל להטיל תנאי בענין :
ואגרו לא נדע מה נעשה ואל מי מקדושים נפנה
 בפירוש משנתינו אחריו שדברי כל המפרשים
 זכר כולם לחיי העולם הבא אין באחד מהם מה שמשק
 שתייה דעת כל מחביל עליו כי דברי ר"ש דחויין מעיקרון
 ודברי הרמב"ם גם התה לא יתנו בפירוש המשנה כאשר
 הוכחנו וכאשר נראה מדברי חבורו שהוריד לשנות הלשון
 והמליצה מפני הקושי אשר הריבוי בעצמו מה שיכול במשנתנו
 לפי דרכו וגם דברי הראב"ד אינם מתיישבים כלל ואינם עולי
 בפירוש המשנה ובטל כסף משנה לא הטריח עצמו בענין
 משנתינו לא מיהא ולא תקפה :

אולם לפי מה שכתבתי אני בפירוש הקצר שהקדמתי בו
 לפרש המשנה ונתתי טוב טעם לקידוש מ"ה
 גפנים בנטוע על ה' שהא מגזירת החכמים גזירה משום
 סתם כרם שהן נטועות מן הסתם בעל ד' והרואין כרם
 שהוא נטוע על ה' והיה ירק נטוע באמצעו ולא יקדש
 מ"ה גפנים רק ל' ולא ירבישו בנה שהוא אינו נטוע כסתם
 כרם כי לא יבדל בנטוע הבדל כה' שבין ד' ל' לה' :
 אבל יהיו סוברים שהוא סתם כרם ולא יקדישו בכל
 סתם כרם כי אם במספר גפנים הללו שהיו ל' ולפיכך
 אמרו בנטוע על ה' שהיא דינו כסתם כרם שהוא נטוע על
 ד' אבל בנטוע על ו' שיש כאן הבדל רב שהרי
 מרחק כל שורה משרה הוא יותר כחצית הרחקה כל
 שורה משורה נסתם הכרמים ובה אין לטעות דכילי על א
 ידעי שאין זה כסתם כרם ושמפני הרחקה שרותיו אינו
 מקדש כל כך וליכא למגור וכל הדומקים שיהיו בין לפירוש
 הרמב"ם בין לפירוש הראב"ד ליחנה והיו כלל היו לפי
 פירוש זה וגם טעם יספיק למה חלקם המשנה נשמע דמיונין
 וקצוב בדמיון הראשון מ"ה גפנים ובדמיון השני מדת המקדש
 ט"ז אמה וכן נחא ששונה ד' עס ה' לומר לנו שזהו
 טעם דמחמירין בה' ומקדשים עד מ"ה גפנים משום
 גזירה נטוע על ד' הוא :

וניחא לפי הירושלמי דאמר והוא שזרע כנגד האמצעית
 שכן לפי דרכי כל הזרועים בכל הנטעות בין
 דרישא בין דסוף כריכין שיהיה כריכין הגפן האמצעי
 שבשורה האמצעית וגם הא דאמר בירושלמי והוא שהא
 האמצעי עגולה ירק אחיה כפדטא שאל להתנות דהא דמתן
 מקדש ט"ז עגולות שהוא בתנאי שפירא הגפן האמצעי שסם
 הירק זרוע שהא אותו הירק עגולה ומתיישב כמי לפי
 דרכו מה שאמר בירושלמי וזהו לשונו אימתי בזמן שהן
 נטועות על ד' או על ה' ה' דהא מסייע דרבי זעירא דרבי
 זעירא אמר שמנה חוץ ממקום כרתין וכתב הר"ש פירוש
 מקום כרתין הוא מקום הגזע של גפן קרחת הכרם ט"ז אמה
 ונתתינה אמות לכרם זה וד' אמות לכרם זה וזרוע שמנה
 אמות ואם היה זרוע ד' אמות של עבודה היה מקדש שתי
 שורות וכן אם היה זרוע לזד אחר ועכשיו שזרוע בין הגפנים
 מקדש לכל רוח ט"ז אמה כשיעור כרם שמצטרף ט"ז אמה
 ומתקדש מ"ה גפנים בנטעות על חמש דייקונין סייעתא לרבי
 זעירא דאין מקום גפנים בכל דשאל אלכסון של ל' על ד'
 עולה לל' (וזה לפי דרכו) חוץ ממקום גפנים אלמא מקדש
 ט"ז אמה הוא חוץ ממקום גפנים ככל וכמה חולשת זה
 הסי' לומר דאלכסון של ל' על ד' הוא חוץ ממקום כרתין שזה
 תנאי שהאלכסון אינו מוסיף ולא יגורעו [ז' ל' גורעו]
 דרוק או בקירוב מקום הכרתין אבל צריך שנגיח תמלה
 מקום הכרתין ואחר כך נדע האלכסון ומגור שמוקם הכרתין
 בהנחתו הוא שימר היחס בכל הגזרות שאם לא כן נתת
 דברך לשיעוריו ואי אזה יודע איה המקום הכרתין באחת
 אחת מן הבנות ועוד ששאל ונאמר והלכסון אחרים היאך
 הם ואת ג"כ חוץ ממקום כרתין א"כ למה דייק דוקא
 מזה הבבא וזה תאמר שהאלכסונים האחרים הם עם מקום
 כרתין שאל ונאמר ולמה בנטוע על ה' מקדש יותר מן
 האלכסון ולא כן בשאר הנטעות ועוד דרבי זעירא לא קאי
 כלל אהא דקרחת הכרם אלא קאי אמהניקין וט' דפרק
 דלעיל בנטוע כרמו על שמנה שמנה ואסתם אומר בירושלמי
 וכי מיייתי ראיה מדבנטוע על ה' ה' מחמירין לגזור משום
 הנטוע על ד' וטעמא דבעינן כיכר טובא שהיא נראה
 לעינים כמו נטוע על ו' ולא גזרינן תו והכא נמי הני
 שמנה יהיו מר וזים ולא יהיו מקום גפנים בכל השמנה
 והיינו דאמר עליה דרבי זעירא ודכוותא ד' חוץ ממקום
 כרתין לומר ד' דעבודת כרם צריך נמי שיכא מרווח ד'
 אמות וחין ממקום כרתין :

ועל ז' א' אבל על ח' ה' אינו מקדש והכי איתא בירושלמי
 אהך בבא הוא מסייע לרבי אלעזר דרבי אלעזר אמר
 מד' א' ויעד ח' אסור ומקדש משמנה ועד ט"ז אסור ואינו
 מקדש ואף על גב דהשתא סתמא כת"ק דר"מ ור"ש דסוף פרק
 דלעיל והיו מחליהת ואמר כך כהם לא תקשה אפסוק
 הרמב"ם וכו' כפסוקו הפסוק דר"מ ור"ש דליקא לכללא
 במקום דאפסוק הלכתא בהדיא והתם בירושלמי רב חייה בר
 אשי

א"י פה חס' פליס טויר סי' פניו סי' יו' פתי ויש ע"ס ג' צנת קמ"ז ג"כ קנו' י' מ"י' וסו"ע י"ד ע"ס פס"י כ' חס' נפ"י כ'

אזי בשם רב הלכה כר"מ ור"ש • עוד אפשר דר"ב פליג אהך סתמא הגמרא דמוקי מתניתין כפ"ק • אלא אחיה כר"מ ור' שמעון ולהכי לא תנן על ח' מ' משום דמותר להביא זרע לשם • והא לא קשיא אמתניין דלא תנן מה דינו בנטועות בפחות מעל ד' ד' לפי שאין כרם נטוע בפחות מכך שר"ך ד' לחרישה בין השורות • ואף לרבנן דר' שמעון דלעיל דסברי דנטעי אנשי בפחות מד' ד' • היינו דמקרי לפעמים ולפעמים רשוקות • אבל ודאי דלא שכיח כלל • ומדע דאי תלמא דשכיחא הואך פליג רבי שמעון

ו פשטיג לו • אף עלפי שהוסיף מחתים עד שלא הגיע לו מותר מאחר שאינו מתקן כל בכלאים אבל כשהחזור אכור משום דנתעלל ונתיאש ודכותה גבי מחילת הכרם שנתראה דכשנתיאש ולא גדרה קדש אבל לא נתיאש שמתעסק כל שעה לגדור ולא הספיק עד שהוסיף מחתים לא קדש וכי"כ משגרין א"ס הוסיף מחתים רואים כשחותכים ירק זה או מין של תבואה זו • המחזור בכמה זמן יבש שלא תשאר בו לחה הגע' עלמך שיכ' במאה שעה א"ס נסתהא בראך חזי שעה משגיג לו ולא לקטו

ו ה"ה דהוא הירק בכרם ואמר בשאניע לך אלקטנו מותר • כשהחזור אלקטנו • אם הוסיף במאתים אסור • ה"ה עובר בכרם ונפלדו ממנו זרעים או שיצאו עם הזבלים ואו עם המים דהורע וסיערתו הרוח לאחריו מותר סיערתו הרוח לפניו רבי עקיבא אומר אם עשבים יופך • ואם אביב ינפץ • ואם הביאה דגן תדלק • ח' המקיים קוצים בכרם רבי אליעזר אומר קדשי וחכמים אומרים • לא קדש אלא רבר שבמורהו מקיימין • הארום • והקיסום • ושאשנת המלך • וכל מיני זרעים • אינן

הרי הוסיף מחתים ואסור שכרם שהוא יבש מלחוחו בכל חזי שעה חלק ממחתיים כשהוא בתלוג כך מוסיף בחזי שעה חלק ממחתיים כשהוא במחזור • ז' עם הזבלים או עם המים • כשזבל כרמו או כשפוח אמת המים להשתקת הכרם פעמים יש עמהם זרעים וכל הגי שלא בכונה נורעו שרי ולא חורע כרמך כונה משמע • סיערתו הרוח • שהיה עומד בשדה חורע והולכה רוח סערה את הורע בכרם • לאחריו מותר • דשלא בכונה היה ולא ראה שהולך הרוח את הורע לתוך הכרם • ולפניו אסור • אם סערתו הרוח לפניו וראה אסור • כי"כ ישעה אם עשבים יופך • יחרוש ויהפך שרשי העשבים ושוב לא יצמחו • אם אביב • שגבר צמח הורע אלא שלא הביא שליש • ינפץ • הורע מן השיבולת והקטין מותרין ודגן אסור • וא"ס הביאה דגן תדלק • והכל אסור • ח' רבי אליעזר אומר קדש • שכן בערבי"א מקיימין קוצים בכרם כדי שירעו גמליהם ומאחר שמקצת בני אדם מקיימים אותם כשדוחיהם הוו כלאים בכל מקום דשפיר קרינן אשר תורע דמשמע מה שבי אדם נוהגים לזרוע ורואים בקיומן • לא קדש אלא דבר שכמוהו מקיימים • באותו מקום כגון בערבי"א לפי שלש מקיימים אותם אבל בשאר מקומות שאין מקיימים אותן מותר והלכה כחכמים • הארום • מין ירק שעליו רחבים ונתנן אותו בתבשיל וקורין לו בערבי"א סוסגז"ר • והקיסום • אדר"א בלעו שמדלין אוסו על החטיות ועל החלומות • ושושנת המלך • ר"ז בלעו • וכל מיני זרעים אינן כלאים בכרם • מן התורה

פירוש אחד ממחתיים כדמפרש הר"ב בסוף משנתיו והטעם ל"ל שכן זה שעורו לענין בטול כדתנן במשנ' ב' סרק"ב דערלה ועיי' שם בפירוש הר"ב • ז' לאחריו מותר • פירש הר"ב דשלא בכונה היה וכו' • וכתב הרמב"ם בסרקה' מהלכות כלאים ומייב לעקר כשיראה ואם קימן הרי זה קדש ע"כ • כתב הר"ב והקטין מותרים וכן כתב הרמב"ם בפירושו ואחיה כר' אשעיה בירושלמי • אבל במכורו פ"ה סוסק כר' יוחנן דהכל אסור הנאה ודתנן ינפך מירץ בירושלמי משום דיותר ראוי לקבורה בעודו אביב ולא משהוא ראוי לשרפה ותנן [בסרקה בחרא ל"ג :] דתמורה כלאי הכרם שדרכו לישרף ישרף שדרכו ליקבר יקבר • ואם הביאה דגן לשון הר"ש דהיינו שהביא שליש • ועיי' פ"ז משנה ו' ג' בסופו • תדלק לשון הרמב"ם הוא שאמר הכותב (שם) פן תקדש המלאכה • ופרגמו דלמא תקודק ע"כ • וכתב הרמב"ם בסרקה' מהלכות כלאים וא"ס דאם אותן וקיימן הרי אלו ישרפו עם הגפנים הסמוכים להם ע"כ • ועיי' מ"ש ר"ש פרק ח' •

במציאות ושכיח • ועוד שאין צריך לשנות כלל לפי שכל שש עשרה ארזים מקודשות ואפילו יסלו בעגולה כמה גפנים שלא אמרו מ"ה גפנים להקל אלא להחמיר •

ו כשהחזור אלקטנו וכו' • אכור • הר"ב משום דנתעלל ונתיאש ודכותה גבי מחילת הכרם וכו' • גריש מסכת בכא בפרא • וכתבו שם התוספות והטעם יש לפרש משום דכתיב (דברים כ"ב) לא תורע כרמך כלאים דומיא דזריעה דניחא ליה ע"כ • ועיי' בפירוש משנה דלקמן • אם הוסיף במחתיים פירוש אחד ממחתיים כדמפרש הר"ב בסוף משנתיו והטעם ל"ל שכן זה שעורו לענין בטול כדתנן במשנ' ב' סרקה' דערלה ועיי' שם בפירוש הר"ב • ז' לאחריו מותר • פירש הר"ב דשלא בכונה היה וכו' • וכתב הרמב"ם בסרקה' מהלכות כלאים ומייב לעקר כשיראה ואם קימן הרי זה קדש ע"כ • כתב הר"ב והקטין מותרים וכן כתב הרמב"ם בפירושו ואחיה כר' אשעיה בירושלמי • אבל במכורו פ"ה סוסק כר' יוחנן דהכל אסור הנאה ודתנן ינפך מירץ בירושלמי משום דיותר ראוי לקבורה בעודו אביב ולא משהוא ראוי לשרפה ותנן [בסרקה בחרא ל"ג :] דתמורה כלאי הכרם שדרכו לישרף ישרף שדרכו ליקבר יקבר • ואם הביאה דגן לשון הר"ש דהיינו שהביא שליש • ועיי' פ"ז משנה ו' ג' בסופו • תדלק לשון הרמב"ם הוא שאמר הכותב (שם) פן תקדש המלאכה • ופרגמו דלמא תקודק ע"כ • וכתב הרמב"ם בסרקה' מהלכות כלאים וא"ס דאם אותן וקיימן הרי אלו ישרפו עם הגפנים הסמוכים להם ע"כ • ועיי' מ"ש ר"ש פרק ח' • ח' רבו אליעזר וכו' • ולגירסת התוספות שכתבתי בסרקה' ד' דבכא בפרא משנה ז' גרסינן רבי אליעזר בלא יו"ד ועיי' שם ד"ה רבי אליעזר אומר וכו' • ובד"ה תקברו וכו' • ובד"ה וחכמים אומרים וכו' • וכל מיני זרעים פירש' במנחות דף ע"ז דכתיב כרמך כלאים זרעים • דומים לכרם ובקנבוס ולוף חולין אשכלות כמין ענבים • להכי הוו כלאים • והרמב"ם בסרקה' נתן טעם שנגמרים עם תפוחת הכרם ופי' הכסף משנ' שכמו שהכרם אינו נותר עד שלש שנים (הטעם ערלה) וקנבוס ולוף שכתבתי

עושין לשלש שנים כדתנן לעיל בסרקה' משנה ה' ע"כ • ועיי' שם תכו

כמותו וכו' הרמב"ם בפירושו וכו' לטעמו מדתני רבי אליעזר
אומר משמע שכל לחלוק וכו' רבי אליעזר בן יעקב לא ס"ל
הכי ומסתמי רבי אליעזר בן יעקב קב וכו' אבל בחבורו פרק
ס' פסק כמותו וכו' שה"מ לפי שאין מולק עליו ע"כ. ולענין
לשם דרבי אליעזר אומר עיין

אמ"י פו סט"ו
ס"ע סס סט"ו
ב"ס סט"ו כ"ו
ג"ר סס סט"ו
ו' ח"י פ"ח סט"ו
ס"ע סס סט"ו

פ"ג דביכורים משנה ו'
ג אפיפירות לזון הר"ב
ע"ס או קניס
וכו' והיינו ערים אלף שהע"ס
והקניס עצמן הם נקראים
אפיפירות כך כתב הרמב"ם
בחבורו פרק ס'
ד ואם הלך המדע יחזירנו
כתב הר"ב וירע
המותר וכן לשון הר"ש. והלך
המדע להכא לא היו כמו הלך
חדש דמתניחין דלעיל להסס
פירש הר"ב שהלך על מה
שזרע כבר. והר"ש לא פירש
לעיל כלום. וי"ל דלעיל אסור
משהלך המדע ואפילו שיחזירנו
אינו מועיל שכבר נכבטל האילן
סרק ונעשה אפיפירות בכל
מקום שהלך בו המדע אבל
באילן מאכל שחזירנו מוכיח
שלא נכבטל. והרמב"ם מפרש
הך דהכא נמי שהלך על הזרע
שכבר נזרע ויחזירנו והזרעים
מותים ובאילן סרק כתב
בחבורו פרקו אסור לקיימן או
לחזיר השריגים אלף כיצד
עושה עוקר הזרע. ומעשה
דברי הר"ב דהכא דברי הר"ש
ולעיל דברי הרמב"ם:

אחרת בארץ ואחת במדרגה אמורה מן
הארץ עשרה טפחים אינה מצטרפת עמה
ואם לאו הרי זו מצטרפת עמה: ה"ה המדלה
את הגפן על מקצת אפיפירות לא יביא זרע
א תחת המותר. אם הביא לא קדש. ואם
הלך החדש אסור. וכן המדלה על מקצת
אילן סרק: ד' המדלה את הגפן על מקצת
אילן מאכל מותר להבי' זרע א תחת המותר
ואם הלך החדש יחזירנו מעשה שהלך רבי
יהושע אצל ר' ישמעאל לכפר עזיז והראיה
גפן מודלה על מקצת תאנה אמ' לו מה אני
להביא זרע אל תחת המותר אמר לו
מותר והעלהו משם לבית המגנייה
והראיה גפן שהוא מודלה על מקצת
הקורה וסרן של שקמה ובן קורות הרבה
אמר לו תחת הקורה זו אסור והשאר
מותר: ה' איזה אילן סרק כל שאינו
עושה פירות רבי מאיר אומר הכל אילן
סרק חוץ מן הזית והתאנה רבי יוסי אומר
כל שאין כמורה נזעין שדות שלמות הרי
זה אילן סרק: ו' פסקי ערים שמנה אמות
ועוד. וכל מדות שאמרו חכמים בכרם
אין בהם עור. חוץ מפסקי ערים. אלו
הן פסקי ערים. ערים שחרב

וסרן של שקמה. כלומר וזה הקורה משל סדן של שקמה
היא. ובס"א בתוך סדן ופירוש שקמה עיין מה
שכתבתי במשנה ס' פ"ב ס"ד: והשאר מותר. כתב
הר"ב שאני רואה כל קורה וקורה באילן בפני עצמו. כן היא
במ"ס זא ובי"א הר"ש ואני תמיהה שהרי אילן מאכל הוא ומאי
צריך להאי טע"ז וכו' וביי טע"ז הרמב"ם בפירושו. ואולי
פסקין שהוא מין תאנה מדברית במ"ס הר"ב הכא וריש מחילתין
לא חשב באילן מאכל ומדע דאי היה באילן מאכל לתה אסור לו
כל הקורה והגפן לא היה מודלה לא על מקצת הקורה לא דאילן
מאכל פירו' מדברית יש לו דין אילן סרק לקורה היא שבו מודלה
בג"ן. ול הרמב"ם שחשבו באילן מאכל היה בכל אילן מאכל שאותו
לש"נו בחבורו הדלה על מקצת אילן מאכל הרי זה מותר לזרוע תחת כדי האילן שלא נמשכו עליהן שריגי הגפן. משמע ודאי דאיתו
בד מיהו כולו אסור. ובלי פסק שיצא לו ומשנתנו זאת וראיה לדברי שלח העתיק זה המעשה לא שסתמו בכלל דבריו אלו:
ו עורך פירש הר"ב טע"ז. לשון הרמב"ם ושיעור טע"ז הנזכר בכל המסנה בכל הש"ס וכו' וביי השעור תמיד. הוא ארבע אצבעו'
בגודל או שש באצבע אשר תחת הגודל ושני שיעורים

אחת בארץ. ושורה אחת במדרגה. משתי שורות שדרך
כדי שימשכו כרם וכשתא לא מיירי בערים אלף נב' שורות
של גפנים שתיים כנגד שתיים ואחת יוצא וכו': אם המדרגה
גבוהה עשרה. אין שתי שורות מצטרפות להיות כרם אלף
דין גפן יחידות יש לכל שורה
ושורה ואין הלכה כרבי אליעזר:
ג אפיפירות. ע"ס או קניס
הרובים שתי וערב ומדלים
עליהם שריגי הגפני ומשכיבים
אותן כהן כשהן ארוכות הרבה
ואם הדלה הגפן על מקצת
האריג אסור לזרוע תחת המותר
ואעפ"י שאין עליו זמורות ואם
זרע לא קדש. ואם הלך המדע
שגדל הגפן והוציא שריגים
ומלא כל האפיפירות: אסור.
הזרע שזרע תחת המותר אם
הוסף תחתיו לאחר שהלך
המדע עליהן: וכן המדלה
גפן על אילן סרק. דים כדון
אפיפירות לפי שאדם מבטלי
על גבי גפנו והוי כאלו כלו גפן
אבל אילן מאכל שאין אדם
מבטלו על גבי גפנו איתו מותר
שאין הגפן מודלית עליו חסוב
בפני עצמו ולא הוי כגפן ומותר
להביא זרע לשם: ד' יחזירנו
למקום שהיה סחלה וזרע
המותר: עי"ז שם מקום:
אמר לו מותר. שאין אדם מבטל
תחתיו משני גפנו: בית
המגניא. שם מקום: סדן של
שקמה. שרש של אילן שקמה
והוא אילן תאנה הגדל ביצרים:
וחוסבין ממנו קורות לבנין: תחת קורה זו אסור והשאר
מותר. שאני רואה כל קורה וקורה באילן בפני עצמו:
ה' הכל אילן סרק. דסבר רבי מאיר כל שאר אילנות אדם
מבטל אלף גפנו ורבי יוסי סבר דכל מין שרגילין ליטע ממנו
שדות שלימות חסובים הן ואין אדם מבטלין מפני גפנו
והלכה כר"ק דאילן שאינו עושה פירות הוא דבטיל לגבי
גפן: ו' פסקי ערים. מפרש לה ואולי: שמונה אמות ועוד.
כלומר מוסיף עוד על שמונה אמות דבר תועט והיא ששית
אמה דהיינו טע"ז. שחרב

וכן
שם

שחרב מאמצעו וכו' כגון שנטע י"א נפטים בלד הגדר וחרב בסן האמצעי ונטעו שתי עריסין שאין ערים פחות מחמש נפטים : שמונה אמות ועוד נותנין לו שבעה ר' יוחנן בן נורי דלא חשיב ערים כרם נותן ששה נפחים לזה וששה נפחים לזה

שנים ודין מותר פסקי ערים שזכר הר"ב כדלקמן הוא בפרק ו' משנה ג' : ט החתיה אסור כחב הר"ב ומכאן ומכאן מותר ובלבד שלא יהיה צמוד עבודת עקר הגפן וכן כתב הר"ש :

והורע את המותר למאן דחשיב ליה כרם צריך שיתן ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה ואינו יכול לזרוע אלא אחר ועוד מיהו אפילו מאן דחשיב ערים כרם לאו לכל מילי מדלא בעי בפסקי ערים ט"ז אמה כמו בקרחת הכרם ועוד דהוורע ד' אמות ככרם מקדש והוורע מותר פסקי ערים משעה נפחים ואילך לא מקדש כדלקמן : ז ערים שהיא יוצא מן הכותל מתוך הקרוי וכלה כגון חמש נפטים הנטועות בלד גדר ואין מחזיקות את כל הגדר אלא שלש בראש הקרוי מזה ושמים בראש הקרוי השני מזה ובאמצע הכותל אין שם גפיים אלא בשתי זוויות הכותל עומדת : וכתבנו לו עבודתו ששה נפחים מכאן וששה נפחים מכאן וזרוע שחר הכותל ואף על פי שאין אורך הכותל ארבע אמות : רבי יוסי אומר אם אין

שחרב מאמצעו ונשתתירו בו חמש נפטים מכאן וחמש נפטים מכאן אם יש שם שמונה אמות לא יביא זרע לשם שמונה אמות ועוד : גותנין לו כדי עבודתו וזרוע את המותר : ז ערים שהוא יוצא מן הכותל מתוך הקרוי וכלה נותנין לו עבודתו וזרוע את המותר : ו' ויסי אומר אם אין שם ארבע אמות לא יביא זרע לשם : ח הקני' היוצא מן הערים וחם עליהם לפסקי כנגדן מותר : ע שאין כדי שיהלך עליהן החדש אסור : ט הפרח היוצא מן הערים רואין אותו כאלו מטוטלת תלויה בו כנגדו אכו' וכן בדלית המותרת ומורה מאילן לאילן תחתיה אסור : ספקה בתבלאו בנמי תחת הספוק מותר : ע שאה כרי שיהלך עליו החדש אסור :

פרק ז המכריז
את הגפן בארץ : אם אין עפר על גבה שרישה טפחים לא יביא זרע עליה אפילו הבריכה ברלעת

פרק ז המכריז

ל' הרמב"ם הוא שיטמנה בארץ ובמשנה ו' פרק ב' דשביעית כתבו הר"ב ושם כתב הרמב"ם שכל ידי כן יצמחו בו אילנות רבות ולשון רש"י בפרק לא יחפור כמו ויכרך את הגמלים (בראשית כ"ד) כוסף זמורות גפן וכו' :

לא יביא זרע עליה כחב הר"ב אבל מן הצד מותר וכו' ומלקין יסודות הכותל ירושלמי : ומשום הא דתנן בפרק לא יחפור מחזיקין את הזרעים מן הכותל וכו' הוצרך לפרש כן והכי נש

אימא הכס בבבלי : אפילו הבריכה בדלעת שיש בה הרמב"ם פרק ז' מהלכות כלאים והר"ב שכתב משום זרעים בדלעת וכו' : שהדלעת יבשה וכ"כ הגפן

ל' ארבע אמות וכו' רבי יוסי לטעמיה דאמר בפרקין דלעיל גבי גת ונקע אם אין שם ארבע אמות והכא קו"ל דלא תימא דוקא בגת ונקע שסתומים מארבע רוחות הוא דמכריז רבי יוסי ארבע אמות אבל כותל שאינו מוקף מארבע רוחות אימא לא : ואי אסתמינן בהא [ה"א] כהא זכריז ר"י ארבע אמות ומשום דיש כאן (ה') נפטים בין שני קרנות של כותל אבל גבי גת ונקע שאין שם אלא גפן יחידית אימא לא צריכא ולעיל כתבנו דאין הלכה כרבי יוסי : ח הקנים היוצאים מן הערים שכולטין חוץ לסדר הערים : וחס עליהן לפסקן : שלא הניחן שם מחמת שדעתו להדליה עליהן בגפן אלא מפני שחס עליהן בלבד : כנגדן מותר : לפי שאין חשבים מן האפיפירות הלכך מותר לזרוע תחתיהן : כדי שיהלך עליהן החדש : שידלה על גבן שריגי הגפן כשיצמחו ויגדלו : ט הפרח היוצא מלשון הפרחה הגפן (ש ר') כלומר מה שגדל מן הגפן יוצא וכולט חוץ לערים : מטוטלת הוא הכדור שהבונים מורידים בחבל למטה על פני החומה לראות בו את הבנין [אם] החומה ישרה וכו' משערים אם הזרעים תכונים תחת הפ ח והכא מייירי כגון שגדלו ומורות הערים יוגר מעבודתו וסרה לחוץ דנתך עבודתו אפילו אין שם פרח אסור : וכן בדלית : וכן משערין בגפן יחידית המולדות על גבי כלונסות שאינה ערים אם פרחת חוץ לששה נפחים שהם עבודתה : תחתיה אסור : תחת הזמורה אבל מן הצדדים מכאן ומכאן מותר : ספקה בחבל : שלא הייתה הזמורה ארוכה שתגיע מאילן לאילן וקשר בראשה חבל או גמי לפאריך אותה כדי שתספיק עד האילן : תחת הזמורה אסור תחת הספוק מותר : אבל אם עשה הספוק כדי שיהלך עליו החדש אסור : לזרוע תחתיו :

הר"ש והוי ליה לפרש כן משום הברכת הגפן והוא ליה לפרש כן משום הברכת הגפן

פרק ז המכריז
את הגפן בארץ : ועוברת ההברכה חוץ לששה נפחים דמתוך ששה נפחים אפילו יש עפר על גבה שלשה נפחים אסור משום עבודת גפן יחידית : לא יביא זרע עליה : אבל מן הצד מותר דזרעים לצדדים לא חשתי לא שששין העפר תיחנה ומלקין יסודות הכותל כשזרעים אכלו אכל אין השרשים שלהן הולכין מן הצד וטעמא דלא יביא זרע על הגפן המורכבת אפילו חוץ לעבודתה לפי שהגפן רך ונכנסים שרשי הזרעים בגפן והוי הרכבת ירק באילן אבל שאר אילנות שאין רכין שרי : אפילו הבריכה בדלעת או בסלון : שתחב הגפן צמוד הדלעת או צמוד הסלון אסור משום דשרשי הזרעים נוקדים ומפלישין עד הגפן בשאין על גבה שלשה נפחים עפר : ומשום זרעים בדלעת לא מתסר כגון שהדלעת יבשה :

את הגפן בארץ : ועוברת ההברכה חוץ לששה נפחים דמתוך ששה נפחים אפילו יש עפר על גבה שלשה נפחים אסור משום עבודת גפן יחידית : לא יביא זרע עליה : אבל מן הצד מותר דזרעים לצדדים לא חשתי לא שששין העפר תיחנה ומלקין יסודות הכותל כשזרעים אכלו אכל אין השרשים שלהן הולכין מן הצד וטעמא דלא יביא זרע על הגפן המורכבת אפילו חוץ לעבודתה לפי שהגפן רך ונכנסים שרשי הזרעים בגפן והוי הרכבת ירק באילן אבל שאר אילנות שאין רכין שרי : אפילו הבריכה בדלעת או בסלון : שתחב הגפן צמוד הדלעת או צמוד הסלון אסור משום דשרשי הזרעים נוקדים ומפלישין עד הגפן בשאין על גבה שלשה נפחים עפר : ומשום זרעים בדלעת לא מתסר כגון שהדלעת יבשה :

א מ"י פ"א ח"ב
כלאוסו"ל ס'
ר"ל ס"ע"י כ'
כ"י פ"א ס"ע"י
ט"ע ס"ס"ע"י כ'
ג ס"ס"ע"י ל'
ד ר"ב י"ט"ע"י
ס"ט טו"י"ר ס"י
כ"ה פ"ע"י ד'

ד' ה' וחייב באחריותו . לשלם לואת תבואתו ואפילו ליהאן
דלא דאין דיגא דגרמי שאני הגא דקא עמיד מעשה בידים :
אין אדם מקדים , דבר שאינו שלו . ולא דמי לשאר אסורים
שבמורה נגבון הנותן הלכודם בקדושת חזרו או בשל צמר

חבירו הרי זה קדשו וחייב באחריותו רבי
אסי ורבי שמעון אומרים "אין אדם מקדש
דבר שאינו שלו" . אמר רבי יוסי "מעשה
באחד שזרע את כרמו בשביעי' ובא מעש'
לפניו' עקיבא ואמר אין אדם מקדש חבר
שאינו שלו : } 'האנס שזרע את הכרם
ויצא כלפניו קוצרו אפילו במועד . עד
כמה הוא נורח לפועלים עד שליש יתר
מכאן קוצר כדרכו והולך אפילו לאחד
המועד מאימתי הוא נקר' אנס משישקע :
} 'הרוח שעלעלה את הגפנים על גבי
תבואה יגדור מיד . אב ארעו אונס מותר
'תבואתו שהיתה נוטה תחת הגפן וכן
בירק מחזיר ואינו מקדש . 'מאימתי תבוא'
מתקדשת משה שריש וענבים

בפלב של חבירו לאוסרין שאני
כלאים דכתיב בהו (דברים כ"ב)
לא תזרע כרמך כלאים דמשמע
כרמך ולא כרם אחר וירכין
אמרו לא תזרע כרמך אין לי
אלא כרמך כרם אחר מנין תלמוד
לומר כלאים מכל מקום ואין הלכ'
כרבי יוסי (ורבי שמעון) ולא כרבי
עקיבא : בשמיטה אין לו בהם
קנין גמור שהכל הפרד ואינו
חשוב כשלו : ד' האנס . שגזל כר'
וזרעו : ויצא מלפניו . שחזר
הכרם לבעליו כשהוא זרוע :
קוצרו אפילו במועד . ואף על פי
שאינו דבר האבד שאין אדם אוסר
דבר שאינו שלו אף על פי כן מפני
מראית העין התירו לקצור
במועד שלא יהא נראה כמקיים
כלאים צרם אי נמי אם הוא

ירא שמה יוסיף מאתים במועד אז כיו דבר האבד דאף על
גב דהאנס לא אסרין דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו מכל מקו'
אם הוסיפו מאתים לאחר שזרע לבעלים קדש דלא גרע
מלכא אחזר חלקטו או סערתו הרוח לפניו דתנן לעיל
שקדש : עד שליש . אית דמפרשי עד שליש צכר הסועלים
שאם לא מצא סועלים אלא צכר יזתר על שכרן הראוי יתן
כדי שיעקור הכלאים מיד . יותר על זה לא יתן אלא קוצר
כדרכן אף על פי שהכלאים משהבי צכרם . ואית דמפרשי
עד שליש משה שווין פירות הכרם ותבואת השדה יתן
לסועלים כדי לעקור כפ' אים מיד ויתר משליש שווי פיר ת
הכרם ותבואת הזרע לא יתן אלא יותין עד שיקצור כדרכו :
מאימתי נקרא אנס . כלומר מאימתי נקרא הכרם על שם
האנס להחשב כשלו לאסרו צריעה : משישקע : שם הבעלים
אין הכרם ויקרא על שם הגזלן מאותה שעה תהיה הכרם
חשוב כשלו ויקדש כל מה שזרע בה : } הרוח שעלעלה
שסערה . רוח סערה מתרגמין רוח עלעלה : יגדור . כמו
גודר צמחים כלומר יחתוך וילקט . וכן בירק . [הנוטה]
תחת הגסן : ישור . התבואה והירק למקומו : ואינו
מקדש . אם לא החזיר אינו מקדש דהא דתנן לעיל תחת
הגסן אוסר ומקדש היינו כשעקר התבואה תחת הגסן אבל
כשעקר התבואה עומדת חוץ לגסן ונוטה תחת הגסן אינו
מקדש : משפשיש . משעה שיפססו שרשים בקרקע
ואית דגרסי משתליש כלומר משתביא שליח דרחמנא אחר
(שם) ותבואת הכרם ופחות משליש לא מקרי תבואה :
וענבים

המתחיל יגדור וכו' : דר"י זה קדש . כתב הר"ב דדריש
כלאים מכל מקום . ירושלמי . ונראה טעמא מדלא כתב
כלאים בצרמך וכתב כרמך כלאים שלא סידך כלאים לכרמך
שמעמיניה דמכל מקום אסור כלאים :

וחייב באחריותו . כתב
הר"ב ואפילו למאן
דלא דאין וכו' . עיין במשנה
ד' סרק ד' דצורות :
רבי יוסי ורבי שמעון וכו' .
פסק הר"ב וכן הרמב"ם
דאין הלכה כמותם ולא כר' עקיב'
ועיין מה שכתבתי לקמזכה בס' ד'
ומ"ש בסוף הסרק :

ו קוצרו ואפילו במועד .
כתב הר"ב ואף ע"פ
שאינו דבר האבד שאין אדם
אוסר דבר שאינו שלו . וכ"כ
גם כן בפירוש השני . ואם כן
אשמינו כר' . והבי שמעון דלעיל
והוא מחלוקת ואחר כך פסק
דהלכה כשם . ולעיל פסקו
הר"ב והרמב"ם דלא כותייהו
ובפסק הערל דף פ"ג פליגי
אמוראי בפסק הלכה . והרמב"ם בצבורו פ"ה חזר מפסק
דהכא ופסק כר"י ור"ש וכשבדא דר"ע :

יגדור יד' פירש הר"ב כמו גודר צמחי' כלומר יחתוך
וילקט . וכן פירש הר"ש לגירסא דיגרור צמחי'
רישין וכו' כ"כ"מ לגירסת הרמב"ם יגדוד צמחי' דלתי' מלשון
גודו אילנא וקשה דהכא תנא יחתוך וצפיפא יחזור . ונראה
דהיינו טעמא כמו שכתב הראב"ם בפירושו ובחבורו שהענפי'
נשברו ונעקרו . וכלומר דלא נעקרו משרשיהן מן האילן
דא"כ אין כאן עוד קידוש כלל . אלא שלא נשברו ולא נעקרו
לגרדי . אבל אין להם תקנה להעמידם בנטייה שיטה אותם
מעל גבי התבואה . גם אינו מעמידם בקנים לפי שאין
תועלת עוד בהן וחמתין אותן ממקום שנשברו ונעקרו
והיינו שכתב הר"ב וילקט דשייך בצנפים המונחים על
התבואה ולא שייך זה בתבואה גם יחתוך לא שייך למימר
בתבואה וגם לשון הרמב"ם בחבורו יגדור אותן והיינו
הבכנים . ובפירוש שהזכרתי כמה פעמים שם כתב
להדיא כלומר יחתוך הגפנים שעל התבואה אבל צפיפא
בחזרה בעלמא סגי . ולהכי נמי לא הוצרך הראב"ם להביא
הסיפא בחבורו משום דממילא משתמע . ובסוכתא זמורה
של גסן שהיתה מודלה על גבי התבואה אפילו היא מאה אמה
כל הגסן כולה אסורה היא ופירוטה תבואה שנוטה תחת
הגסן מחזיר ואינו תקדש הגפנים . והירקות שנוטין לתוך
הגסן אבא שאול אומר ר"ע אומר יחזור וכן עובאי אומר יספר .
משמע דסיכוך גפנים על התבואה חמיר ומקדש טפי מנטייה
התבואה תשם הגפנים וכו' : משתשריש פתח הר"ב
אית

אב תיי' פה"פ
כלאים טו"פ
ע"כ סג"י ד'
נ"ס סע"י ט'
ד' תיי' ט"ס סו"ל
ס' רז"ע ע"י ז'
ח תיי' ט"ס ט'
טו"ס ט"ס ט"ס
ט"ס ט"ס ט"ס

אית דגרסי משתלים כלומר משתבא שליט • עיין במשנה
 ג' פרק קמא דמעשרות • ומ"ט ס"ט ב"ד :
הבואה שיבשה וכו' • פירש הר"ב דשוכינין קרוין מלאת
 זרע והבואה כרס ומסיים הרמב"ם אלא ענבים
 ומתים :

וענבים משיעשו כפול הלבן • שאם זרע תבואה או ירק בכרס
 שלא הביעו ענביו להיות כפול הלבן זעקד הורע קודם שיביעו
 הענבים לכוין כפול הלבן הרי זה לא קדש • זכין ענבים
 שנעשו כפול הלבן הורע בלדן • וזה או ירק ולקט הורע קודם
 שישיעו או קודם שיביא שליט
 למאן דיריס משתלים הרי זה
 לא קדש • תבואה שיבשה
 כל זרעה וענבים שנשלו כל
 זרכין • נטע • פן בלד התבואה
 שיבשה כל זרעה או זרע בלד
 [הענבים שנשלו] כל זרכין
 אינן [מתקדשות] • לאחר קרא
 [דברים ב"ב] פן תקדש המלאה
 הורע אשר תורע תבואת הכרס
 אינו מקדש עד שיהיה סס
 מלאת זרע ותבואת כרס ותבואה

ה רבני שמעון אומר זה
 וזה אוסרין וכו'
 והכי נמי שטמו בסוף פרק י'
 דשבת ועיין מ"ט בזה במשנה ט'
 פ"ב דעוקלין :

וענבים משיעשו כפול הלבן • תבואה
 שיבשה כל זרעה • וענבים שביש אוכל
 צרכן אין מתקדשות • ה עציץ נקוב
 מקדש בכרס ושאינו נקוב אינו מקדש •
 ורבי שמעון אומר זה וזה אוסרין ולא
 מקדשין • המעביר עציץ נקוב בכרס
 אם הוסיף במאתים אסור •

פרק ח בלאי הכרס אפורין מלרוע
 ומלקיים

שהרישה • אם הוסיף במאתים אסור • בפרק כל שיער ד'
 כ"ה אחר רבא קראי כתיבי כתיבי הורע וכתיבי המלאה
 הא כיצד זרוע מעיקרו בהשרשה זרוע ובלא הוסיף אין לא
 הוסיף לא • אסור כירש הר"ב הארע • אבל הגפנים לא
 קדשי כיון שלא הניחו בקרקע הכי משמע בירושלמי דמעביר
 עיץ באויר הכרס לכ"ע בין לרבי יוחנן בין לרבי אלעזר
 הירשאים נאסרים אף על גב דגפנים לא נאסרו ולישנא
 דמתניתין נמי מוכחא דלא קדשו הגפנים דהא הני אסור ולא
 תני קירש • ועיין בפירש [הר"ב] משנה ו' פרק קמא דערלה
 ומ"ט סס • אבל הרמב"ם מפרש דבגמרא תניא בלאסור
 דהכא ובלבד שיניחיהו תחת הגפן • וא"כ לענין קידוש
 הגפנים טענין וכן נראה דבריו בחבורו סוף פרק ה' וקשיא
 דלמתי קידש גם נראה מדבריו שס' דכשלא הניחו בלארץ
 וכו' • דלא נאסרו גם הורעים • ומן הירושלמי לא נראה כן •
 והגמרא שהזכיר לא הראנו מקומו איה • ובתוספתא אסור
 אבל אין מתקדש עד שיניחנהו תחת הגפן הרי כמו הירושלמי •
 ואמנם בטעמו כל הירושלמי והתוספתא נראה דאיכר זרע
 העניץ לפי שבנעשה לך איסור ואף על גב שלפי האמת אינו
 כלאים שהרי לא קידש אסילו הכי בדרך קנס אסרוהו
 ואשכחן כהאי גונא בבבלי פרק ב' דמנחות ד' ס"ו לא דאומה
 סוגיא ברב דפסק כרבנן דר' ירבי שיעון כמו שהעלו סס
 בתוספתא ולא כמו שהעלו בסוף פרק העיל ובירושלמי לעיל
 הרמב"ם בפ"ה דקדוש גפנו ח"ף על פי שלא קיימת תבואה שאינה שלו • וזה לא תימנה על מה שפסק בבאן דשאינה תעשה
 קידש אלא שמה שאינו שלו אינו יכול לקדש • משא"כ הכא דלא עשה אלא העברה בעלמא • ובדולה מוז' דבשעתו הוה דלעיל
 משנה ז' פ"ה פוסק הרמב"ם כפי מה שכתב בסוף פרק ה' [מה"כ] דגן ידלק כשימלאהו דגן • ואז לא ישרף הגפנים • דהלו
 כשראה הקיים ישרף גם הגפנים • והתם בכוונתו שלי איריגין ד' אכשקיים ושרף הכל • ואפי' יב' לא קדש א' דיתס' ישרשו הוועים
 בלארץ ואף על פי שהיה בלאים ברוח • מנלתיבוק עלי ידיו יעתיב שדה הלז בא לו זה ששעתו הרוח • והנה נכרשו בלארץ •
 ולפיכך התמירין לדלוק הדגן אף על פי שלא קיימת והגפנים מותרים • מה שאין כן הכא דאף על גב דהוא עלמו יבלי אונס
 או מכריח העביר העניץ • מ"מ בהעברת אויר הכרס לא איכפת לן כלל • וירייה כבירה הר"ב ב"ס • ועוד משכרה בלעדי
 הרמב"ם בפ"ה [מה"כ] כ"ו ד' דורעים שז' ענינים ויחוס הכנס אש"פ שיבוכר לא נאכר • והנעה מבואר יתר שכתבתי :

וריק שלא השרישו או שלא הביעו שליט לא הביעו לכלל מלאה
 זרע וכן לאחר שיבשו ש' באינן קרוין מלאת זרע וענבים
 קודם שיביעו להיות כפול הלבן או לאחר שנשלו כל זרכין
 אינן קרוין תבואת כרס • ה עציץ נקוב • שיש בו נקב כדי
 שרש קטן הורע בקוט • מקדש בכרס • אם הניחו בכרס או
 בארבע אמות של עבודת הכרס מקדש כאלו תורע בלארץ •
 אוסרין ולא מתקדשין • לא יביא זרע לתוכו לכתחלה ולא הביא
 לא קדש דלא היו כזורע בלארץ ואין הלכה כרבי שמעון •
 המעביר עציץ נקוב בכרס • ענין נקוב שיש בו תבואה
 שהביאה שליט והביאו בכרס שיש בו ענבים כפול הלבן
 ולא הניחו בלארץ אלא העבירו תחת הגפנים בלד אם הוסיפו
 הורעים בדרך העברתו חלק ממאתים על מה שהיו תחלה
 אסור הורע שבענין אבל הגפנים לא קדשו כיון שלא הניחו
 בקרקע • ולעיל בפרק כ"ה שחרש פירשנו כיצד רואין אם
 הוסיף אחד ממאתים :

פרק ח בלאי הכרס מלרוע
 לוקה מש"ס בלאי הכרס עד שיורע

שני מיני זרע שהן בלאים זה זרע וזרעם בכרס דהכי משמע
 קרא (ש"ס) לא תורע כרמך כלאים לא הורע שני מיני זרעים
 שהן ב' היום בתוך

אמתניתין ד' ברסכד גפנו איכא פלוגתא בכהאי גונא • ופוסק
 וזה לא תימנה על מה שפסק בבאן דשאינה תעשה
 ובלולה מוז' דבשעתו הוה דלעיל
 דגן ידלק כשימלאהו דגן • ואז לא ישרף הגפנים • דהלו
 כשראה הקיים ישרף גם הגפנים • והתם בכוונתו שלי איריגין ד' אכשקיים ושרף הכל • ואפי' יב' לא קדש א' דיתס' ישרשו הוועים
 בלארץ ואף על פי שהיה בלאים ברוח • מנלתיבוק עלי ידיו יעתיב שדה הלז בא לו זה ששעתו הרוח • והנה נכרשו בלארץ •
 ולפיכך התמירין לדלוק הדגן אף על פי שלא קיימת והגפנים מותרים • מה שאין כן הכא דאף על גב דהוא עלמו יבלי אונס
 או מכריח העביר העניץ • מ"מ בהעברת אויר הכרס לא איכפת לן כלל • וירייה כבירה הר"ב ב"ס • ועוד משכרה בלעדי
 הרמב"ם בפ"ה [מה"כ] כ"ו ד' דורעים שז' ענינים ויחוס הכנס אש"פ שיבוכר לא נאכר • והנעה מבואר יתר שכתבתי :

פרק ח בלאי הכרס וכו' • פירש הר"ב שני מינים שהן כלאים וזו זרעם בכרס כלומר • עם החרגן וזרעם במפלות יד
 כדפרישית

ג כופג בוסנה ה' פ"ו דמסכת זמנים כתב הר"ב שמי פירושים:
 ד אף על פי שאביהן חמור כתב הר"ב וקמ"ל דלא אמרינן אחי נד סוס ומסתמש בנד חמור וכו'

ג ויושב בקרון חייב הואיל ואולי ממחמה חשיב כאלו מנהיגן: רבי מאיר פוטר היושב בקרון ללא מיד קעביד ואין הלכה כר"מ: והג' היא קשורה לרצועות. אם שני סוסים קשורים בקרון וקבר סס חמור אף על גב דלא חמור קאולי

דכיון דאמתיקין שוות אין מושטין לזרע האב וכו'. ולעיל במשנה ב' מדרש דלמ' דחושטין שכל מיני פירות מותרין ודברי הר"ב כדברי הרמב"ם ונריך לומר דדאי למ' דחושטין כולן מין א' שסובר כיון שבשניהם יש שני גדלין השווין כמין אחד כי מה שיש בזה יש כמו בן בוס. אבל ר' יהודה שסובר דכרות שאמתיקין בלתי שוות אסורים והיו אמיתא דכמו שחושט לזרע האב כמו בן חושט לזרע האב וכו' נמי יש שני גדלין בכל אחד הואיל ובשנין אמתיקין שוות אוסר: הו אמיתא דכי אמתיקין שוות ואביהם שוים נחוש לכל נד ונד שיסתמש בנד אחד שאינו מינו. קמ"ל דסדרת דבי יהודה דאין חושטין כלל לזרע האב וכמאן דליתיה הלכך הגולדים מן סוס' אזלינן בזה אמתיקין ששוות ואף על פי שאביהן של שניהם אין אחד אין חושטין לזרע אביהם כלל. אבל קשה דאי שפירא ליה לר' יהודה דאין חושטין לזרע האב. א"כ רבנא איה ליה לאשתויעין במתניתין דהגולדים מן הסוס אף על פי שאבי האחד חמור ואבי האחד סוס אפילו הכי מותרין לזרע החמור אביו של האחד אין חושטין לו. והר"ב דייק דמפרש שאביהן באבי שניהן. וכן הם דברי הרמב"ם לפי שכל אחד מקי' בן חלק ב' ובגמרא דפרק אוחו' ואת בנו דף ע"ט בעי לפרושי הא דאף על פי שאביהן חמור היינו דאבוה דחד סוס ואבוה דחד חמור וקאמר רבי יהודה דמריבין סוס גמור על כרד בן סוסיא ומאי שאביהן חמור אביו של פד קאמר ומסיק דאבוה דהאי חמור ואבוה דהאי חמור בכו קאמר דוקא רבי יהודה דשרי משום דמסתקא ליה אי חושטין לזרע האב' ומתה נפסק מותרין דאי חושטין דרי' י' שבטניה שני גדלין ומין אחד הם. ואי אין חושטין כ"ש דשרי. ונריך נריכא למימר ומשני דמהו דתימא אחי נד ב' קמ"ל דהא לא אמרינן שאין כאן נד סוס מיוחד ונד חמור מיוחד הלכך אין מוכירין כאן גדלים. דהא מבבלל נרעיה ומינא באפייה נפשיה הוא דמקרי והו מין בפני עצמו ומעין סוס והמור. וכתבו קתוספות ולא דמי לחזיו עבד וחזיון חורין דאסור בחזיה שפחה וחזיה בת חורין דלתי נד עבדות ומסתמש בנד חירות (כמו שמוכח ממסנה ה' בפרק הסולח בניטין וכן במסנה י"ג פ"ק דעדות) דהכלל בלאיס אמר רחמנא דוקא תרי מיני וכל פירות הבאים מהם וחמור מין אחד הוא ע"כ: ה' ואדני השדה חיה: עיין במסנה דלקמן. וכפג פ"ב ואין כל בריה רשאים לקרב אליו' לטון הר"ש כמלא החבל. ועיין בפירוש א"ב במסנה' אר"ק דסאהדרין.

ה המנהיג סופג את הארבעים. והיושב בקרון סופג את הארבעים: ר' מאיר פוטר. והשלישי שהיא קשורה לרצועות אסורה: ד אין קושרין את הסוס לא לצדדי הקרון. ולא לאחד הקרון. ולא את הלוברקים לגמלים. רבי יהודה אומ' כל הגולדים מן הסוס אף על פי שאביהן חמור מותרין זה עם זה. וכן הגולדים מן החמור אף על פי שאביהם סוסים מותרין זה עם זה. אבל הגולדים מן הסוס עם הגולדים מחמור אסורים זה עם זה. ה' הפרוטיות אסורות. והרכך מותר. (כ"א אב"י) ואדני השדה חיה ר"י אומ' מטמאות באהל באדם. הקופד. וחולדת הסננים. חיה. חולדת הסננים. רבי יוסי אומר. בית שמאי אומרים מטמא כזית

אסור ולא חזין לחמור כמאן דליתיה: ד אין קושרין סוס בנדי הקרון. כשהבקר מושכת בקרון אין קושרין סוס בנדי או אחריו של קרון כדי שילמד למשוך לפי שפעמים הסוס שאמר הקרון דחף את הקרון ומנהיגו בנוס: לובדקים. חמור של לוד והוא גדול ועריך משאר חמורים ודומה לגמל: אף על פי שאביהן חמור מותרים זה עם זה. שאביו של זה חמור ואביו של זה חמור וקממעלן דלא אמרינן אחי נד סוס ומסתמש בנד חמור ונד חמור משתמש בנד סוס דכיון דאמתיקין שוות אין חושטין לזרע האב: אבל הגולדים מן החמור עם הגולדים מן הסוס

אסורים זה עם זה. כיון שאמו של זה ממין החמורים ואמו של זה ממין הסוסים דבשר זרע האב אזלינן והרי הן שני מינים והלכה כרבי יהודה: ה' פרוטיות מין פירות שאין אדם יכול לעמוד (עליהן) ולברר על ידי סימנים איה מהם אמו חמור ואיה מהם אמו סוס הלכך אסורין זה עם זה: והרכך מותר. שכל מין אחד ואמס סוס וכלשון ערבי קורין לסוסיא נקבה רמ"ך ודומה לו בני הרמב"ם. אדני השדה. חיה הגדלה בשדות וממין חבל גדול יוצא מן הארץ שגדלה בו אותה חיה ושמה ידוע והוא ידועי הכתוב בחורה ומחובר בטבורו באותה חבל היוצא מן הארץ וזרמו לורת אדם בפרצוף וידיים ורגלים ואין כל בריה רשאה לקרב אליו כי הוא הורג וטורף כל הקרב אליו וכשרוצים ללוד. אומ' תורים בחצים בחבל עד שנסק וצועק בקול מר ומת מיד ואליו רמו באיוב (ה') כי עם אבני השדה בריחך: מטמא באהל באדם. דכתיב (במדרב"ם) וכל אשר יגע על פני השדה בלדס בגדל בשדה: הקופד. שרץ שגופו מלא קוצים וכשאלס נוגע בו כוסל עצמו ומכניס ידיו ורגליו בבטנו ונעשה ככדור וקורין לו בלעז ארית'ו: חולדת הסננים חולדת הגדלה בסנה: כזית

ומעין סוס והמור. וכתבו קתוספות ולא דמי לחזיו עבד וחזיון חורין דאסור בחזיה שפחה וחזיה בת חורין דלתי נד עבדות ומסתמש בנד חירות (כמו שמוכח ממסנה ה' בפרק הסולח בניטין וכן במסנה י"ג פ"ק דעדות) דהכלל בלאיס אמר רחמנא דוקא תרי מיני וכל פירות הבאים מהם וחמור מין אחד הוא ע"כ: ה' ואדני השדה חיה: עיין במסנה דלקמן. וכפג פ"ב ואין כל בריה רשאים לקרב אליו' לטון הר"ש כמלא החבל. ועיין בפירוש א"ב במסנה' אר"ק דסאהדרין. כזית

כזית במשא דמסקא להו אס מין חיה ומטמאה נבלתו ככזית ומטמאה נמו טומאה חמורה במשא לטמא אדם לטמא בגדים כנבלת בהמה טמאה או מין שרץ הוא ומטמא בכעדשה אבל אינו מטמא במשא כנבלת בהמה אלא במגע

כזית במשא פירש הר"ב כנבלת בהמה דחיה ככלל בהמה כדאיתא בפרק בהמה המקשה : בהמה כתב הר"ב ומלבו אסור בו וכ"כ הרמב"ם וטעמם דאלו לענין כלאים לא נפקא מינה דכל שני

כשרץ ואין הלכה כרבי יוסי לא באלו השדה ולא בחולת הסנאים : ר' שור הכר שור הגדל במדבר : מין בהמה וחלבו אסור ואינו טעון כסוי דסברי רבנן עקרו מן הישוב קיה לא שברח למדבר ונעש' שור בר : מין חיה וטעון כסוי וחלבו מותר קסבר עקר מן המדבר היה וסימנים שמו חכמים להכיר בין בהמה לחיה בשאר חיות נאמר חוץ משור הכר ואין הלכה כרבי יוסי : כלב מין חיה נפקא מינה לכותב כל חיה שברשותו לאחר או למקדיש כל חיה שברשותו : רבי מאיר

כזית במשא וכעדרשה במגע : ר' שור בר מין בהמה ור' יוסי ואמר מין חיה כלב מין חיה ר' מאיר ואמר מין בהמה חזיר מין בהמה ערוך מין חיה הפיר והקוף מין חיה ואדם מותר עם כלם למשוך ולחרוש ולהנהיג :

פרק ט אין אסור משום כלאים אלא צמר ופשתים ואינו מטמא בנגעים אלא צמר ופשתים אין הבהנים לובשין לשמש בבית המקדש אלא צמר ופשתים צמר גמלים וצמר רחלים

אומר מין בהמה ואין הלכה כרבי מאיר : ערוך חמור הכר : ואדם מותר עם כולן דכתיב (דברים כ"ב) לא תחרוש בשור ובחמור אבל אתה חורש באדם וחמור : פרק ט אין אסור משום כלאים אלא צמר ופשתים דכתיב (שם) לא תלבש שעשו צמר ופשתים שעטנו כלל צמר ופשתים פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שפרט צמר ופשתים אין מידי אחרינא לא צמר הוא צמר רחלים ואילים כלבד דכתיב (מלכים ב' ג') ומישע מלך מואב היה נוקד והשיב למלך ישראל מאה אלף כרים ומאה אלף אילים צמר אין לך קרוי צמר סתם אלא צמר אילים אבל שאר צמר צריך ליתן שם לווי צמר גמלים צמר ארנבים צמר עוים : ואינו מטמא בנגעים אלא צמר ופשתים דכתיב (ויקרא י"ג) והבגד כי ייה כי נגע צבד צמר או צבד פשתים : אין הבהנים לובשים לשמש במקדש אלא צמר ופשתים דבבגדי כהנים כתיב שש וזו והוא פשתן שעולה בד צבד כלומר קיה יחודי מכל גרעין ואין שני קנים עולים מגרעין אחד ובאבנע כתיב תכלת וארגמן וחולעת שני ותכלת צמר צבוע בדם חלזון וארגמן צמר צבוע בצבע אדום שמו ארגמן והוא לאכ"א בלעו וקולעת שני צמר צבוע בצבע אדום שקרוין כרמ"י שטרטן

מיונים אפילו שניהם מין בהמה או מין חיה אסורים זה עם זה כדתנן במשנה ב' לענין לחרוש בו וכ"כ לענין הרבעה וכדתנן במשנה ו' פ"ק ומיכו למנה שכתבתי לעיל בשם הרמב"ם דטמאה עם טמאה וטבורה יד ט' למט עם טבורה מדרבנן ארבע למימר דנפקא מינה לענין חלקות ולכן נראה לי דתרי מתלת נקט אבל לקמן בלשוננו שאכתוב בד"ה כלב בו לא משמע כן וצריך עיון : מין חיה וכתב הר"ב וסימנים שמו חכמים וכו' בפרק אלו טרפות בגמרא דף כ"ט :

כלב מין חיה כתב הר"ב נפקא מינה לכותב כל חיה בו בתוספתא פרק בחרח והביאה הר"ס איתא הכי אהך פלוגתא ואולי דתוספתא שגאה כלב בראשונה ולאוי דמתניתין שגאה לעיל ואדני השדה חיה הויליה לפרש לעיל : כן כלל הרמב"ם במשנה זו וכתב והכלב ואדני השדה חיה וכו' לענין מחא וממכר בו ועיין ת"ש לעיל בסוף דבור המתחיל מין בהמה בו גס עיין בפירוש הר"ב ריש פ"ב דפסחים דתחול מין חיה :

למשך ולחרוש ולהנהיג צריך לי עיון דלא תנן כדלעיל במשנה ב' לחרוש ולמשוך ולהנהיג והכי פדיף טפי דתני משיכה והנהגה בהדדי ובפרק במה בהמה דף כ"ד מיייתי לחרוש ולמשוך וכן במשנה שבסדר ירושלמי לא גרסי ולנהוג וכן במשטות כתובים בקלף ולא ידעתי אמאי לא גרסי ולנהוג אמנם בפרק במה בהמה כתוב צריף כי הכא : פרק ט אלא צמר ר' מאיר אלא אילנים צמר אין לך קרוי צמר סתם אלא צמר אילים כן הוא בירושלמי וכלומר אילים וכרים וצמר מוסב על שניהם וסגיהם מין אחד אלא שאילים וכרי' וכרי' נקבות ולפיכך לא הוצרך הירושלמי לפרש שניהם ומכל מקום נראה דאם נכתב בעלמא ולא דרשה במורה דהא הוצרך לומר צמר ששלחם עם צמרם ולא תימא גזוים שלחם לו ואלו אמר צמר אילים הייתי אומר שהצמר של אילים שלח ולא אילים עם צמרם ומיהו י"ל דדייק דרשה במורה מדלא כתב בצמר דהא איכא למטעי בצמר ולומר שצמר גפן או צמר אחר שלח לו אלא ודאי דליכא למטעי דאין לך צמר סתם אלא של אילים : ואינו מטמא בנגעי' אלא צמר ושפתן במשנה ג' פרק י"א דמס' נגע' תנן דבבבד' צבועי' אינם מטמאי' בנגעי' ואגי פרי כלל לא דמיון להדדי כדאיתא בירושלמי דכלאי' בין לבני' בין צבועי' והכי כמי' בגדי כהני' לבני' וצבועי' : אין הבהני' לובשי' וכו' כתב הר"ב דבבבדי כהני' וכו' ור"ל כהני' הדיופוי' ולהכי נקט בחר הכי אבנע דלאו בבבדי כ"ג איכא נמי מעיל אפוד ומ"ש ר"ב בענין קולעת שני עיין ת"ש בריש פרק י"ד דנגעים בס"ד :

אחדות כהה
מלקט מין
פ"ט מה' כלם
סו"ט י"ד ט'
סו"ט י"ד ט'
בבבבד
כ"ק ס' : טס
מין חיה
כלאים
למט
רפ"י פ"ג טס'
מחמת ג' ג'
ה' א'
ה' פ' פ"ט טס'
כלאים טו"ו
י"ד ט' נכס
ט"ו

רל"ז

ומטפחת הסדרו המגלמי בני אדם וצורסי עליה מטפחת כדו שלא יתלכלכו בגדיה אסורי משו כלאי דבהא מודה תנא קמא לפי שיש להן בית ראש ולבושים אותו דרך מלבוש והכי מוכח בירושלמי ד תכריכי המת . שהמת נקבר בהם

אין בהם משום כלאי דמתבי (תהלים פ"ח) במתו חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות ומרדעת חמור . הוא קשה יותר מכרי וכסתות הלכך אפי' בשרו נוגע לא חיישינן שמה תכרך נמא על בשרו ודוקא כשהכלאי נכדי ונראי' בה אבל בגד שאבד בו כלאי לא יעשו מרדעת לחמור דחיישי' שמה יקח ממנו טלאי לבגדו הואיל ואין הכלאי נכרי' : ה מוכרי כסות מוכרי' כדרך . לובשי' בגדי כלאי להרא' ולקונה מדת ארכו ורחשו ובלבד שלא יתכוונו להנחתו ואפי' ע"ג דאם מתכוין איכא איסורא דאוריית' כי לא מתכוון שרי לכתחלה וכן הלכה : והאנושי' . המחמירים על עצמן : מפטלין במקל . נותני' המקל על כתפיה' והכלאי' מוכחי' בקצהו ואין כתפיה' נוגעו' בכלאי' תופרין כדרך . מניחין הכלאי' על הצרכי' ועל השוי' שהן תופרי' : ז הברסין

והברדסין שניהם עשויין מלמר ומכסי' בה את המטות אלא שאלו דקין ואלו עבין : דולמטיקוין . בתי שוקים קאל"צים בלשו . מנעל הפגיון . מנעל שעושות מפסולת הצמר . עד שיבדוק . שמה יש פשתן מעורב בהן . : הבאים מחוף הים וממדינת הים מחוף הים שהוא במדינת הים : שחוקתו מן הקנבוס : משנה זו נשנית בראשונה בזמן שלא היה הפשתן מצוי בכל מקום אבל בזמן הזה שהפשתן מצוי בכל מקו' כול' צריכי' בדיקה הלכך הלוקח בגדי' חפ"רי' מן העכו"ם בזמן הזה לא ילבוש עד שיבדוק יפה : ומנעול של זרב' . מנעלי' של עור ומחופי' בפני' בלבדי' או בצמר עז ומגיעות עד הירך כעין אותם שקורין צבורוק' יש בלשו ובערבי' כו"ש ולפי שעשוין לחמם הרגל קרוי' של זרב' לשון יורבו נלמתו (איוב ו') : אין זו משום כלאי' . אין חוששי' שמה פשתי' מעורב בהם : ח שוע טווי ונוו . שוע סרוק במסרק ושוע חלק : איש חלק מתרגמינן גבר שטיע : נוו . שזור דהיינו ב' חוטינן שורין ימד ועקר כלאי' מן המורה שיהיה הצמר סרוק וטווי' ושזור לבדו . וכן הפשתן סרוק וטווי' ושזור לבדו ואחר כך יהיו ארוגי' יחדו או מחוברי' יחד בשתיכיפות דהוו כארוב ומשום הכי איצטריך קרא למשרי כלאי' בלינית לפי שחופי' תכלת שזורים

ומטפחת הספרים יאסודות משום כלאי' : ד תכריכי המת . ומרדעת של חמור . אין בהם משום כלאים . לא יתן המרדעת על כתפו אפי' להוציא עליה זבל : ה מוכרי כסות מוכרינן כדרך . ובלבד שלא יתכוונו בחמה . מפני החמה . ובגשמים . מפני הגשמים . והצנועים . מפשילין במקל : (לאחוריהם כך איתא בשבת ובפסחים) ז תופרי כסות תופרין כדרך . ובלבד שלא יתכוונו בחמה . מפני החמה . ובגשמים . מפני הגשמי' . והצנועים . תופרים בארץ : ח הברסין . והברדסין . והדלמטיקוין . ומנעלו' הפיגין . לא (ירוש' יב"ט) ילבש בהן עד שיבדוק יר' יוסי אומ' הבאים מחוף הים . וממדינת הים : אינן צריכין בדיקה . מפני שחוקתן בקנבוס . ומנעל של זרדי . (ירוש' זרב') אין בו משום כלאים : ח אין אסור משום כלאים . אלא טווי' וארוגי' שנא' (דברי' כ"ב) לא תלבש שעמנו זרעו' שוע . טווי' ונוו רבי

פסקו בירושלמי : ד תכריכי המת . כתב הר"ב כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות ומסיים הרמב"ם ואיני חייבים החיים לנהוג בהם איסור ולא שום מצוה ממצות הפתוב כגון לינוט ותפילין ומזוזות ודומה לאלו : לא יתן המרדעת על כתפו . כתב רב"מ וטעמא משו

דלא שרינן מפני שהוא קשה אלא בהלכה שהוא מדרבנן אבל לא בהלכה שהוא מדאורייתא :

ה ובלבד שלא יתכוונו פירש הר"ב ואפי' כו' חסוים הר"ש ופליגי אסתמא דלעיל . ע"כ . היינו מושגה ב' :

ז ומנעל של זרב' . פירש הר"ב מחופי'

מבפני' בלבדי' וכו' ואין חוששין שמה פשתן מעורב בהם ולא ידענו טעמא מאי דאין חוששין ולמה נאמר שעושי המנעל הוא יהיו נזהרי' למנוע אפילו חוט של פשתן אחד והר"ש מפרש בהפך שמוצפני' עושי' פשתן ואין לחוששין שמה יש ביניה' צמר . וגם לזה צריך טעם . והרמב"ם בכתבו כתב מנעל שהוא כלאי' ואין לו עקב ומוצי' לפי שעור הרגל קשה הוא ואינו נהנה כשאר עור הרגל ומפרש כסף משנה דורב כלומר בימות החמה לובשי' אותו ויש בו פשתן ולפעמי' משימי' בו ג' כ צמר כדו ללבשו בימות הקור וכתב דמ"ש אין לו עקב לאו דוקא דהא עור העקב היא הקשה שבעור הרגל אלא לדורתו של המנעל . הוא כך הוא . אבל בספרו ב' לטור יורה דעה סימן ש"א כתב ושמה י"ל דכל שיש לו עקב כיון דמחוי' כמלבוש אף על פי שאין הרגל נהנה ממנו אסור . ומ"ש הר"ב מחופי' בלבדי' . עיין במשנה דלקמן ואי לא מסתפונא חמינא איה' שיש דילוג תיבה אחת בלשון הרמב"ם ושכנ"ל ואין לו אלא עקב ולפי זה יהיה מסכני' ע"מ"ש בפירושו . שהוא דמות מנעל שנותני' תחת כף הרגל להלך בה על היציפות ויכבחות ע"כ . וכן הוא בארצות ישמעאל כאשר שמעתי גם בימי חרפי ראיתי באשכנז ארץ מולדתי שהוקנים בימות החמה הלכו כך במנעל שאין לו אלא עור מתחת ולמעלה על האצבעות וכן קלקס מצדדיו ומאחוריו ושאר כל כף הרגל אין עליו כלום ולפי זה מה שכתב [לפי שעור הרגל כו' פי'] כל תחתית הרגל :

ח אלא . טווי' וארוג שנאמר לא תלבש שעמנו זרעו' דבר שהוא שוע טווי' ונוו . קימה דפקח בטווי' וארוג . נכיים

א"כ סע"ג
ב"כ סע"ד
ג"כ סע"ה
ד"כ סע"ו
ה"כ סע"ז
ו"כ סע"ח
ז"כ סע"ט
ח"כ סע"י
ט"כ סע"יא
י"כ סע"יב
יא"כ סע"יג
יב"כ סע"יד
יג"כ סע"טו
יד"כ סע"טז
יט"כ סע"יז
כ"כ סע"יח
כ"א סע"יט
כ"ב סע"כ
כ"ג סע"כא
כ"ד סע"כב
כ"ה סע"כג
כ"ו סע"כד
כ"ז סע"כה
כ"ח סע"כז
כ"ט סע"כח
ל"א סע"כט
ל"ב סע"ל

אין דאס לא דער שני ראשי החוט יחד אינו מתקין : עד
 שישלש שיכנים ויוציאו יחד ויכניס שלשה פעמים ואין
 הלכה כר"י : השקופה מצטרפין לכלאים אם חתיכת
 בגד זמר מחוברת לשק וחתיכת בגד כשתים מחוברת
 לקופה וחברן יחד בשתי
 חתיכות מצטרפות אף על פי שהן
 מחוברות לשני כלים ולא
 אמרין האי לחודיה קאי והאי
 לפודיה קאי ואינן חבור וה"ה
 אם מחוברים לשאר כלים דהוי
 דינן כמו שקופה :

כדתנן במסנה' ז' פ"ז דשבת : השק והקופה מ"ש הר"ב
 וחברן יחד בשתי חתיכות : ז"ל הר"ש ומכאן החתיכות זו בזו
 בז' חתיכות : והקופה שהוא ג"כ דרך ללבוש עיין
 בס"פ כ"ד דכלים ודלא כההיא דמסנה' ה' פקדו דמקואות :

מסכת שביעית

כתב הראב"ם וסידר אחר כלאים שביעית והיה

נכון להיות מסכת ערלה אחר כלאים שכך סידרם בתורה לולי שראה שהערלה אינה מן המצוות שאדם מוכרח לעשותה שכל זמן שלא נטע לא יתחייב בערלה והשביעית היא מן המצוות שאם מוכרח לעשותה ועוד שהש"ט יש בה סדר מיוחד מן התורה ולפיכך הקדים לדבר בשמטה ע"כ :

פרק א ערב

ולקמן ולפינו כו' במסנה' ד' : כתב הר"ב : עד הפזרת . כתב הר"ב ובשדה לבן כו' עד הפסס כדברי ר"ש רפ"ג וכחצו הסוססו' בפרק קמא דמועד קטן דעשרת יומי מדברי בית שמאי דלעולם בית שמאי לחומרא לבד אומן דבעדות ומ"ש הר"ב דרבן גמליאל וב"ד נמנו וכו' . ומותר למרוש עד ר"ה משום דסברי כרבי ישמעאל דלקמן דמסיק לקראי לדשא אחריתא' וס"ל דאיסור ערב שביעית הלכה גמירי לה וכי גמירי הלכת' בזמן שביעית המקד' קיים הרמב"ם והר"ש גמ' פ"ק דמועד קטן ועיין פ"ג מסנה' ז' מ"ש ס"ג ד' : וקרובין דברי אלו וכו' כיון דמלתייהו דבית הלל מפורש על כרחך לפרושי מלתייהו דבית שמאי פ"ה הכי וכ"כ המוספות פ"ק דמועד קטן ד' ג' ועיין מ"ש רפ"ג דפאה : ב שר שדה אילנות לבית כהאי עיין במסנה' ה' : אם ראוין לעשות כו' אף על פי שאינן עושין כדמוכח לקמן דמשער בתאנים לשון הר"ש ועיין לקמן בפירוש הר"ב מסנה' ג' ומ"ש במסנה' ד' בס"ד :

האורה ומלאנו במקרא גבי גפנים (ההלים פ') וארזה כל עוברי דרך : ג אילן סרק בירושלמי פריך כיון דאין פרי ארי גראה במתקן שדהו לצורך שביעית ומשני דעד זמן זה מעבה הקובות וכביאן הר"ש בריש פירקין : רואין אומן כאלו הם תאנים פירש הר"ב ולמה שערן בתאנים על שפירותיהם גסים ועוסה הדגה

בשבת חייב רבי יהודה אומר עד שישלש השק והקופה מצטרפין לכלאים

נשלטה מסכת כלאים

מסכת שביעית

פרק א עד אימתי חורשין בשדה האילן ערב שביעית

בית שמאי אומרים כל זמן שהוא יפה לפרי . ובית הלל אומרים עד העצרת וקרובין דברי אלו להיות כדברי אלו : ב איזהו שדה האילן . כל שלשה אילנות לבית סאה אם ראוין לעשות כבר דבילה של ששים מנה באיטלקי חורשים כל בית סאה בשבילן . פחות מכאן אין חורשין להן אלא מלא האורה וסלו . חוצה לו : ג אחד אילן סרק ואחד אילן מאכל . רואין אותן כאלו הם תאנים . אם ראוים לעשות כבר דבילה של ששים מנה באיטלקי חורשים כל בית סאה בשבילן . פחות מכאן אין חורשים להם אלא לצרכן : ד הורה אחד

מסכת שביעית

פרק א עד אימתי חורשין בשדה האילן

לקמן מפרש אי זהו שדה אילן : ערב שביעית שדרך להוסיף משנה ששית על השביעי באיסור עבודת הארץ ולקמן ילפינן לה מקראי : כל זמן שהיא יפה לפרי כלומר שהרישה יפה לפרי הוי מתקן הקרקע לצורך הפרי של ששית ולא לצורך שביעית . עד העצרת דעד העצרת יפה לפרי ותו לא . מן הפזרת ואילן גראה כמתקן לצורך שביעית ובשדה לבן שאין בו אילן עד הפסס . ומשנה זו היא משנה ראשונה ואינה הלכה דרבן גמליאל ובית דין נמנו על שני פירקי הללו שהם פסח בשדה לבן ועצרת בשדה אילן והתירו

ומותר למרוש עד ראש השנה של שביעית : ב לבית סאה קרקע שהוא חמשים אמה על חמשים אמה : ככר דבלה בתאלין ב' מנה עשוין במעלה כעין ככר לחם קרוי ככר דבלה בתאלין ב' מנה של איטליאה של יון ולפי שהיה כך בימי משה משעריבו והמנה תאה דיגרי' והדיגרי' שם מעו' ומשקל כל מעה י"ו שעור' דיגרי' : פחו' מכלאין מככר של ששי' מנה אין חורשי' כל בית סאה לא תחת האילן לבד וחוצה לו כמלא אורה וסלו המלקט תאני' קרוי אורה כמו גודר בתמרי' ובזר בענבי' : וסלו . הסל שנותן בו מה שהוא לוקט ושאר השדה חסוב שדה הלבן ואין חורשין אותה אלא עד הפסס : ג אחד אילן סרק שאינו עושה פירות ונטוין שלשה לבית סאה : אם ראוין לעשות רואין כל אילן ואילן בשני עצמו אם אילן של תאנה כיוצא בו היה עושה ככר דבלה ולמה שערן בתאנה על שפירותיהם גסין ועושה ירדפה : לזרכן . מלא אורה וסלו חוצה לו : ד עד

פירוש לפירוש דאית ביה תרתי לטיבותא שטויה גפנים וגם עושה דבניה פירות וק

א סס פטי' ז
 ב מק' נ
 ג חיי' פ"ג חס'
 ד סס' יונבל ס"א
 ה סס' סלכה ב
 ו סס' הולכה ר
 ז סס' הלכה ב
 ח סס' סלכה ב